

~ För ett grönare, friare och tryggare Västra Götaland ~

Budget 2025

Västra Götalandsregionen

samt plan för ekonomi 2026–2027

Centerpartiet

VÄSTRA GÖTALAND

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	2
Förord gruppledare	2
Utmaningar och fokus i budgeten inför 2025	4
2. Västra Götalandsregionens verksamhet	12
Hälso- och sjukvård	12
Regional utveckling	26
Infrastruktur- och kollektivtrafik	31
Kultur	33
3. Västra Götalandsregionens ledningsfunktioner	35
Regionstyrelsen	35
Fastighet, stöd och service	35
Inköp.....	36
Säkerhet och beredskap	36
4. Västra Götalandsregionens medarbetare	38
5. Hållbarhet	40
Prioriteringar i arbetet med de interna miljömålen	40
Prioriteringar i arbetet med mål för social hållbarhet	40
6. Västra Götalandsregionens ekonomi	40
Ekonomisk utblick.....	40
Skatteintäkter och generella statsbidrag.....	41
Fördelning regionbidrag och satsningar under året.....	42
Tabellverk Regionbidrag	45
Fördelning av riktade statsbidrag.....	46
Investeringar	46
Pensionsåtagandet.....	46
God ekonomisk hushållning	46
7. Ekonomitabeller.....	48
Resultaträkning.....	48
Balansräkning	49
8. Beslutspunkter	50

1. Inledning

Förord gruppledare

Mer pengar till välfärden genom gröna västsvenska jobb

Centerpartiet presenterar en budget med fokus på tillväxt, jobbskapande och utbildningsmöjligheter. Nyckeln till framtiden går via gröna västsvenska jobb och det är näringslivet som är motorn. Det är när fler människor har ett jobb att gå till som vi stärker skattebasen och säkrar Västra Götalands välfärd och det sociala skyddsnetet för framtiden. Västra Götalandsregionen ska därför hjälpa till att driva den gröna omställningen framåt.

För att kompetensförsörja näringslivet och ge fler människor möjligheten att hitta utbildning, sysselsättning och jobb måste kollektivtrafiken fungera – hela vägen. Tågen ska rulla och bussarna ska gå! Infrastrukturen i Västsverige är idag eftersatt vilket är ett hinder för utveckling. Vi behöver stärka vår röst gentemot regeringen för att möta infrastruktur- och energiutmaningarna och säkra jobben i Västsverige.

Västsverige behöver alla som vill bidra till framtiden. Vi ser en oroande trend med lågt barnafödande och minskande befolkningsökning samtidigt som vi behöver bemanna vård och skola och näringsliv. När regeringen försämrar förutsättningarna för folkbildning och stryper arbetskraftsinvandringen, arbetar vi för att underlätta för företag att hitta kompetens, både inom och utanför Europa. För att matcha arbetsmarknadens behov med bättre tillgång till utbildning krävs ett närmare samarbete mellan näringsliv, akademi, regionen och kommunerna.

I budgeten betonar vi vikten av ett rikt kultur- och föreningsliv. Det skapar en attraktiv miljö för boende och lockar fler att besöka eller bosätta sig här. Vår ambition är att utveckla Västsverige till en attraktiv plats där människor kan trivas och arbeta – i hela Västra Götaland. För att uppnå detta behöver vi knyta samman alla delar av vårt län och ta tillvara på de möjligheter som finns både i städerna och på landsbygderna.

Under de senaste 20 åren har den svenska livsmedelsproduktionen minskat kraftigt, med över 9 000 jordbruksföretag som har lagts ned sedan 2003. Vi ser behovet av att investera i affärsutveckling, forskning och utbildning för att stärka vår matproduktion och gör därför en större satsning i budgeten för att främja de blå- och gröna näringarna i Västsverige. Det är bra för den ekonomiska tillväxten samtidigt som det tryggar vår matförsörjning.

Se och bekräfta våra unga

Idag är mycket fokus riktat mot prestation, lycka och ständiga jämförelser med andra. Det skapar en stress, särskilt bland unga. Vi delar alla ansvaret för att rusta våra barn och unga för framtiden, men politiken behöver en tydlig plan för att hantera den ökande psykiska ohälsan. Det är helt oacceptabelt att så många som 16 procent av grundskoleeleverna i Västra Götaland lämnar skolan utan fullständig gymnasiebehörighet varje år. För vissa kommuner ligger denna siffra ännu högre, uppemot 25–30 procent. Engagemang i olika föreningsaktiviteter är en plattform för både lärande och hälsa, och för att fler barn och unga ska kunna delta i föreningslivet vill vi öka samverkan vilket också syns i vårt budgetförslag.

För att fler unga ska kunna fullfölja sina studier och få en bra start i livet, vill vi bygga vidare på framgångarna inom mödra- och barnhälsovården och införa ett heltäckande hälsovårdsprogram för åldersgruppen 0–20 år. Det skulle tydliggöra hälsouppdraget och göra vården mer enhetlig, oavsett var man bor eller vilken skolmiljö man befinner sig i. Vi måste byta fokus från enbart diagnoser till individuellt anpassade insatser. Samtidigt måste barn få den vård de behöver i tid. Därför vill vi införa vårdval inom den öppna specialiserade barn- och ungdomspsykiatri. Som det är nu får endast ett av fem barn i Västra Götaland en utredning i tid. Det är ohållbart.

Samarbete mellan offentliga och privata vårdgivare för bättre tillgänglighet

Sveriges och Västra Götalands sjukvård rankas högt när det gäller kvalitet och medicinska resultat, men tillgängligheten måste bli bättre. Varje patient måste få tillgång till bästa möjliga vård, oavsett om den är privat eller offentligt driven. Ingen ska behöva vänta på vård i onödan när kapacitet finns och därför satsar vi en halv miljard för att korta värdköerna i vår budget. Tillgängligheten till vård hotas av politiska krafter som förespråkar begränsade valmöjligheter och offentliga monopol för att lösa vårdens problem. Andra partier vill centralisera vårdansvaret till staten. Vi tror på decentralisering och ökad valfrihet för både patienter och vårdpersonal. Beslut bör tas så nära människor som möjligt, av dem som berörs av besluten.

I Västra Götaland finns över 200 vårdcentraler varav hälften är privat drivna och hälften offentligt drivna. Valet av vårdcentral och möjligheten till en fast vårdkontakt utgör själva ryggraden i vårt sjukvårdssystem för att skapa trygghet för patienterna. För att skapa en relevant och tillgänglig hälso- och sjukvård måste vi anpassa vården för vår tid och bygga ut vårdcentralerna, så att invånarna får tillgång till mer vård på hemmaplan.

De utmaningar vi står inför går bortom enbart höga kostnader och påverkan från det osäkra globala läget. Med en åldrande befolkning, ökade möjligheter att diagnostisera och behandla sjukdomar, står vi inför svåra etiska dilemman och behovet av prioriteringar i det offentliga åtagandet.

För att få en verksamhet och ekonomi i balans behöver vi genomförandekraft, och därför satsar vi en halv miljard kronor på att snabba på omställningen. Det krävs överflyttning av vård från akutsjukhusen till de mindre sjukhusen och vårdcentralerna, förändrade arbetssätt, uppgiftsväxling, utbildningsinsatser, närvarande ledarskap, minskad onödig administration och byråkrati, mer hälsofrämjande arbete, kloka kliniska val, ökad användning av digitala verktyg och AI, samt förbättrad dialog och samverkan mellan VGR och kommunerna. Vi ska dra nytta av styrkan i att vara en stor region.

Ingen av de stora utmaningarna – ekonomi, klimatet, tryggheten, demokratin – kan lösas genom mindre samarbete eller högre murar.

Cecilia Andersson
Gruppledare för Centerpartiet i Västra Götalandsregionen

Utmaningar och fokus i budgeten inför 2025

EN BUDGET FÖR ETT GRÖNARE, FRIARE OCH TRYGGARE VÄSTRA GÖTALAND

Västsveriges styrka har genom tiderna byggt på en generös och välkomnande öppenhet mot omvärlden. Det är människorna som är Västra Götalands största tillgång. Det ska vi bygga vidare på. Samtidigt gör säkerhetsläget i Europa och inträdet i NATO att beredskapen behöver stärkas och verksamheterna inom Västra Götalandsregionen ("VGR" eller "regionen"), behöver förbereda sig för denna förändring. Idag ser vi hur mycket av det som vore otänkbart ändå händer, i Sverige och i Europa. Gränser som förskjuts, röda linjer som överskrids och normer som bryts. Därför behöver vi partier som håller gränsen. Som står upp för freden, friheten och klimatet. VGR, kommuner, myndigheter, näringsliv och civilsamhälle behöver samverka och stå stadigt tillsammans. Ingen av de stora utmaningarna: klimatet, tryggheten, ekonomin, demokratin, kan lösas genom mindre samarbete eller högre murar.

Nycklarna till VGRs framgång är breda politiska överenskommelser, ekonomiskt ansvarstagande, långsiktiga inriktningar med utvecklingsfokus samt ett förtroendefullt samarbete mellan politik och förvaltning. Genom att koppla samman uppdrag inom hälso- och sjukvården med regional utveckling, kultur och kollektivtrafik samt dra nytta av VGRs storlek och samlade kompetens kan regionen i samverkan med andra aktörer i samhället utveckla lösningar och påvisa att en omställning till ett hållbart välfärdssamhälle är möjligt, också för framtida generationer. Centerpartiet i Västra Götaland vill ha ett tillgängligt, företagsamt och mer hoppfullt samhälle, där invånarna själva har mer frihet att bestämma över hur sin vardag ska fungera bäst.

Det utmanande ekonomiska läget i VGR kräver emellertid prioriteringar, en tydlig styrning och kontroll över kostnadsutvecklingen. Verksamheterna måste följa sina budgetar, men det är också av betydelse att regionens verksamheter kan fortsätta utvecklas trots de pågående utmaningarna. Detta är avgörande för att säkra Sveriges välfärd och stärka det sociala skyddsnetet.

INNOVATION OCH GRÖNT LEDARSKAP SKAPAR TILLVÄXT

Västsveriges näringsliv behöver el

Västsveriges industriella sektor är en central del av Sveriges tillverkningsindustri och utgör en betydande del av vår nations ekonomi. Batterifabriker i Göteborg och Mariestad samt elmotorfabriken i Åmål med flera nya etableringar visar att det regionala utvecklingsarbetet har gett resultat genom att attrahera investeringar, företag och arbetskraft. Nu genomgår industri- och transportsektorn en historisk omställning där 160 000 arbetstillfällen i Västsverige är direkt beroende av en tillverkningsindustri som övergår från fossil bensin och diesel till el, vätgas och biogas. Därför är det lovande att samtliga 49 kommuner i Västra Götaland, tillsammans med regionen, nu har undertecknat en regional energiöverenskommelse. Detta markerar viktiga steg för att främja utvecklingen av lokal kraftproduktion och stärka elnätets kapacitet. Överenskommelsen kräver att en handlingsplan med konkreta åtgärder nu tas fram för att få genomförande.

Företagen väntar inte. Klimatet väntar inte. Vi behöver nyttja alla fossilfria energislager. Kraftvärmens måste optimeras, vattenkraften värnas, havs- och landbaserad vind byggas och solenergin utvecklas. Tillsammans med energieffektivisering, lagring och flexibilitet samt energigemenskaper som ökar den lokala elproduktionen går det snabbt att bygga ut ett stabilt, säkert och konkurrenskraftigt elsystem. Det är vår skyldighet som samhällsledare att skapa rätt förutsättningar för företag att anpassa sig till den nya verkligheten. Annars riskerar vi att förlora företag och investeringar till länder som erbjuder mer gynnsamma förhållanden.

Stärk forskningsmiljön för att locka talanger och främja tillväxt

Under de senaste fem åren har en tredjedel av alla FoU-investeringar från svenska företag riktats till Västsverige. Life science-sektorn utmärker sig som en av Västsveriges främsta exportvaror. Tillsammans med den framväxande GoCo Health Innovation City i Mölndal och tillgången till Sahlgrenska Universitetssjukhuset har Västra Götaland en unik möjlighet att driva forskning och innovation inom hälsa och läkemedel. Att behålla vår position som världsledande inom området kräver fortsatta satsningar på en stark forskningsmiljö för att attrahera talanger, främja tillväxt och stimulera nya innovationer. Det är ett starkt bidrag till den västsvenska arbetsmarknaden men innebär i förlängningen också att nya mediciner och medicintekniska innovationer kan komma patienter till gagn.

De samarbetsklimat som uppstår mellan småföretagare, studenter, forskare, kommuner och myndigheter runt Science Parks i Borås, Trollhättan, Skövde och Göteborg och arenor som GoCo Health gör att företag och jobb stannar i Västsverige och nyetableringar söker sig hit. Innovation och samarbete skapar ringar på vattnet. Entreprenörskap och innovationer som bygger på cirkulära ekonomier och bidrar till en positiv klimat- och miljöutveckling ska därför uppmuntras. Produktionen och konsumtionen av textil, möbler och plast måste bli mer ansvarsfull. Uttaget av naturresurser behöver minska, återvinning och återanvändning behöver öka.

VGR ska aktivt bidra till att driva regional utveckling och skapa tillväxt genom att fortsätta skapa samarbeten mellan akademi, näringsliv och samhällsaktörer. Försvinner infrastrukturen för innovation finns risk att länet tappa sin konkurrenskraft inom Sverige och internationellt.

STÄRK LIVSMEDELSPRODUKTIONEN

Vi ska bygga vidare på Västsveriges styrka som Sveriges ledande livsmedelsproducent och göra vårt län till en attraktiv plats för både invånare och besökare. De blå och gröna näringarna har en enorm potential som regionen behöver ta vara på. Dessa näringar är viktiga för att öka den lokala matproduktionen, minska miljöbelastningen, skapa fler jobb i våra kust- och landsbygdssamhällen, och för att skapa en attraktiv livsmiljö för både boende och besökare.

Vi behöver använda livsmedelsproduktionen som hävstång för såväl utveckling som för att stärka vår beredskap. Klimatförändringar och en allt mer osäker omvärld nödgår att livsmedelsproduktionens utveckling fortsätter och accelereras för att stärka och framtidssäkra Västsverige samtidigt som vi bidrar till hela Sveriges försörjning och beredskap.

VGR medfinansierar flera aktörer inom jordbrukssektorn som arbetar med affärsutveckling och förmedlar kunskap från forskning och akademi till praktiken inom branschen. Det är prioriteringar och investeringar som är viktiga för att säkerställa att det västsvenska jordbruket fortsatt kan hålla sig i framkant. VGR spelar en även en viktig roll när det gäller att tillhandahålla kompetens till den gröna näringen genom både gymnasie- och yrkesutbildningar. Därför är det av stor vikt att fortsätta stärka naturbruksgymnasierna, som utbildar framtidens jordbrukare och skogsbrukare.

Fiskenäringen är också av stor betydelse, och regionen bör verka för att främja näringens utvecklingsmöjligheter. Här krävs nya åtgärder och den skärgårdssatsning som miljö- och regionutvecklingsnämnden har beslutat om bör fokusera på och prioritera just detta område. Det finns utmaningar exempelvis med infrastruktur för att fortsätta lasta av fisk i Västsverige.

Centralt för näringarna är en fungerande infrastruktur i hela länet för att garantera att transporter fungerar från såväl gårdsplan ute på det finmaskiga vägnätet på landsbygden som från fiskehamnarna till livsmedelsindustri och konsument. Här är leveranssäkerhet och resiliens en grundbult i att både bygga upp en krisberedskap som att förenkla för företagande inom hela vår geografi.

Vi vill se ett utökat fokus på livsmedel. Där regionen ser till att den mat som upphandlas i så stor utsträckning som möjligt producerats inom länet och alltid lever upp till de villkor som svenska jordbrukare verkar under. Regionen är en stor upphandlare av livsmedel och bör därför ta ett särskilt stort ansvar för de varor som upphandlas. Vi vill att upphandlingar av mat ska delas upp och göras mindre för att ge möjlighet till mindre aktörer att leverera till regionens kök.

Vi vill även se en utlysning för implementering och kommersialisering av nya lösningar och innovationer inom primärproduktionen. Lantbruksföretag är ofta mindre till storlek än andra branscher, vilket gör det svårare att ha marginal att anamma och testa nya lösningar. Vi tror att den sådana utlysning skulle kunna agera som en praktisk testbädd och ge praktiska exempel för näringen. I ett större perspektiv är det ett bidrag till att stärka långsiktig lönsamhet och underlätta klimatomställningen inom näringen.

För att VGR aktivt ska bidra till att stärka livsmedelsproduktionen i Västra Götaland, avsätter vi 20 miljoner kronor till en implementeringsfond. Den skall stötta implementering av den senaste forskningen och åtgärder för klimatanpassning och minskade utsläpp inom primärproduktionen på gårdsnivå. Exempel på insatser kan vara rådgivning, nya tekniska lösningar och omställning av bruksmetoder.

FRI RÖRLIGHET OCH JOBB- OCH STUDIEMÖJLIGHETER I HELA VÄSTRA GÖTALAND

Västra Götaland är stort till ytan med långa avstånd och stora variationer. Oavsett var i länet man föds, bor eller verkar ska man ha möjlighet att förflytta sig och utvecklas. Det kräver en fungerande infrastruktur som binder samman hela länet, en attraktiv kollektivtrafik och utbildningar som möter människor på olika platser i livet.

Kompetens som kraft för tillväxt

Framtidens utmaningar kräver tillgång till kunskap och kompetens. Med en arbetsmarknad i snabb förändring och hot om ökad brist på arbetskraft, är behovet av utbildning avgörande för Västsveriges utveckling. Trots detta lämnar cirka 16 procent av eleverna i Västra Götaland grundskolan utan gymnasiebehörighet, vilket ökar risken för utanförskap och brist på framtidstro. Att säkerställa att fler unga kan fullfölja sina studier och få en bra start i livet är en av våra mest angelägna uppgifter. För att hantera detta bör regionens

arbetsmarknadsansvar utökas och förflyttas ner från staten, för att skapa en bättre följsamhet mot regionens lokala förutsättningar och flytta beslut närmare befolkningen.

Vi vill att alla högstadiel elever i Västra Götaland fritt ska kunna välja var de vill studera på gymnasiet. Idag begränsas de av konstlade gränser mellan kommuner som hindrar unga från att konkurrera om gymnasieplatser på lika villkor.

Därför bör regionen ta ledartröjan och genom dialog med kommunerna verka för ett fritt gymnasieval i hela länet.

Möjligheten till olika utbildningsvägar är avgörande för livslångt lärande och för att ge fler människor möjligheten att hitta arbete och sysselsättning. Det behöver bli enklare att förnya sina kunskaper och ta sig an nya arbetsuppgifter. Verksamheter som Campus Dalsland, som erbjuder högre utbildning inom områden där kompetensbrist råder, behöver stabila och långsiktiga förutsättningar för sin verksamhet. För många utgör studier vid folkhögskolor en andra chans i livet, där de har möjlighet att komplettera sin grundskole- eller gymnasieutbildning. Folkhögskolorna tillsammans med Naturbruksskolorna har en särskild förmåga att möta elever och deltagare som inte fullföljt sina studier. Folkhögskolorna fungerar även som en integrationsmotor och ger människor som står utanför svenska samhället unika möjligheter att lära sig svenska språket och skaffa sig yrkeskompetens.

För att fler utrikesfödda kvinnor ska etablera sig på arbetsmarknaden vill vi ge folkhögskolorna 1 miljoner kronor i ett förstärkningsbidrag med syfte att rusta och stärka målgruppen. För att stärka förutsättningarna för kulturutbildningar inom folkhögskolorna vill vi tilldela ett särskilt förstärkningsuppdrag på 7 miljoner, varav 5 redan täcks inom MRUs ram.

Regionens naturbruksskolor ska tillföras 2 miljoner kronor för att de ska kunna stärka sitt arbete med att erbjuda studiemöjligheter för elever utan gymnasiebehörighet.

Samarbetet mellan regionen, näringslivet, utbildningssamordnare och arbetsförmedling behöver stärkas. Gymnasiala lärlingsanställningar och företagartutbildningar bör inriktas på framtids- och bristyrken, samtidigt som kunskaper och erfarenheter bör bekräftas genom validering och matchning. Även utbildningsinsatser för att ställa om nuvarande arbetskraft till morgondagens industri kräver satsningar. Det är viktigt att Västsverige höjer sin röst mot regeringen för att motverka kompetensutvisningar och utvisningar av utländska studenter. Det nya försörjningskravet är direkt skadligt för välfärden och landets framtid på världsmarknaden. Effekterna av att utöka kravet upp till medianlön kommer ytterligare förvärra de negativa effekterna.

Utan en stark infrastruktur i Västra Götaland stannar hela Sverige

För att möjliggöra studier, arbete och tillgodose näringslivets kompetensbehov är vår främsta prioritet förbättra infrastrukturen för bredband och utöka kollektivtrafiken mellan bostäder, arbetsplatser och utbildningsinstitutioner. Utbyggda kommunikationer är nödvändiga för att sänka tröskeln för pendling och möta den växande arbetsmarknaden, vilket ger fler möjligheten att välja var och hur de vill bo och arbeta och när de behöver resa. För att fler resenärer ska välja att lämna bilen hemma och istället förlita sig på en punktlig kollektivtrafik, krävs att hela resan, inklusive anslutande trafik, fungerar smidigt. För att uppnå detta behövs nya järnvägar och upprustning av befintliga spår, samt fler busslinjer över hela Västra Götaland. Alla kommuner ska ha tillgång till kollektivtrafik för daglig pendling till universitets- eller högskoleorter. Utvecklingen av pendeltågstrafiken, även med dess utmaningar på grund av enkelspårarna, är centralt.

Ny stambana mellan Göteborg och Borås är avgörande för att förbättra pendlingsmöjligheterna och öppna upp en bredare arbetsmarknad. Denna järnväg kommer sammanlänka Göteborg, Borås och Landvetter flygplats med Jönköping och övriga delar av Sverige. Med en ny tågstation på Landvetter flygplats kopplar vi ihop kollektivtrafiken på marken med den i luften – den internationella med den nationella. Det råder bred politisk enighet mellan VGR och kommunalförbunden när det gäller sträckningen av järnvägen. Nu är det av yttersta vikt att Trafikverket och företrädare i Västsverige arbetar intensivt och tätt tillsammans för att hålla tidsschemat.

Den västsvenska infrastrukturen har inte hållit jämna steg med Västra Götalands snabba tillväxt, vilket vi nu ser skapar hinder för både invånare och företag. Göteborgs hamn, som årligen hanterar 30 procent av Sveriges totala export, fungerar som en avgörande knutpunkt för både Sverige och Norge. För att stödja näringslivet är etableringen av nya stambanor brådskande, och hamnens betydelse sträcker sig även till säkerhetspolitiska aspekter. VGR måste aktivt påverka regeringen för att prioritera infrastrukturinvesteringar i Västsverige.

Prioriteringar inom Västra Götaland ligger fast och bör göra så framledes med bland annat;

- Ny Stambana Göteborg-Borås-Jönköping
- Fyra spår Göteborg-Alingsås, Västra Stambanan
- Oslo-Göteborg-Hamburg – del av TEN-T

För att säkerställa en långsiktig och stabil finansiering som möjliggör utbyggnad av kollektivtrafiken i hela Västra Götaland bör användarna stå för åtminstone hälften av kostnaderna, medan den återstående delen subventioneras av det allmänna via skatter. Det krävs dock en kraftsamling på bred front, och olika finansieringsalternativ bör övervägas för att påskynda utvecklingen av infrastrukturen och säkerställa en stabil

ekonomi på lång sikt. VGR bör delta med samfinansiering i regionala infrastrukturprojekt för att bidra till detta mål. Trängselavgift eller andra former av vägavgifter bör också användas som finansiering.

Vi vill att Västtrafik ser över möjligheten att införa studentrabatt för enkelbiljetter för att underlätta för vuxna studenter att resa mellan hemmet och utbildningsinstitutionerna. Pandemin har inte bara förändrat arbetslivet utan även hur vi studerar och reser. Fler människor arbetar och studerar på distans, vilket har öppnat upp för möjligheter att bo var som helst. Detta har lett till tillväxt och livskvalitet i våra landsbygder och mindre städer. Studentrabatten för enkelbiljett bör likna den för periodbiljetter och syftar till att göra det mer ekonomiskt överkomligt för studenter att ta sig till och från skolan. VGR bör även utreda möjligheten till en seniorrabatt på motsvarande nivå som för studenter och som ska gälla i hela västra Götaland.

FLER BARN OCH UNGA SKA LEVA ETT LIV I HÄLSA

Fler barn och unga ska få möjlighet till en hälsosam uppväxt, och det är vårt gemensamma ansvar att säkerställa det. Det civila samhället spelar en avgörande roll för att främja hälsa, lärande och trygghet bland barn och unga. Deltagande i föreningsliv och kulturella aktiviteter bygger starka gemenskaper som främjar värden som jämställdhet, respekt och en öppen samhällskultur. Möjligheterna för offentlig sektor att teckna olika avtal är många, inklusive reserverad upphandling för idéburna organisationer samt ingå idéburna offentliga partnerskap (IOP).

För att stärka förutsättningarna för fullföljda studier flyttar vi 15 miljoner kronor från miljö- och regionutvecklingsnämnden till de delregionala nämnderna. Dessa medel ska användas för att stötta barn och unga genom samverkan med det lokala föreningslivet.

För att främja barns och ungas hälsa och välmående under hela deras uppväxt föreslår vi att VGR inför ett regionalt hälsovårdsprogram från 0–20 år. Detta program skulle bygga vidare på framgångarna inom mödra- och barnhälsovården och de förstärkta insatserna i primärvården för ungas psykiska hälsa (UPH). Insatser och stöd finns men är inte sammankopplade utan riskerar att familjer faller mellan stolarna. Västra Götaland, med sina 49 kommuner som sträcker sig över landsbygd, små och stora tätorter samt städer, står inför utmaningar när det gäller varierande tillgång till kompetens inom Elevhälsan och Socialtjänsten, och samtidigt har regionen långvariga tillgänglighetsproblem inom BUP. Genom ett regionalt hälsovårdsprogram kan vi skapa enhetliga riktlinjer för stödtjänster till barn och unga samt deras föräldrar, oavsett bostadsort eller skolmiljö. En kulturändring är nödvändig där fokus skiftar från enbart diagnoser till individanpassade insatser.

Vi satsar därför 20 miljoner kronor på införandet av detta heltäckande hälsovårdsprogram som skulle adressera den ökande psykiska ohälsan och utmaningarna med kroniska livsstilssjukdomar. Det är en investering både i individens livskvalitet och i en mer hållbar samhällsekonomi.

För att möta den oroande statistiken inom barn- och ungdomspsykiatri (BUP), där över 5000 barn och unga i Västra Götaland väntar på att få hjälp, föreslår vi att regionen inför vårdval inom den öppna specialiserade barn- och ungdomspsykiatri enligt lagen om valfrihetssystem (LOV). Detta innebär ett samarbete mellan regionens egna verksamheter och privata aktörer för att tillgodose barnens och deras familjers behov på ett effektivt sätt. Det är samtidigt viktigt att understryka att samverkan inom hälso- och sjukvården för barn och unga måste ske på alla vårdnivåer. Ansvarsfördelningen måste vara tydlig och samarbetet mellan Elevhälsan, primärvården, vårdval BUP inom öppenvården samt den specialiserade psykiatriska slutenvården på sjukhusen måste aktivt främjas.

Vi satsar fem miljoner på att införa vårdval inom den öppna specialiserade barn- och ungdomspsykiatri - ingen ska hamna i kö

INVÅNARNAS NÄRHET TILL VÅRD SKA ÖKA

Välj din vårdcentral och egen läkare - för ökad trygghet

Primärvården, med sina vårdcentraler, utgör ryggraden i sjukvårdssystemet och det ska göras lättillgängliga för alla invånare. Som patient har man rätt till en fast namngiven läkarkontakt på den vårdcentral man själv önskar, en person som känner sin patient och vet dess behov. Namnet på läkaren ska synliggöras när patienten loggar in på 1177.se. Kontinuitet i vården är viktigt för att främja hälsa och trygghet hos patienterna. Med över 200 vårdcentraler i regionen, både offentligt och privat drivna, har vi en stabil grund att bygga vidare.

VGR har nyligen gett grönt ljus för att utreda hur vårdcentraler kan skraddarsy sitt vårdutbud efter lokala förutsättningar och behov. Detta framsteg, drivet av Centerpartiet, syftar till att säkerställa att fler invånare får tillgång till vård på hemmaplan, oavsett bostadsort. För en region som Västra Götaland, med varierande behov och geografiska förutsättningar, är detta en mycket positiv utveckling. Det öppnar upp möjligheten att etablera mindre vårdcentraler, såsom läkarmottagningar, men också vårdcentraler med mer specialiserade vårduppdrag. Det här markerar en betydande milstolpe i arbetet med att förbättra tillgängligheten och kvaliteten i vården för invånarna i Västra Götaland som vi ser fram emot att fortsätta bygga på.

Men för att vården ska bli mer tillgänglig behöver öppettiderna på vårdcentralerna bli mer flexibla och vi behöver bli bättre på att nyttja ny teknik. Digitala kallelser, bokningssystem, chatbotar och vårdmöten är bara

några exempel som gör att fler kan få hjälp fler tider på dygnet, och utan att behöva ta ledigt och resa långa vägar till vården. Den som hellre vill boka en tid för ett fysiskt möte ska kunna göra det.

Utveckla sjukhusen till knytpunkter för lokala vårdbehov

För att ge patienter tillgång till specialistvård närmare hemmet är det avgörande att utveckla och förstärka de digitala verktygen och tjänsterna. Samtidigt anser vi att det är lika viktigt att säkerställa att det finns välutrustade vårdenheter spridda över hela Västra Götaland. Därför förespråkar vi etableringen av noder för nära vård där vårdcentralen utgör navet och förstärks med olika specialistmottagningar.

Vi vill se en struktur där primärvårdsenheter som exempelvis vårdcentraler, rehabiliteringsenheter, dietistverksamheter, mödravårdscentraler (MVC) och mottagningar för Unga psykiska hälsa (UPH) samlas, tillsammans med specialistenheter inom områden såsom barn- och ungdomsmedicin (BUM), gynekologi, hjärtsjukvård, ögonsjukvård etc. Det är genom en sådan integrerad struktur som vi kan säkerställa en högkvalitativ och tillgänglig vård för invånarna i Västra Götalands alla delar.

- För att trygga vården för invånarna på Hisingen vill vi initiera upphandling av vården på nytt när avtalet med Capio Lundby löper ut. Capio Lundby sjukhus har under många år varit en viktig resurs för regionens samlade vårdutbud. Dessutom vill vi integrera vården vid Högsbo närsjukhus i denna upphandlingsprocess.
- För att utveckla vården vid Dalslands, Lysekil och Strömstad sjukhus till noder för nära vård krävs ny upphandling. Efter att upphandlingen av specialistvård vid sjukhusen i Fyrbodals strandade i juni 2022, har ansvaret temporärt övergått till NU-sjukvården. Den operativa hälso- och sjukvårdsnämnden har ännu inte presenterat en långsiktig lösning för sjukhusen, vilket är en bekymrande situation för såväl personalen som patienterna.
- Utveckla specialistsjukhusen i Lidköping, Uddevalla, Skene, Alingsås och Angered etc till centrala knytpunkter för lokala vårdbehov. Ge specialistsjukhusen fler uppdrag från akutsjukhusen och möjliggör att patienter även kan få delar av sitt primärvårdsbehov tillgodosett.

För att effektivisera vårdflödet är det avgörande att fokusera på att patienter tas om hand på rätt vårdnivå. Stuprörsmentaliteten som råder måste brytas ned för att istället främja en helhetssyn inom vården. Förbättrad samverkan mellan vårdcentralerna, sjukhusen och kommunerna har aldrig varit viktigare. Denna samverkan är avgörande för att möjliggöra smidig hemgång för patienter som är redo att skrivas ut och för att sjukhusen ska kunna öka sin produktivitet och minska överbeläggningen. Likaså behöver samverkan med grannregioner och över nationsgränser fördjupas.

Vi driver aktivt omställningen till nära vård i Västra Götaland, oavsett om vården är nära geografiskt eller digitalt. Det är viktigt att vården är relevant för vår tid. För att påskynda omställningsarbetet tillför vi 500 miljoner kronor i omställningsmedel.

VGR var en av de första regionerna i Sverige att införa vårdval, vilket ger invånarna möjlighet att välja sin läkare och vårdcentral. Vi har sett positiva resultat av denna modell och strävar därför efter att utvidga valmöjligheterna inom vården. Det inkluderar bland annat mödravård, gynekologi och barn- och ungdomspsykiatri (BUP).

För att fler snabbt och tryggt ska få den vård de behöver, behöver likaså mer vårdproduktion upphandlas av fristående aktörer. Västra Götalands sjukvård upprätthåller hög kvalitet och regionens sjukhus står för över 90% av den specialiserade vården, men inom vissa områden såsom gynekolog, ortopedi och ögonsjukvård där vi ser långa köer behöver vi stötta upp och upphandla mer vård. Privata vårdgivare kan erbjuda specialiserad vård som kompletterar den offentliga vården och därigenom korta väntetiderna för dem som behöver hjälp. Vi kan inte begränsa alternativen för patienter som väntar på hjälp. Alla insatser behövs för att minska väntetiderna för besök och behandlingar. Genom Idéburet offentligt partnerskap (IOP) kan det offentliga ta del av den kunskap, erfarenhet och det engagemang som finns inom den ideella sektorn – en kraft som för närvarande inte fullt ut utnyttjas. Politiken ska inte stå i vägen för den läkare som vill driva sin egen verksamhet, eller medarbetare som vill driva en personaldriven intraprenad eller stiftelser likt Carlanderska i Göteborg. Därför föreslår vi att även arbete med intraprenader testas.

För att minska vårdköerna till operation och behandling avsätter vi 500 miljoner kronor i en tillgänglighetspott. Ingen ska behöva vänta i onödan.

Samordna den mobila vården för att rädda fler liv

De mobila hälso- och sjukvårdsteamerna, som besöker patienterna hemma, behöver samordnas bättre mellan vårdcentraler, sjukhus och kommuner. Allt handlar om att flytta vården närmare invånarna och nyttja den gemensamma kompetensen på bästa sätt.

Insattiderna för ambulansernas prio 1 larm varierar avsevärt i Västra Götaland. Det är oacceptabelt. Samtidigt har ambulanssjukvården även ansvar gentemot prio 2 och 3 patienter, vilket innebär att akutambulanser ibland är upptagna på mindre akuta uppdrag och transporter. För att säkerställa snabb och

adekvat vård krävs resursförstärkningar, både ekonomiskt och personellt, men vi behöver också nyttja de resurser som finns på ett bättre sätt.

Genom att nyttja all tillgänglig kompetens inom den mobila hälso- och sjukvården, såsom helikoptrar, sjö- och landambulanser, bedömningsbilar, sjuktransportbilar, närsjukvårdsteam och hemsjukvårdsläkare, kan vi förbättra insatstiderna och stärka invånarnas trygghet. Befintlig tekniken kan användas för att göra alla mobila vårdenheter synliga i närheten av en akutsituation, oavsett om det är kommunerna eller regionen som är huvudman. Vi måste främja en helhetssyn för vården och säkerställa rätt insats på rätt plats i rätt tid. Det är en central princip som ska genomsyra hela sjukvården. I två motioner till föreslår vi att arbetssättet med samverkande sjukvård som används i norra Bohuslän och Dalsland utökas till fler delar av regionen, samt ger förslag på hur samarbetet mellan ambulans och mobila hälso- och sjukvårdsteam kan förbättras i områden med långa insatstider. Vårt mål är att oavsett var man bor ska man kunna känna sig trygg och veta att man får snabb och säker hjälp.

För att utveckla samverkande sjukvård och bättre samordna den mobila vården avsätter vi 50 miljoner kronor.

SMART OCH INNOVATIV VÅRD DRIVEN AV HÄLSODATA OCH AI

För att uppnå en personcentrerad, proaktiv och effektiv hälso- och sjukvård måste regionen främja användningen av artificiell intelligens (AI) och digitalisering. Idag ligger Sverige efter konkurrentländer när det gäller offentliga investeringar inom området AI.

Genom att öka användningen av hälsodata och AI-teknik kan forskning och innovation främjas, samtidigt som patienternas tillgång till vård ökar. Exempelvis administrativa AI-robotar och AI-assisterad diagnos visar potentialen för AI att förbättra vårdprocesser och minska väntetider för patienter. Genom samarbete med industri och akademi strävar vi efter att accelerera implementeringen av AI inom svensk sjukvård för att uppnå bättre vårdresultat både på systemnivå och för enskilda patienter. Svensk hälso- och sjukvård står inför stora utmaningar som kräver nya arbetssätt.

För att patienter ska kunna få en mer personcentrerad vård behöver vi också satsa mer på precisionsmedicinska behandlingar. Precisionsmedicinen utvecklas i takt med framsteg inom genetisk forskning. Det handlar bland annat om genterapi som till exempel ATMP (avancerade terapier med medicinsk produkt) som gör det möjligt att förändra gener för att behandla eller förhindra allvarliga sjukdomar.

Individen har samtidigt en viktig roll att spela när det gäller att ta hand om sin egen hälsa och avlasta hälso- och sjukvårdssystemen för att göra resurser tillgängliga för de människorna som mest behöver dem. Här har den digitala utvecklingen potential att revolutionera hur vi följer och förbättrar vår hälsa, genom att möjliggöra bättre egenvård och närmare kontakt med vårdgivare. Invånarna vill i allt större grad, och förväntas, ta ett större ansvar.

För att VGR i större utsträckning ska kunna tillämpa AI i det dagliga arbetet inom hälso- och sjukvården och se till att innovationer kommer patienterna till del, satsar vi 10 miljoner kronor i en implementeringsfond.

MEDARBETARNAS ENGAGEMANG OCH LEDARSKAPET: NYCKELN TILL EN GOD VÅRD

Hälso- och sjukvården har likt många andra branscher en stor kompetensutmaning. För att kunna rekrytera och behålla medarbetare långsiktigt behöver VGR skapa attraktiva arbetsplatser och förbättra möjligheterna till karriär- och kompetensutveckling. Vi behöver rikta fokus mot att behålla befintliga medarbetare och att arbeta uthålligt och långsiktigt med kompetensutveckling och omställning. Uppgiftsväxling är ett måste för ta tillvara alla medarbetares potential och kompetens. Goda arbetsvillkor och god organisatorisk arbetsmiljö, moderna anställningar och fler karriärvägar för vårdens medarbetare är en förutsättning för att personalen ska känna större engagemang i sitt yrke. Erfarenhet och kompetens ska avspeglas i löneutvecklingen. Det är också nödvändigt med kraftsamling kring utbildningsuppdraget och samverka än mer med lärosätena. Även insatser för att locka äldre, erfarna medarbetare att arbeta kvar inom sjukvården ska uppmuntras. En omfattande verktyglåda har utvecklats för att dra nytta av den kraft och kunskap som finns bland seniora medarbetare. Det är nu viktigt att sprida kunskapen om dessa olika metoder och verktyg så brett som möjligt.

I omställningsarbetet inom hälso- och sjukvården är professionen och ledarskapet avgörande länkar. Det behövs närvarande chefer och därför måste första linjens chefer tillhandahållas resurser. Det är viktigt att utveckla ett engagerat ledarskap med både makt och befogenheter. Detaljstyrningen av vården behöver minskas till förmån för en tillitsbaserad styrning där chefer och medarbetare får möjlighet att påverka den egna och enhetens arbetssituation. Samtidigt måste det finnas en tydlig styrning som stänger dörren till gamla arbetssätt. För att balansera sjukhusens verksamhet och ekonomi utan att göra nedskärningar inom viktiga områden såsom ambulanser, barn- och ungdomspsykiatri och barnoncervård, är det av nödvändighet att sjukhusen prioriterar och skyndar på arbetet med att granska byråkrati och administration. Vi måste använda våra resurser på bästa sätt, med mer tid till patienterna genom att minska onödig administration och byråkrati.

Om budgeten och dess roll i styrmodellen

Budgeten är den medellångsiktiga prioriteringen och konkretiseringen av de måldokument och planer som regionfullmäktige har antagit. Budgeten förmedlar vidare den strategiska inriktningen för VGR under den kommande treårsperioden och utgör ett underlag för operativa vägval i den fortsatta planeringsprocessen via uppdrag, detaljbudgetar och verksamhetsplaner.

Den budget regionfullmäktige antar utgör det ramverk som anger inom vilka gränser verksamheten för det aktuella året ska bedrivas.

Västra Götalandsregionens politiska organisation

Utgångspunkten för den nya politiska organisationen inför 2022 var en tydligare styrning, färre regionala aktörer involverade samt renodlade ansvar och roller i syfte att skapa effektivitet, tydlighet, helhetsperspektiv och ökad synergi. Ökad tydlighet och genomslag för den strategiska inriktningen och mer av långsiktighet i planeringen av verksamheterna. Ekonomi har varit centrala delar när organisationen utformades- detta gäller särskilt inom hälso- och sjukvården.

Styrningen i den nya politiska organisationen utövas i fem nivåer och kan ses som skedesindelad/sekventiell:

- Regiongemensam ägarstyrning
- Strategiska måldokument och handlingsplaner
- Operativa beslut om uppdrag och resurser som följer de strategiska dokumenten
- Utförarna verkställer de operativa besluten
- Delregional nivå "vakar" över lokalt genomslag för fattade beslut

Vad gäller uppföljningen är huvudinriktningen att varje "nivå" följer upp det man är ansvarig för, förutom regionstyrelsen som ska rapportera till regionfullmäktige och utöva sin uppsynsplikt.

Långsiktighet i den ekonomiska och verksamhetsmässiga planeringen

Den nya politiska organisationen syftar bland annat till att flytta fokus till mer strategiska frågor med mer långsiktigt perspektiv. Det innebär att styrelser och nämnders flerårsplanering med budget och genomförande av givna uppdrag, både den ekonomiska och verksamhetsmässiga, ska ges ett större utrymme. Det innebär bland annat att anpassningar av verksamhet till givna uppdrag, ekonomiska resurser och inriktning ska beskrivas i flerårsplaneringen.

Nämnders och styrelser fortsatta arbete med budgeten

Nämnder och styrelser ska i tillämpliga delar bryta ner de mål och inriktningar som regionfullmäktige ger i denna budget och planera sin verksamhet i linje med dessa. Regionstyrelsen ska, under sin uppsiktsplikt, följa hur nämnders och styrelser arbete fortskrider med genomförande av budget 2025 och planer för 2026 och 2027.

Sammanställning av budgetens mål

Prioriterade mål: 	Fokusområden:
Hälso- och sjukvård	
Takten i omställningen till nära vård behöver öka	<ul style="list-style-type: none"> Primärvården ska i anpassade vårdformer bedöma och möta sina patienters behov dygnet runt För att trygga rätten till en fast läkarkontakt och säkerställa tillgängligheten av vård där den behövs som mest, ska minst en fjärdedel av vårdens samlade resurser tillföras primärvården Barn och unga med psykisk ohälsa behöver mötas tidigt med rätt insatser Mobil vård behöver samordnas för en mer jämlik vård Hälsofrämjande insatser ska vara effektiva och utgå från evidensbaserade metoder
Invånarnas tillgång till den vård de behöver ska öka	<ul style="list-style-type: none"> Ökat antalet disponibla vårdplatser Delar av den planerade vården på akutsjukhusen ska flyttas ut till närsjukhus, vårdcentraler eller specialistmottagningar Stärk tillgängligheten och korta väntetiderna för både förstabesök och behandling
Resurser ska fördelas så att de ger mest möjliga nytta och säkrar jämlik vård	<ul style="list-style-type: none"> Det systematiska prioriteringsarbetet ska breddas till att även omfatta nya vårdförlopp, arbetssätt och ambitionshöjningar Strukturerad utmönstring av icke värdeskapande metoder och arbetssätt
Invånarnas tillgång till digitala vårdformer ska öka, liksom verksamhetens användning av digitala lösningar	<ul style="list-style-type: none"> Införa individualiserat digitalt stöd för patienter. Fördjupa kunskapen om hur ett digitalt hälsocentrum bidrar till effektiv vård Ta fram övergripande plan för utveckling av artificiell intelligens (AI) i verksamheten En mer innovativ och precisionsinriktad vård driven av hälsodata och med stöd av AI
Bästa möjliga kunskap ska finnas tillgänglig och användas i patientmötet, eller av patienten själv i sin egen vård	<ul style="list-style-type: none"> Öka arbetet med uppgiftsväxling för att dra nytta av alla medarbetares potential och kompetens Implementeringen av effektiva vårdprocesser och arbetssätt behöver stärkas.
Regional utveckling	
Stärka innovationskraften – för ett konkurrenskraftigt näringsliv i framkant	<ul style="list-style-type: none"> Kraftsamla för digitalisering Kraftsamla för elektrifiering Kraftsamla för cirkulära affärsmodeller Öka takten i Klimat 2030 – Västra Götaland ställer om
Bygga kompetens – för kompetensförsörjning och livslångt lärande	<ul style="list-style-type: none"> Kraftsamla för fullföljda studier
Infrastruktur- och kollektivtrafik	
Knyta samman Västra Götaland – för hållbar och förbättrad tillgänglighet i hela Västra Götaland	<ul style="list-style-type: none"> Uthållig samverkan kring infrastrukturutvecklingen Arbete- och studiependling i fokus
Kultur	
Kultur och ökad inkludering – för ett demokratiskt kulturliv som når och berör invånarna i Västra Götaland	<ul style="list-style-type: none"> Stärk kulturutbudet för barn och unga, och stimulera fler digitala och fysiska mötesplatser mellan generationer över hela Västra Götaland Främja ett levande kulturarv för stärkt demokrati Kulturens roll som värdeskapare – i hela Västra Götaland
Västra Götalandsregionens medarbetare	
Skapa attraktiva arbetsplatser och förbättra möjligheten till karriär- och kompetensutveckling	<ul style="list-style-type: none"> Förbättring av chefers och medarbetares organisatoriska förutsättningar Nya och förändrade arbetssätt behöver utvecklas. Erfarenhet och kompetens ska avspeglas i löneutveckling och lönespridning Säkra behovet av återhämtning och avlastning samtidigt som köer betas av Kompetensutveckling krävs för att kunna nyttja digitaliseringens möjligheter

Uppföljning av budgeten

De mål som är redovisade i budgeten kommer att kopplas till mätbara kvalitativa och kvantitativa indikatorer, som fortlöpande ska redovisas till nämnder och styrelser samt till regionfullmäktige i samband med delårsrapporter och årsredovisning. Policydokument och andra styrande dokument som beslutas av regionfullmäktige ska inte innehålla indikatorer och mätetal för hur uppföljning och rapportering ska ske.

På samma sätt som i uppföljningen av beslut i budget om mål och fokusområden bör regionstyrelsen på ett samlat sätt besluta om hur övriga policys och styrande dokument ska följas upp och redovisas till regionfullmäktige. Regionstyrelsen ska därför ärligen gå igenom uppföljningen av alla styrande dokument, inklusive budget, som beslutats av regionfullmäktige i syfte att förenkla uppföljning och rapportering, samt se till att uppföljning kan ske på ett överskådligt och samlat sätt. Regionstyrelsen ska besluta om uppföljning för kommande år senast i samband med att detaljbudgeten fastställs.

2. Västra Götalandsregionens verksamhet

VGR bedriver sin huvudsakliga verksamhet inom fyra områden; hälso- och sjukvård, regional utveckling, kollektivtrafik och kultur. Grunden för ambitionerna och inriktningen inom dessa utgår från de strategier och planer som fastslagits inom respektive område. Det är utifrån dessa som mål, ambitioner, aktiviteter och åtgärder ska planeras och riktas mot.

Hälso- och sjukvård

STRATEGI FÖR HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN

Det övergripande målet för hälso- och sjukvården i VGR är en god hälsa i befolkningen. Regionen ska erbjuda en jämlik, sammanhållen och tillgänglig hälso- och sjukvård som ges med högsta kvalitet och patientsäkerhet. Vården ska ges utefter behov och vara värdeskapande för patienten. Patienter ska känna sig trygga och väl omhändertagna i kontakten med hälso- och sjukvården, och uppleva att vården är lätt att hitta och att komma i kontakt med.

VGR är med svenska mått mätt en befolkningsmässigt och verksamhetsmässigt stor region. Det ger i sin tur goda skatteintäkter, bred kompetens och goda möjligheter att samordna verksamheter. Samtidigt har regionen stora utmaningar när det gäller till exempel demografi, kompetensförsörjning och tillgänglighet. Demografin gör att VGR inte kommer att kunna bemanna på samma sätt som tidigare och därför måste ställa om till en vård som fungerar för vår tid. De i arbetsför ålder behöver försörja allt fler (yngre och äldre) och de ökade behoven av vård av äldre kommer kräva allt större resurser. En ökande andel av de ekonomiska resurserna behöver läggas på digitala lösningar så att personalens tid kan läggas på de patienter som har störst behov. Det handlar om att arbeta som ett sammanhållet hälso- och sjukvårdssystem för att kunna forma verksamheten tillsammans med och för invånarna, nyttja digital teknik, att våga göra nytt och annorlunda samt att lära av varandra. Ett utvecklat samarbete mellan civilsamhället, primärvård, kommunal vård och specialistvård krävs för att invånarna ska få tillgång till en god och nära vård. Tydliga prioriteringar avseende det offentliga åtagandet inom hälso- och sjukvård kommer vara nödvändigt. Samtidigt måste vi se till att vårdpersonalen trivs på sina arbetsplatser, att det finns betald vidareutbildning, närvarande ledarskap, fler karriärstegar och bra lön. Dessa är alla bidragande faktorer till att unga attraheras att söka sig till vården som profession.

VGRs regionfullmäktige beslutade i november 2022 om den förnyade strategin för omställningen av hälso- och sjukvården 2023-2027. Strategin beskriver utmaningarna och behov av reformer, och är en fortsättning av den ursprungliga strategin som första gången antogs 2017. Strategin innehåller fem övergripande områden: (1) nära vård, (2) prioritering (3) digitalisering (4) kvalitetsdriven verksamhetsutveckling och kompetensförsörjning och (5) barnuppdraget.

PRIORITERADE MÅL OCH FOKUSOMRÅDEN KOPPLADE TILL STRATEGIN

TRYGG OCH NÄRA VÅRD OAVSETT VAR DU BOR.

Prioriterat mål:

Takten i omställningen till nära vård behöver öka

Fokusområden:

- Primärvården ska i anpassade vårdformer bedöma och möta sina patienters behov dygnet runt
- För att trygga rätten till en fast läkarkontakt och säkerställa tillgängligheten av vård där den behövs som mest, ska minst en fjärdedel av vårdens samlade resurser tillföras primärvården
- Barn och unga med psykisk ohälsa behöver mötas tidigt med rätt insatser
- Mobil vård behöver samordnas för en mer jämlik vård
- Hälsofrämjande insatser ska vara effektiva och utgå från evidensbaserade metoder

Fortsatt förflyttning av uppdrag och ansvar till primärvården

En nära vård är en vård som i högre grad organiseras och bedrivs med utgångspunkt från patientens behov och förutsättningar. För att möta upp människors förväntningar om en mer tillgänglig vård behöver den nära vården med primärvården som nav byggas ut. För att vi ska nå dit krävs en fortsatt förflyttning av uppdrag, ansvar och resurser från sjukhusen till primärvården. Förflyttningen handlar om att i utformningen av hälso- och sjukvården utgå från att relationer är centrala för kvalitet och effektivitet där en stärkt primärvård tar sig an rollen som navet i hälso- och sjukvården. Genom en ny bestämmelse 2022 7 kap. 3 § HSL förtydligas att regionerna kan organisera primärvården i två eller flera vårdvalssystem. Vårdcentralernas uppdrag och ersättningar kan anpassas utifrån såväl geografiska förhållanden som socioekonomiska skillnader inom en region. För Västra Götaland som har stora geografiska ytor bestående av landsbygd, små och stora tätorter och städer där behoven ser olika ut är detta en mycket positiv utveckling. Vårdcentraler kan få uppdrag att utföra viss specialistsjukvård och ersättningen ska anpassas därefter. Differentierade vårdval skulle också kunna innebära att VGR öppnar upp för både större förstärkta vårdcentraler likt noder med specialistmottagningar samt mindre vårdenheter med mindre omfattande vårduppdrag. För att primärvården ska kunna erbjuda mer avancerad vård, utökade öppettider, ha fler mobila hälso- och sjukvårdsteam, digitala lösningar och hemmonitorering som flyttar vården närmare patienterna behöver resurserna öka. Vårdval vårdcentral, vårdval rehab samt de delar inom Regionhälsan som är primärvård tilldelas idag 19 procent av hälso- och sjukvårdens samlade resurser i VGR. För att utveckla och bygga ut vårdcentralernas uppdrag bör minst en fjärdedel av hälso- och sjukvårdens samlade resurser tillföras dessa verksamheter.

Förebyggande arbete är oerhört viktigt för att människor snabbt ska kunna komma tillbaka i arbete och för att minska antalet sjukskrivningar. Det är kvaliteten som ska avgöra vilka som ska få vara med och utföra välfärden – inte ägandeformen. Fler vårdgivare ger större valfrihet och bättre tillgänglighet för patienterna, men också mer valfrihet för alla medarbetare inom hälso- och sjukvården. Delaktighet skapar engagemang, därför ska VGR öppna upp för intraprenader så medarbetare som önskar ges möjlighet att driva en personaldriven vårdenhet. Närhälsan, Regionhälsan och de privatdrivna vårdcentralerna har tillsammans en viktig uppgift och ska i hela länet verka för en jämlik vård med förbättrad kvalitet och patientnöjdhet. Vårdgarantin inom primärvården behöver förtydligas och kontinuerligt följas upp.

Primärvården ska kunna ta emot patienter dygnet runt

Mer avancerad sjukvård som utförs inom primärvården, utökade öppettider samt digitala vårdmöten och chatbotar är bara några exempel som gör att fler kan få hjälp fler tider på dygnet, utan att behöva ta ledigt och resa långa vägar till rätt vårdinstans. Digitala vårdbesök, digitala konsultationer och distansmonitorering ska utvecklas och erbjudas när det är möjligt. Vårdguiden 1177 har kommit att bli den huvudsakliga digitala ingången till vården och en avvägning behöver göras kring vilka av det samlade utbudet av tjänster som erbjuds från varumärket 1177 respektive VGR. En patient ska kunna komma i kontakt med primärvården dygnet runt och utifrån behov få en bokad tid till sin egen vårdcentral. Dagens system med jourmottagningar och närakuter behöver ses över för att skapa en trygg och hållbar struktur för både invånare och verksamhet.

En närakut på primärvårdsnivå ersätter inte en akutmottagning men är en väsentlig komponent till den akuta vården och vårdcentralerna. Med utökade öppettider kvällar och helger med tillgång till lab och röntgen likt närakuter i Stockholm kan primärvården ta ett större ansvar för regionens akutsjukvård. En närakut var en prioriterad åtgärd som fastställdes tydligt i den politiska överenskommelsen som partierna i VGR ingick i samband med att akuten i Lidköping flyttades till Skövde, en åtgärd som vi fortsatt förespråkar.

Hälso- och sjukvården ska präglas av ett personcentrerat arbetssätt som innefattar ett normkritiskt synsätt. Det innebär att kvalitet framför allt ska definieras ur ett patientperspektiv. För att nå dit måste patienten bli mer delaktig i sin egen vård och kunna påverka hur vården utformas. Fler digitala lösningar gör att mer vård kan ges i hemmet med ökad delaktighet från patienten. Hemmonitorering gör att patienter kan mäta sina värden där de befinner sig. Bättre användande av medicinsk information ger stora möjligheter att förbättra allt ifrån

patientsäkerhet, tillgänglighet och förebyggande vård till att ge människor större kontroll över sin egen hälsa och resa genom vården eller omsorgen.

Säkra rätten till fast läkarkontakt

Ett viktigt steg för kontinuitet och tryggare vård är reformen för fast läkarkontakt som genomfördes under 2020, som innebär att vårdcentraler som erbjuder sina patienter en fast läkarkontakt premieras. En fast namngiven läkarkontakt som patienten känner förtroende för minskar antalet akuta besök både inom primärvården och specialistsjukvården, men främjar också en rimlig arbetsbelastning för personalen, där varje enskild läkare får ett avgränsat uppdrag. Idag har över 90 procent av vårdcentralernas patienter i Västra Götaland en fast namngiven läkarkontakt, en rättighet som fler behöver kunskap om. För patienter med stort vårdbehov som kroniska somatiska och psykiatriska sjukdomar samt för patienter med komplexa vård- och omsorgsbehov är det särskilt viktigt att man får en fast namngiven läkarkontakt eller vårdsamordnare, vilken också ska synas på 1177.

Socialstyrelsen rekommenderar 1 100 listade invånare per allmänmedicinläkare. VGR har ett arbete att göra, men det är en tydlig och viktig inriktning.

Närhet till specialiserad vård kräver en god samverkan

Som ett led i omställningsarbetet ska delar av den planerade vården på akutsjukhusen flyttas ut till öppna vårdformer i den nära vården. Närsjukhusen och vårdcentralerna ska möta de behov som finns bland invånarna och utgå från lokala förutsättningar. Det betyder att vårdutbudet kan och ska se olika ut. Något som är särskilt viktigt för äldre, barnfamiljer och personer med kroniska sjukdomar som är i behov av nära vård. En form av noder där närsjukhus och vårdcentraler får utökade uppdrag att utföra viss specialistsjukvård bör därför skapas. Samtidigt som primärvården stärks behöver de mobila närsjukvårdsteamerna utvecklas och samverkan mellan vårdcentralerna, sjukhusen och kommunerna blir än bättre. Då kan mer vård ges i hemmet under dygnets alla timmar, och akuta och oplanerade vårdbesök på vårdcentralen eller sjukhusen undvikas. De stora sjukhusen ges således större möjlighet att fokusera på de patienter som behöver deras resurser.

I takt med att antalet äldre ökar lever fler med multisjukdom, och förekomsten av så kallade lätta psykiatriska diagnoser har vuxit kraftigt under senare år. För att undvika felbehandlingar, onödiga akutinläggningar och långa sjukhusvistelser måste kunskapen om åldrandets sjukdomar öka inom primärvården. Det är därför viktigt att tillgång till geriatrisk kompetens finns på alla vårdcentraler.

Målsättningen är en sömlös och sammanhållen vård utan stuprör, där patienten inte upplever några gränser mellan olika vårdgivare. Detta är särskilt viktigt för kroniker och patienter med långvarigt behov av sjukvård.

Dessa patientgrupper har ofta flera vårdgivare, många öppen- och slutenvårdstillfällen samt ett behov av kommunala omsorgsinsatser, vilket förutsätter en god samverkan mellan vårdens olika organisatoriska delar. Det som tidigare gjordes inom slutenvården på sjukhuset görs idag inom öppenvården på olika mottagningar och i patientens hem. Fler mobila team med läkare och sjuksköterska, ökar tryggheten för våra mest sköra patienter och minskar de akuta inläggningarna. Som ett led i att skapa ett mer ordnat omhändertagande för patienter som är i behov av både sjukhusvård, primärvård och kommunal hälso- och sjukvård måste fler samordnade individuella planer (SIP) upprättas. Det skapar en ökad tydlighet rörande ansvarsfördelningen för alla inblandade parter och förhindrar att enskilda patienter ramlar mellan stolarna.

En effektiv mobil vård och akutsjukvård som räddar liv

VGR har en högkvalitativ ambulansverksamhet och i ett akut läge är det ofta ambulanssjukvården som räddar liv. Den pågående digitala utvecklingen inom ambulansvården, såsom införandet av digital tillsyn, möjliggör för ambulanspersonal att koppla upp sig till specialistläkare och fatta beslut om vilken behandling som krävs redan i ambulansen. Men Västra Götaland har stora geografiska ytor och insatstiderna varierar betydligt runt om i länet, och i flera delar är de allt för långa. Alla invånare, oavsett var de bor, har rätt till snabb och adekvat vård i akuta situationer. Samtidigt har ambulanssjukvården även ett uppdrag att ta omhand både prio 2 och 3 patienter, vilket innebär att ambulanser ibland är upptagna på mindre akuta uppdrag och transporter.

För att säkerställa en ambulansverksamhet, som snabbt kan erbjuda vård till sjuka eller olycksdrabbade, krävs en effektiv användning av resurser såsom helikoptrar, sjö- och landambulanser, bedömningsbilar, lättvårdsambulanser och sjuktransportbilar. Mobila team med prehospital psykiatriska resurser som vid behov kan tillkallas av SOS-alarm eller ambulans gör att patienten bedöms korrekt och får optimal vård. Genom att bättre nyttja all tillgänglig kompetens inom mobil verksamhet och samverkande parter, oavsett om det är kommunen eller regionen som är huvudman, kan resurserna användas mer effektivt. Det gör att invånarna kan känna sig trygga med att få snabb och bra vård.

Samverkande sjukvård är ett långvarigt samarbete mellan regionen och kommunerna i Fyrbodalsområdet som är en viktig faktor som ökar tryggheten och tillgängligheten till akutvård genom bland annat IVPA och ASSISTANS. Detta samarbete gör stor skillnad på landsbygden och är ett av regionens flaggskepp och bör införas fler delar av regionen. Även I Väntan På Ambulans (IVPA), bedömningsbilar och SMS-livräddare bör utvecklas vidare för att trygga vården för invånare i alla delar av regionen

Forskningsprojekt i VGR där hjärtstartare flygs ut med drönare vid ett 112-larm om misstänkt hjärtstopp är unikt. Hälso- och sjukvårdsstyrelsen fattade beslut 2023 om fortsatt finansiering och utvärdering av projektet. Styrelsen gav också i uppdrag att undersöka om det finns andra områden som kan vara tillämpliga med drönarteknik, till exempel leverans av läkemedel och blodprodukter eller bildstöd över en skadeplats.

Den prehospitala vården är en stor och viktig del av omställningen av hälso- och sjukvården i VGR, men den mobila vården är inte samordnad. Att säkerställa rätt insats på rätt plats i rätt tid är en central princip som ska genomsyra hela akutsjukvården. Det är nödvändigt att bryta ner stuprörsmentaliteten och istället främja en helhetssyn för vården som förbättrar akutvården i Västra Götaland. Mot denna bakgrund uppmanar vi VGR att prioritera dessa frågor och vidta åtgärder för att förbättra den akuta vården för alla invånare.

Psykisk och fysisk hälsa i fokus

Den nära vården måste bli bättre på att arbeta mer hälsofrämjande

Den ökande psykiska ohälsan och förekomsten av kroniska sjukdomar som diabetes, cancer och stroke, och de omfattande behoven inom hälso- och sjukvården, kräver åtgärder. Omkring hälften av alla sjukskrivningar i Sverige orsakas av psykisk ohälsa. För individen kan det påverka arbetet, relationer och självkänslan, samtidigt som risken för andra sjukdomar ökar. Bland unga mellan 15 och 24 år är självmord den vanligaste dödsorsaken. Även män över 85 år är överrepresenterade. För att stärka suicidpreventionen och kunskapen om psykisk ohälsa, krävs utbildningsinsatser för personal, särskilt inom primärvård.

Folkhälsoarbetet är grundläggande för att stärka människors hälsa, där individens egna val och förutsättningar har stor påverkan på hur långt vi når i det hälsofrämjande arbetet. Samtidigt som många svenskar upplever att de har bättre hälsa än sin föräldrageneration växer förekomsten av diabetes, cancer, stroke och andra kroniska livsstilssjukdomar. Hälsofrämjande insatser såsom fysisk aktivitet och hälsosamma matvanor, är viktiga livsfaktorer och uppmärksammas inte i tillräcklig omfattning i dagsläget. Digitala verktyg såsom hälsoappar och egenmonitorering gör det lättare än någonsin hålla koll på sin egen hälsa, där invånare kan få individuellt utformade behandlingar. VGRs ”matkasse” finns för både barn och äldre, ett koncept som behöver kompletteras med dietist för de som har behov.

En god folkhälsa ger ett mer motståndskraftigt samhälle, och ska hälso- och sjukvårdens långsiktiga finansiering inte undergrävas är det helt nödvändigt att förbättra den förebyggande hälsovården. Det som har störst påverkan på hur långt vi når i det hälsofrämjande arbetet är dock individens egna val.

Hälsofrämjande insatser genom hela livet

De första åren i livet börjar redan under graviditeten där insatser vid behov ska erbjudas och kan så fortsätta under spädbarn- och småbarnstiden. De förebyggande och behandlande insatser som görs tidigt i barns liv skapar stora värden för framtida hälsa. Därför vill Centerpartiet införa ett barnhälsovårdsprogram 0-20 år. Den nära vården med mödrahälsovård, barnhälsovård, elevhälsan, vårdcentraler, Unga Psykiska Hälsa (UPH)-mottagningar, ungdomsmottagningar, familjecentraler och tandvårdsmottagningar är viktiga i det systematiskt förebyggande arbetet i ett barnhälsovårdsprogram 0-20 år. Utökade hembesök i barnhälsovårdsprogrammet enligt Rinkebymodellen bör också utvecklas i de områden behov finns.

Genom samverkan mellan kommun, region och föreningslivet kan hälsocentra skapas för att hjälpa vuxna invånare att bryta ohälsosamma levnadsvanor. För vissa kommer rökavvänjning, hjälp att minska en hög alkoholkonsumtion eller viktnedgång bli viktigt, för andra, träningsråd, stresshantering och lättare psykisk ohälsa. VGR behöver utveckla de digitala verktygen för att stärka det förebyggande folkhälsoarbetet och egenvården samt uppföljningen av till exempel fysisk aktivitet på recept (FaR) och hälsocoach online. Evidensbaserade hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande metoder ska alltid tillämpas.

Här kan inspiration hämtas från andra regioner, såsom till exempel Region Västerbottens arbete med interventionsprogram för tidig upptäckt av hjärt- och kärlsjukdomar. För att nyttja samhällets gemensamma resurser på bästa sätt bör även ett regionalt äldreomsorgsprogram tas fram, inriktat mot att förebygga sjukdom bland de äldre. Ett systematiskt förebyggande arbete gynnar den enskilda individen i form av ökad livskvalitet och hälsa samtidigt som det ger ekonomiska samhällsvinster. En stor utmaning för vården är det växande antalet äldre med demenssjukdom. Att personer med demens får rätt diagnos och behandling i tid är avgörande. Äldres ensamhet, ofrivilliga isolering och känsla av utanförskap är också ett problem i dagens Sverige. Ensamheten ökar också risken för ett riskbruk av alkohol samt för våld i hemmet. Våld i hemmet upphör inte med ålder och isolering kan i många fall öka utsattheten.

Viss del av det förebyggande men även det rehabiliterande arbetet, kan med fördel ske genom samarbete med olika föreningar och patientorganisationer, som exempelvis hälsoorganisationer, Röda Korset och pensionärsföreningar.

Sexuell hälsa genom hela livet

Sexuell hälsa är en viktig del av människors välbefinnande och livskvalitet genom hela livet. Det handlar inte bara om reproduktion och fysisk njutning utan även om känslomässig och psykologisk välmående. Att upprätthålla en sund sexuell hälsa kan bidra till att främja relationer, självkänsla och mental hälsa.

Under ungdomsåren är det viktigt att ungdomar har tillgång till korrekt och inkluderande sexualundervisning. Det är också viktigt att ungdomar känner sig trygga att söka vård och stöd om de upplever problem eller frågor relaterade till sin sexuella hälsa.

Under vuxenlivet fortsätter betydelsen av att upprätthålla en hälsosam sexuell hälsa. Det är viktigt att erkänna att sexuell lust och aktivitet kan förändras med åldern, men det betyder inte att det blir mindre viktigt. Äldre vuxna bör ha tillgång till adekvat vård och stöd som tar hänsyn till deras specifika behov och utmaningar när det gäller sexuell hälsa, inklusive behandling av sexuella dysfunktioner och stöd för att hantera förändringar i sexuell funktion.

Evidensbaserad information och stöd, respektfull och icke-diskriminerande vård samt att främja sexuell hälsa är en viktig del i övergripande hälsopromotion. Genom att prioritera och stödja sexuell hälsa genom hela livet kan vi skapa en samhällelig miljö där människor kan leva fullvärdiga och tillfredsställande liv oavsett ålder, sexuell läggning eller livssituation. Vi måste öka kunskapen och förståelsen för äldres sexualitet och hur det kan kopplas till hälsa och välbefinnande.

Öka tillgängligheten till hjälp för människor med psykisk ohälsa

För att öka tillgängligheten till vård och behandling för människor med psykisk ohälsa behöver arbetet med första linjens sjukvård för psykisk ohälsa fortsatt förstärkas. ”En väg in” hjälper till med rådgivning, hänvisning till primärvården eller när det behövs bokar tid till barn- och ungdomspsykiatri (BUP). Satsningen på UPH-mottagningar har redovisat goda resultat. De hjälper barn och unga från förskoleklass upp till 17 år med råd och stöd för att hantera oro, stress, om det är jobbigt hemma eller om man varit med om en svår situation. Genom att säkerställa att primärvården kan omhänderta patienter med lättare psykisk ohälsa på ett bättre sätt, kan trycket på barn- och ungdomspsykiatri och vuxenpsykiatri minska. Det finns nu 27 ungas psykiska hälsa-mottagningar i Västra Götalands 49 kommuner. Nästa steg bör vara att utveckla liknande mottagningar för vuxna.

Det förbättringsarbete som är påbörjat avseende primärvårdens omhändertagande av psykisk ohälsa ska fortsätta och där kommer digitala verktyg att spela en allt viktigare roll. Digitala vårdmöten ger både närhet och ökar tillgängligheten. Föräldrar, barn och unga kan få träffa en kurator eller psykolog oavsett om man är hemma, på jobbet eller i skolan. De digitala tjänsterna, exempelvis digitala behandlingsprogram, ökar också möjligheten till egenvård. På VGRs naturbruksskolor finns elevhälsoteam där elever och föräldrar får råd, stöd och vägledning, men behovet av stöd finns även på VGRs folkhögskolor. På flertalet av VGRs Folkhögskolor bedrivs utbildning för människor som står utanför arbetsmarknaden där stödet är särskilt viktigt.

Inför vårdval inom barn- och ungdomspsykiatri (BUP)

Barn- och ungdomspsykiatri (BUP) i VGR har under lång tid stått inför betydande utmaningar och kämpat med låg måluppfyllelse av vårdgarantin. Även om antalet genomförda första besök och första utredning ökade under 2023 jämfört med 2022, har vårdgarantin totalt sett försämrats.

Allt fler barn och unga har det tufft med en ökande psykisk ohälsa och gruppen i behov av mer omfattade åtgärder ökar. Remissflödet till BUP ökade med cirka 20 procent år 2023 jämfört med föregående år. Statistik från 2023 visar att endast ett av fem barn i Västra Götaland får en utredning i tid. Detta är fullständigt oacceptabelt och kräver åtgärder. Svårigheter med att rekrytera rätt kompetens påverkar till stor del tillgängligheten.

För att bemöta dessa utmaningar och erbjuda mer effektiv hjälp till barn och unga föreslår vi att regionen snarast inför vårdval inom den öppna specialiserad barn- och ungdomspsykiatri. Lagen om valfrihetssystem (LOV) som trädde i kraft 2009 ska tillämpas. Kvaliteten bör vara avgörande för valet av vårdgivare snarare än ägandeform. Ett nytt vårdval inom den specialiserade barn- och ungdomspsykiatri i öppenvård skulle ge barn och ungdomar rätten att välja mellan privat och offentlig vårdgivare för sin psykiatriska vård. Det ökade antalet vårdgivare skulle öka valfriheten och förbättra tillgängligheten för patienterna.

En mångfald av vårdgivare skapar också ökad valfrihet för vårdpersonal. Ju fler attraktiva arbetsgivare som finns, desto fler kommer vilja stanna kvar eller söka sig till de viktiga yrkena inom psykiatriens verksamheter. Införandet av ett vårdval skapar förutsättningar för att inkludera befintliga privata aktörer i det offentligt finansierade utbudet. På så sätt kan den kompetens som redan finns i Västra Götaland, men som för närvarande verkar privat, bli tillgänglig för fler invånare. För att säkerställa tillgång till kompetens, inte minst kliniska utbildningstjänster för AT/ST-läkare, bör alla vårdgivare vara med och dela ansvaret för AT- samt ST-läkare att tjänstgöra.

Hälso- och sjukvården för barn och ungas hälsa behöver hänga ihop och kräver samverkan på alla nivåer. Det är därför av särskild vikt att se över, och tydliggöra, ansvarsfördelningen mellan primärvårdsuppdraget inom vårdval vårdcentral med tilläggsuppdraget UPH (ungas psykiska hälsa), vårdval BUP inom öppenvården samt den specialiserade psykiatriska slutenvård på sjukhusen.

Det är också av yttersta vikt att säkerställa en sömlös övergång från barn- och ungdomspsykiatri till vuxenpsykiatri för att se till att tidigare kunskaper och vårdinsatser inte går förlorade. På samma sätt som

ungdomsmottagningar ansvarar för unga vuxna upp till och med 24 år, bör övergången mellan barn- och ungdomspsykiatri garantera en kontinuitet i vården för unga vuxna, så att en fortsatt god vårdkvalitet kan upprätthållas.

För de barn och unga som har flera vårdkontakter inom den nära somatiska och psykiatriska specialistvården, måste verksamheternas koordinerande roll tydliggöras. En form av fast kontaktperson bör erbjudas som koordinator.

Den mobila enhet som idag finns i Västra Götaland för barn och unga på SiS-hem med svår sammansatt problematik finansieras året ut via projektmedel från Socialstyrelsen. För att ge de mest sköra barnen en rättvis chans till behandling är det av största vikt att denna verksamhet permanentas.

Öka kvaliteten i vuxenpsykiatri

Förutom den nationella vårdgarantin har VGR en regional vårdgaranti där den yttersta gränsen för hur länge en patient får vänta på en fördjupad utredning inom vuxenpsykiatri är 90 dagar inom specialistvården. Det handlar om att ta ett gemensamt ansvar för att uppfylla vårdgarantin inom vuxenpsykiatri samt säkra likvärdig vård och vårdutbud, bland annat inom beroendevården. Oavsett om det handlar om barn, ungdomar, vuxna eller äldre, ska ingen lämnas utanför, alla ska få rätt hjälp och tillgängliggöras specialiserad vård för dem som behöver det.

Det är viktigt att se över behovet av kompetensutveckling för alla medarbetare inom vuxenpsykiatri samt driva nya digitala arbetssätt och tjänster för diagnostik och behandling. Inom heldygnsvården ska evidens, kompetens, bemötande och vårdmiljö förbättras. Medarbetare måste få förutsättningar för att kunna arbeta utifrån den mest aktuella kunskapen och tillämpa de lämpligaste behandlingsmetoderna. Digitala verktyg och mobila enheter är av stor vikt för att ge både stöd och behandling i en trygg hemmiljö.

Regionerna ska ha det samlade ansvaret för missbruks- och beroendevården

Ansvaret för beroendevården är idag delat mellan kommunerna och regionen vilket gör att vården kan se olika ut beroende på vart man bor. Samsjuklighetsutredningen föreslår bland annat att all behandling av skadligt bruk och beroende ska vara ett ansvar för regionernas hälso- och sjukvård och att behandling för skadligt bruk och beroende ska ges samordnat med behandling för andra psykiatriska tillstånd. Det finns en liten grupp patienter med stora behov av både vård och omsorg som riskerar att falla mellan stolarna. För att säkra vården för patientgruppen bör en form av mellanvårdsplatser prövas i samarbete med kommunerna.

Samverkan mellan patienter, närstående och vårdinstansen behöver utvecklas för att möjliggöra att patientens inflytande över sin egen vård stärks. Den kroppsliga hälsan hos patienter inom specialistpsykiatri ska fortsatt främjas, med målet att öka medellivslängden för de som har samsjuklighet.

De åtgärder och insatser som det offentliga erbjuder ska grunda sig på evidensbaserad kunskap och best practice. Att få hjälp tidigt kan skona många från ett livslångt beroende. Därför måste beroendevården förbättras för att förebygga växande psykisk och fysisk ohälsa. Det behövs både tidiga insatser med låga trösklar, till exempel genom fler mini Maria-mottagningar inom primärvården men också specialistsjukvård för att avveckla drogberoendet.

I Sverige är den narkotikarelaterade dödligheten hög och det är uppenbart att svensk narkotikapolitik inte fungerar. Det saknas skadereducerande insatser som kan rädda liv. Sprututbytesprogram finns nu etablerade i alla delregioner men LARO-vården (Läkemedelsassisterad behandling vid opioidberoende) är fortsatt eftersatt. För människor i riskzon för överdos kan tillgången till läkemedlet Naloxan vara livsavgörande. Vi välkomnar den nationella Narkotikautredningen och förslag om att införa brukarrum, och vi ser gärna att VGR ska vara en nationell försöksverksamhet för brukarrum.

Att fråga om våldsutsatthet ska vara en självklarhet

Våld i hemmet känner inga gränser och påverkar människor i alla åldrar och från alla samhällsskikt. Tyvärr står var tionde barn inför detta akuta problem, och bara under 2024 års tre första månader misstänks tolv kvinnor ha mördats i Sverige. I de flesta fall är det en man i kvinnans närhet som misstänks för mordet. Detta kräver vårt engagemang och fullständig uppmärksamhet!

Ny forskning från VGRs kompetenscentrum om våld i nära relationer, VKV, visar att män som dödar kvinnor ofta har kontakt med vården innan dådet. Det understryker behovet av att involvera män och pojkar aktivt för att minska våldet, visa alternativa beteendemönster och ge dem verktygen för att förändra sina egna beteenden.

Från tidigare forskning vet vi att våld i vuxna relationer ofta har sina rötter i tonåren. Det är under denna känsliga period i livet som unga människor formar sina attityder och beteenden kring relationer och konflikthantering. Genom att tidigt stödja barn och unga som far illa, utsätts för våld, sexuella övergrepp eller hedersrelaterat förtryck kan vi göra verklig skillnad och minska risken för upprepade våldsmönster, så att fler kan leva ett liv fritt från våld.

För att stärka insatserna mot våld behöver vi kontinuerligt utveckla kunskaperna och förbättra kvaliteten hos dem som arbetar med och möter våld i nära relationer, t.ex. i skolan och i vården. Kunskapen och kvaliteten

hos de som jobbar med och möter våld i nära relationer måste ständigt utvecklas. All vårdpersonal ska därför kontinuerligt utbildas för att på ett respektfullt sätt ställa rutinmässiga frågor om våld i nära relation till de som uppsöker vården. VGR måste följa upp så att alla medarbetare får utbildning samt i vilken utsträckning som frågor om våld i nära relationer sker i möten med patienter.

En metod som vi anser bör spridas vidare är samtal om sexuell hälsa och erfarenhet av våld (SEXIT). Metoden används redan idag vid ungdomsmottagningar i VGR och inom ramen för hälsosamtalen i högstadiet och gymnasiet i vissa kommuner, och erfarenheterna har varit överväldigande positiva. Det ger fler unga möjlighet att dela sina erfarenheter.

I Göteborg, Skaraborg och Sjuhärad finns Utväg, en verksamhet där personer som är utsatta för våld och personer som utövar våld får hjälp. En plats dit såväl barn som kvinnor, män och föräldrar kan vända sig. Våld i nära relationer är komplext för alla inblandade och det behövs en verksamhet som orkar hålla i och som jobbar förebyggande för att möta anhöriga, ofta barn. För att motverka våld krävs det mer förebyggande arbete i tidig ålder. De som brukar våld ska få den hjälp som behövs för att ändra sitt beteende. Utväg är en arbetsmodell som bör finnas på fler ställen i Västra Götaland, så att fler kan få hjälp och leva ett liv fritt från våld. Idag finns det ingen liknande verksamhet varken i norra Bohuslän eller i Dalsland. Det handlar inte om att ta över ansvaret från alla viktiga insatser som görs, utan att samla specialistkompetens i en och samma verksamhet. Samverkan mellan hälso- och sjukvården, polisen, kriminalvården, Åklagarmyndigheten och socialtjänsten är viktig när det handlar om våld som sker i nära relationer.

Men det är framför allt det civila samhället som bär nyckeln. Genom föreningslivet och kulturella aktiviteter skapar vi starka gemenskaper, stärker självbilden och bekämpar negativa normer. Engagemang i olika aktiviteter är en läroplats för jämställdhet och respekt, vilket bygger en sundare och mer öppen samhällskultur med ömsesidig förståelse och förbättrad hälsa som resultat.

TILLGÄNGLIGHET TILL SPECIALISTSJUKVÅRD

Prioriterat mål:

Invånarnas tillgång till den vård de behöver ska öka

Fokusområden:

- Ökat antalet disponibla vårdplatser
- Delar av den planerade vården på akutsjukhusen ska flyttas ut till närsjukhus, vårdcentraler eller specialistmottagningar
- Stärkt tillgängligheten och korta väntetiderna för både förstabesök och behandling

Öka tillgängligheten till specialistsjukvård genom rätt patient på rätt vårdnivå

För att öka tillgängligheten till specialistsjukvård behöver vi se till att patienter tas om hand på rätt plats och vid rätt tillfälle. Samverkan mellan vårdcentralerna, sjukhusen och kommunerna måste bli än bättre för att rätt kompetens ska användas till rätt uppgift, för att kvaliteten och effektiviteten ska öka i verksamheterna. En annan viktig del i det praktiska effektiviseringsarbetet är att utmönstra gamla, inte lika effektiva, behandlingsmetoder. Vård som invånarna behöver ofta ska finnas nära, medan vård som behövs mer sällan kan koncentreras. Det är viktigt att vårdpersonal inom exempelvis opererande specialiteter har tillräckligt stort patientunderlag för att de ska kunna upprätthålla nödvändig kompetens, för att på så sätt ligga i framkant.

Dessvärre är det fortfarande alltför många patienter som får vänta för länge på vård eller inte alls får den vård de behöver. VGR klarar inte vårdgarantin inom första besök och operation, även om väntetiden ser olika ut runt om i regionen. För att få genomförandekraft och dra nytta av att VGR är en stor region behöver vi nyttja alla sjukhusens kompetenser och resurser och upprätta en gemensam vårdkö i VGR. En jämlik vård innebär även jämlik väntetid. Sjukhusen behöver säkerställa sina planeringsprocesser för att redan vid remissens ankomst antingen ge patienterna en tid för besök eller behandling inom vårdgarantins gräns eller, om så inte kan ske, hänvisa till annan vårdgivare med bättre tillgänglighet. Patienten ska ha möjlighet att vända sig till den vårdinrättning som har kortast köer. Den inrättade centrala enheten vårdgarantiservice ska hjälpa patienter att hitta var den för närvarande kortaste kön finns. Syftet med en gemensam kö är att motverka att patienter fastnar i sjukhusens enskilda köer när behandling kan ske på annan ort inom kortare tid.

För ökad effektivitet behöver nyttjandegraden av sjukhusens egna behandlings- och operationslokaler öka. VGRs operationssalar med låg nyttjandegrad ska hyras ut eller ses över så att sjukhusen själva ökar sin nyttjandegrad rejält. Fler mobila operationsteam som kan utföra dagkirurgiska ingrepp där det finns lediga operationssalar hjälper till att höja nyttjandegraden och korta operationsköerna.

Regiongemensam produktions- och kapacitetsplanering inom hela hälso- och sjukvården är under framtagande och syftar till att både säkerställa kostnadseffektivitet och att främja en ökad geografiskt jämlik tillgång till vård. Det kommer fortsatt att krävas betydande insatser och resurser under 2025 för att invånarna ska få tillgång till den vård de behöver.

Öka antalet disponibla vårdplatser

Det krävs ett fortsatt utvecklingsarbete på sjukhusen med fokus på att skapa fler disponibla vårdplatser. Det finns vårdplatser, men det saknas medarbetare. För att möjliggöra tidigare hemgång för utskrivningsklara patienter eller att genom tidiga mobila insatser förhindra inläggning, krävs utvecklad samverkan mellan primärvård, kommuner och sjukhus. Överbeläggningar kan innebära en patientsäkerhetsrisk, försämrad vårdmiljö och försämrad arbetsmiljö. Det regionövergripande målet är fortsatt att beläggingsgraden inom slutenvården inte ska överstiga 90 procent.

Upphandla mer vårdproduktion av fristående aktörer för att öka tillgängligheten

För att öka tillgängligheten och minska köerna ska mer vårdproduktion av fristående aktörer upphandlas. Upphandling av vård från fristående aktörer kan avlasta VGRs sjukhus och därmed möjliggöra för nödvändig återhämtning för vårdens medarbetare som pressats hårt det senaste åren. Därför är det angeläget att VGR ser till att skapa goda och långsiktiga förutsättningar för privata vårdgivare att bedriva verksamhet. Det handlar bland annat om att se över avtalstider för att möjliggöra för privata vårdgivare att ta emot bredare patientgrupper (ASA-klasser).

VGR hör till de regioner som upphandlar minst vård av privata vårdgivare. Om andelen upphandlad primärvård exkluderas, så visar jämförande siffror i KOLADA avseende köpt vård inom specialiserad somatisk vård en andel om 53,3 procent i Stockholm men endast 6,6 procent i VGR med ett rikssnitt om 21,7 procent. Med syfte att förbättra tillgängligheten, korta köerna och öka måluppfyllelsen för vårdgarantin behöver omedelbara åtgärder vidtas för att se över avtal och göra justeringar för att öka andelen upphandlad vård inom ögonsjukvård, ortopedi och gynekologi av externa vårdgivare.

Denna ambition innebär dock inte att VGRs sjukhus erhåller mindre resurser eller förväntas utföra mindre vård. Sjukhusen ska fortsatt spela en central roll för att arbeta bort de köer som finns till besök och behandling, köer som växt till följd av pandemin.

Större samverkan med grannregioner

Oavsett var man bor i länet ska man uppleva en god tillgänglighet. För att på ett bättre sätt garantera tillgängligheten till vård i Västra Götalands geografiska ytterkanter behöver samverkan med grannregioner och över nationsgränserna fördjupas.

Befolkningen i norra Bohuslän och Dalsland lever i gränslandet mot Norge. Många arbetar i Norge och tillbringar delar av sin fritid såväl på den norska sidan som den svenska. Likaså lever normän stora delar av sin tid i hus och sommarboenden i Sverige. Behovet av sjukvård uppstår ibland plötsligt medan andra vårdbehov är mer planerbara. Idag finns ett väldigt snävt avtal mellan VGR och Östfold, och avtalet gäller endast några få akuta tillstånd samt förlossning. Därför ska VGR undersöka möjligheterna till att utveckla befintligt vårdavtal mellan Norge och VGR i syfte att förbättra för fler patientgrupper, både inom den akuta och planerade vården. Vi är övertygade om att det går att hitta samordningsvinster för båda parter ifall vi försöker hitta lösningar utifrån ett patientperspektiv.

Stärkt kvinnosjukvård

Varje förälders resa är unik

Förlossningsvården på de fyra förlossningsmottagningarna och neonatalavdelningarna i VGR håller mycket hög klass. All den kunskap och kompetens som finns inom förlossningsvården är livsviktig. Duktiga barnmorskor träffar blivande föräldrar i den mest sköra och överväldigande tiden i livet, och VGRs medarbetare gör allt de kan för att skapa en så positiv upplevelse som möjligt för de familjer som ska välkomna nya barn i världen. Under 2022 togs flera beslut om aktiviteter för att stärka förlossningsvården i VGR, och under 2023 tog den operativa hälso- och sjukvårdsnämnden beslut om att skjuta till 25 miljoner kronor för att stötta arbetet med en bättre samordning av förlossningsverksamheten och bemanningsmålet en barnmorska per födande i aktiv fas.

Föda barn är naturligt men likväl en enorm påfrestning för kroppen. Kunskapen om förlossningsskador behöver fortsatt öka, och kvinnor måste få bättre tillgång till eftervård och behandling av förlossningsskador. Det är viktigt att fortsatt ha fokus på en sammanhållen vårdkedja för kvinnosjukvård samt mödra- och förlossningsvård. Detta kan ske genom att bland annat främja olika evidensbaserade metoder och driftsformer i förvaltningarna som ger ökad kontinuitet och inflytande för kvinnan över sin vård. Genom egenmonitorering kan födande känna sig trygga och få stöd i hemmet och inte behöva åka rutinmässigt till sjukhuset. Det gäller även efter att barnet är fött. Att inte separera mor från det nyfödda barnet är självklart för de flesta men inte sällan svårt att åstadkomma i praktiken. Inom förlossningsvården i VGR har man kommit långt, men det är viktigt att överföra kompetens sjukhusen sinsemellan.

Patientperspektivet och personalens kompetens ska stå i centrum. När förlossningsverksamheten koncentrerades i Göteborgsområdet och flyttade från Mölndal till Östra sjukhuset 2017 var tanken att skapa tre förlossningsavdelningar med olika inriktningar för att ge blivande föräldrar möjlighet att välja den miljö som passade dem bäst. Tyvärr har den planen inte förverkligats. Nu menar vi att planen behöver fullföljas. Därför har Centerpartiet tillsammans med Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna tagit initiativ till

att ta fram förslag på hur förlossningsvården kan förbättras på Sahlgrenska genom att skapa tre avdelningar med olika vårdnivåer. Vi föreslår att tre avdelningar etableras för att tillgodose olika behov och preferenser hos blivande föräldrar. En avdelning skulle kunna fokusera på riskpatienter för att erbjuda särskild vård. En annan avdelning skulle följa den traditionella modellen för förlossningsvård, som redan är välkänd och etablerad på sjukhuset idag. Den tredje avdelningen skulle kunna erbjuda en mer hemliknande miljö för förlossning.

En god förlossningsvård måste såklart vara patientsäker, men den måste också kännetecknas av stor lyhörighet gentemot individens behov. För oss är det avgörande att valfriheten för blivande föräldrar grundas på patientperspektivet och medarbetarnas kompetens.

För att säkerställa en högkvalitativ förlossningsvård är det avgörande att ta hänsyn till medarbetarna och ge dem möjlighet till ökat inflytande över arbetsrelaterade beslut. Att skapa en attraktiv arbetsmiljö är också av stor betydelse för att behålla kompetenta och engagerade medarbetare. Vårt förslag syftar till att skapa förutsättningar för en jämlik och trygg förlossningsvård.

En mer jämlik vård

För att kvinnor ska få den vård de behöver, snabbt och tryggt, måste alla som kan kopplas på. Privata vårdgivare kan erbjuda specialiserad vård som kompletterar den offentliga vården och därigenom korta väntetiderna för dem som behöver hjälp. Kvinnor måste få tillgång till bästa möjliga vård - privat eller offentlig.

Fler vårdgivare ger större valfrihet och bättre tillgänglighet. Kvinnor i Västra Götaland tvingas vänta alltför länge för att få tid hos gynekolog. Vår målsättning är att fler vårdval ska etableras, exempelvis för mödravård och gynekologi. För att förbättra tillgängligheten till gynekologi föreslås dessutom en riktad satsning inom ramen för tillgänglighetssatsningen.

Endometrios, är en sjukdom som många kvinnor har svårt att få hjälp med. Ungefär 250 000 personer i Sverige har endometrios, varav ungefär hälften har besvär som i någon mån påverkar deras liv. Vi anser att hela vårdkedjan behöver rustas för att hitta och hjälpa patienter med endometrios i rätt tid och med adekvata insatser.

För en mer jämlik vård i hela landet är det viktigt att möjliggöra fertilitetsbehandlingar för fler och korta köerna till IVF genom att öppna upp för fler privata alternativ. Hormonella förändringar i samband med förklimakteriet och klimakteriet påverkar oerhört många kvinnor. Vissa mer, och vissa mindre. Kvinnor riskerar att bli långtidssjukskrivna om de inte får hjälp med att komma tillrätta med sina besvär. Kunskapen kring klimakterier behöver stärkas, både hjälp och behandling finns. VGR har tagit initiativ till ett pilotprojekt där medarbetare ska få större kunskap om kvinnors klimakterier. Det är viktigt att kunskap och informationsfilmer finns tillgängliga för alla invånare.

PRIORITERING

Prioriterat mål:

Resurser ska fördelas så att de ger mest möjliga nytta och säkrar jämlik vård

Fokusområden:

- Det systematiska prioriteringsarbetet ska breddas till att även omfatta nya vårdförlopp, arbetssätt och ambitionshöjningar
- Strukturerad utmönstring av icke värdeskapande metoder och arbetssätt.

Resurser ska fördelas så att de ger mest möjliga nytta och säkrar jämlik vård

Den snabba medicinska utvecklingen av hälso- och sjukvården ställer krav på prioriteringar. Alltmer kan göras för allt fler, och det utvecklas effektiva men dyra metoder och läkemedel. Samtidigt finns betydande variation i medicinska resultat inom regionen. Variationen visar att det finns ett gap mellan bästa tillgängliga kunskap och den praktiska vårdvardagen. Även människors högre krav och förväntningar på vården samt svårare etiska dilemma ställer frågan om prioriteringar och vad som ska ingå i det offentliga åtagandet på sin spets. Syftet med prioriteringar är att tillgängliga resurser blir till största möjliga nytta för de patienter som behöver det mest. Det handlar om att vårdens resurser ska användas på bästa sätt. Ny teknik skapar nya möjligheter för en jämlik och nära specialiserad vård.

Risken att få ett dåligt bemötande i samhället är högre för homosexuella, bisexuella, transpersoner, personer med queera uttryck och identiteter och intersexpersoner (hbtqi-personer). Det här är skillnader som aldrig kan accepteras. En jämlik vård ska vara en självklarhet. För att förebygga diskriminering behöver kompetensen om normer och hbtqi höjas. Oavsett var i Västra Götaland du bor, hur gammal du är, vem du är kär i eller hur du identifierar dig har du rätt till en god vård och ett bra bemötande. Vården ska vara likvärdig och patientanpassad så att diagnostisering och behandlingar utförs på jämlika och jämställda villkor. De regionala programområdena ska som en del i sitt uppdrag aktivt arbeta för att skapa förutsättningar för en mer jämlik

hälso- och sjukvård med särskilt fokus på de mest utsatta grupperna. Medicinskt omotiverade skillnader i vården mellan olika individer och grupper ska inte förekomma.

En utmaning är de sociala skillnaderna i folkhälsa och att hälsan i vissa utsatta grupper inte utvecklas på samma sätt som i befolkningen som helhet. Sjukvårdens förebyggande arbete har där en stor uppgift för att ge alla förutsättningar till en god hälsa utifrån sina förutsättningar. För att säkerställa en vård som är jämlik behöver informationen förbättras. En del i detta arbete är att tydliggöra vårdens åtagande gentemot patienten i samband med en beslutad behandling genom utvecklade vårdgarantier. Öppet redovisade regiongemensamma prioriteringar ska säkerställa att vården ges efter behov.

Kunskapsstyrningen och prioriteringsarbetet behöver integreras för att bidra till verksamhetsutveckling med en bättre och mer effektiv vård, där nya metoder och arbetssätt prioriteras utifrån tillgängliga resurser exempelvis ekonomi och kompetens. VGR samarbetar med Prioriteringscentrum vid Linköpings universitet för att säkerställa att regionens arbete med prioriteringar följer nationella principer och samordning med andra regioner. Framtagandet av en prioriteringsmodell för innovativa och forskningsnära metoder har påbörjats. Modellen ska harmonisera med processen för ordnat införande och VGR:s innovationsprocess. ”Kloka kliniska val” drivs av den medicinska professionen och syftar till att avstå onödiga undersökningar, tester och behandlingar som inte har kliniskt värde, så kallad lågvärdevård. SLS (Svenska läkarsällskapet) skattar att en femtedel av vårdens kostnader utgörs av lågvärdevård. Genom att arbeta långsiktigt och målmedvetet kan arbetsgivare och profession tillsammans bidra till god och kostnadseffektiv vård och föregå med goda exempel. Regionen behöver utveckla ett mer systematiskt prioriteringsarbete som innefattar horisontella jämförelser och prioriteringar av såväl befintliga metoder och arbetssätt som nya satsningar. Men arbetet måste också harmoniseras med övriga regioner för att nå en jämlik vård.

DIGITALISERINGEN

Prioriterat mål:

Invånarnas tillgång till digitala vårdformer ska öka, liksom verksamhetens användning av digitala lösningar

Fokusområden:

- Inför individualiserat digitalt stöd för patienter
- Fördjupa kunskapen om hur ett digitalt hälsocentrum bidrar till effektiv vård
- Ta fram övergripande plan för utveckling av artificiell intelligens (AI) i verksamheten
- En mer innovativ och precisionsinriktad vård driven av hälsodata och med stöd av AI

Digitala lösningar flyttar vården närmare patienten

Digitalisering är en förutsättning för att klara de demografiska utmaningarna som hälso- och sjukvården står inför. Vårdens resurser måste räcka till fler personer. Digitaliseringen berör hela hälso- och sjukvården och förutsätter nya arbetssätt vilket i sin tur kräver tydliga mål i förändringsarbetet och ekonomisk uthållighet. Digitaliseringens möjligheter ska tas till vara för fortsatt utveckling och användas för att ge invånarna en trygg och säker vård som ökar delaktigheten och tillgängligheten. Den ska präglas av innovation, med fokus på patienten och patientnyttan, samtidigt som det ger medarbetarna en attraktivare arbetsplats.

Genom digitala lösningar frigörs tid och resurser inom hälso- och sjukvården, vilket möjliggör en effektivare prioritering av vårdinsatser till patienter med mest akuta behov. Därför behövs det tydliggöras vilka patienter som ska bokas in för fysiska eller digitala besök, eller om de inte behöver bokas alls, och hur uppföljning ska ske, egenmonitorering osv.

Vi vill ge samordningsråden i uppdrag att utforma riktlinjer som stöd för vilka patientgrupper som ska träffa sjukhuset fysiskt eller digitalt. Dessa riktlinjer ska standardiseras inom VGR för att undvika olikheter mellan sjukhusen.

Målbilden är digitalt först, och fysiskt när det behövs. Samtidigt som digitala vårdbesök, digitala konsultationer och distansmonitorering ska utvecklas, ersätter de inte fysiska besök och möten när det behövs. Patientens behov och förmåga styr, och utveckling ska ske personcentrerat.

Patienter ska själva kunna boka sina besök i större utsträckning via öppna tidböcker. Genom ett utvecklat system för kallelser, påminnelser och avgifter blir det lättare att lämna återbud och antalet patienter som uteblir kan minskas. Uteblivna besök som är planerade leder till höga och onödiga kostnader för hälso- och sjukvården.

Omställningen inom hälso- och sjukvården kräver att alla invånare i Västra Götaland har tillgång till bredband och att fler invånare ansluter sig.

Information ska finnas tillgänglig när patienten behöver den

Individen har en viktig roll i att ta hand om sin egen hälsa och avlasta hälso- och sjukvårdssystemen. Den digitala utvecklingen har potential att revolutionera hur vi övervakar och förbättrar vår hälsa genom bättre egenvård och närmare kontakt med vårdgivare. Invånare förväntas ta ett ökat ansvar för sin hälsa i allt större utsträckning.

En moderniserad informationsmiljö utgör en viktig faktor för att åstadkomma en personcentrerad vård, hälsoförbättringar och ökad effektivitet genom bättre beslutsstöd för medarbetare såväl som förutsättningar för kommunikation mellan vården och patienten. Program Millennium leder arbetet med att införa den nya vårdinformationsmiljön. Det omfattar VGR, privata vårdgivare med avtal med VGR och de 49 kommunerna i Västra Götaland. När all relevant information följer patienten mellan och över kommun- och regiongränser, från universitetssjukhuset till kommunens äldreboende, eller från socialtjänsten till skolhälstan finns helt nya möjligheter att göra vård och omsorg mer individanpassad. Hälsodata, dataanalys och artificiell intelligens ska kunna användas för att förbättra beslutsstöd och, när det är möjligt, automatisera beslut om vård.

Rätt användning av digitala tjänster kan utgöra en viktig resurs för att öka invånarnas tillgänglighet till digitala vårdformer. Men detta måste ske på ett sådant sätt att principen om att prioritera patienter med störst vårdbehov inte urholkas eller att VGRs kostnader ökar i alltför hög takt. För att nå en hållbar digital utveckling tillsammans med de digitala vårdgivarna behöver regionens samverkan med dem stärkas. VGR bör därför verka för att utforma en hållbar samverkansmodell samt kvalitet- och kravspecifikationer för digitala vårdgivare i såväl egen som privat regi. För att snabba upp processen bör VGR ta fram en plan av modellen ordnat införande för utveckling och implementering av digitala lösningar och artificiell intelligens (AI).

Tillkommande kostnader för digitala tjänster torde finansieras genom att behovet av andra vårdformer minskar, men sannolikt behöver VGR investera mer pengar och acceptera att under en utvecklings- och inlärningsfas kan saker bli dyrare, snarare än billigare.

Innovativ och precisionsinriktad vård driven av hälsodata och med stöd av AI

För att främja en personcentrerad, proaktiv och effektiv hälso- och sjukvård måste regionen satsa på användningen av artificiell intelligens (AI) och digitalisering. Sverige ligger efter i offentliga investeringar inom AI jämfört med andra länder. Genom att öka användningen av hälsodata och AI-teknik kan vi främja forskning och innovation samtidigt som tillgängligheten till vård förbättras. Exempelvis kan administrativa AI-robotar och AI-assisterad diagnos minska väntetider för patienter och förbättra vårdprocesser. Genom samarbete med industri och akademi strävar vi efter att påskynda implementeringen av AI inom svensk sjukvård för att uppnå bättre vårdresultat både på systemnivå och för enskilda patienter.

För att ge patienter en mer personcentrerad vård behöver vi även satsa på precisionsmedicinska behandlingar, som utvecklas i takt med genetisk forskning. Exempelvis genterapi, såsom avancerade terapier med medicinsk produkt (ATMP), möjliggör behandling eller förebyggande av allvarliga sjukdomar genom genförändringar.

Läkemedelsområdet står under ständig förändring med nya behandlingsmöjligheter. Utvecklingen innebär stora möjligheter, till exempel när nya vacciner introduceras, när skräddarsydda behandlingar blir tillgängliga genom precisionsmedicin och när läkemedel som kan minska eller fördröja symtomen av folksjukdomar införs. Samtidigt står hälso- och sjukvården inför en rad långsiktiga och strukturella utmaningar med bland annat en åldrande befolkning och ökande antal personer som lever med kroniska sjukdomar. För att skapa mesta möjliga värde av de tillgängliga resurserna krävs öppna och tydliga prioriteringar.

KVALITETSDRIVEN VERKSAMHETSUTVECKLING OCH KOMPETENSFÖRSÖRJNING

Prioriterat mål:

Bästa möjliga kunskap ska finnas tillgänglig och användas i patientmötet, eller av patienten själv i sin egen vård

Fokusområden:

- Öka arbetet med uppgiftsväxling för att dra nytta av alla medarbetares potential och kompetens
- Implementeringen av effektiva vårdprocesser och arbetssätt behöver stärkas.

Beslut ska baseras på kunskap och fakta

Sjukvårdens chefer och medarbetare ska ges tid, kunskap och redskap för att arbeta med kvalitetsdriven verksamhetsutveckling i syfte att kunna erbjuda högre medicinsk och patientupplevd kvalitet i en bättre organisation. Omställningsområdet ska fokusera på att stödja och möjliggöra faktisk handling inom de enskilda verksamheterna och därmed är tillsitsstyrning en nyckelfaktor. Detaljstyrningen av vården behöver därför minskas till förmån för att skapa en arbetsmiljö som tillåter en tillsitsbaserad ledning, där initiativ från chefer och deras medarbetare välkomnas i större utsträckning än idag.

Vid jämförelser av medicinska kvalitet framgår det att VGR behöver förbättra sitt kvalitetsarbete för att uppnå samma resultat som de bästa regionerna. Det behövs därför ett fortsatt arbete med lokal verksamhetsutveckling och ständiga förbättringar inom varje verksamhet. Med kvalitetsdriven verksamhetsutveckling och förbättringar kan medarbetarnas kompetens och vilja att utveckla hälso- och sjukvården tillvaratas.

Ett led i detta är den införda administrativa prövningsrätten, där anställda kan ifrågasätta arbetssätt och rutiner som de upplever som ineffektiva, kontraproduktiva och kostnadskrävande.

Utvecklingen av regionala vårdprocesser, stöd till uppföljning och stöd i förbättringsarbete ska göra det enklare att arbeta kunskapsbaserat i mötet med patienten. En minskning av oönskad variation ger en mer jämlik vård med högre medicinsk kvalitet, samtidigt som vården blir säkrare och effektivare.

Stärk patientsäkerheten

Patientsäkerhet och kvalitet ska vara centralt i hälso- och sjukvårdens ledningssystem. Alla delar av verksamheten måste arbeta systematiskt och långsiktigt med mål, åtgärder och uppföljning, syftandes till att minska oönskad variation och för att säkra att bästa kunskap är tillgänglig och används i varje patientmöte. Arbetet ska präglas av ett förebyggande synsätt, faktabaserade beslut och samverkan. Varje skada orsakad av och inom sjukvården ska rapporteras och följas upp för att få ett lärande kring hur vårdskador uppstår och hur de kan undvikas. Sjukvården ska präglas av en säkerhetskultur där fel i handhavande förebyggs och förhindras. Det är fortsatt viktigt att arbeta för att minska felaktig läkemedelsanvändning inom såväl primärvården som sjukhusvården. Särskilda insatser ska riktas till personer som har flera olika läkemedel. Läkemedelsdokumentation ska följa patienten genom vården. För att förebygga överkonsumtion och minska riskerna för läkemedelskomplikationer ska kontinuerliga läkemedelsgenomgångar ske för alla äldre. Äldre i eget boende ska erbjudas samma service.

Regionen ska vara drivande i att, tillsammans med akademi och näringsliv, sätta ljuset på forskning och utveckling kring säkerhetsfrågor i sjukvården. Västsverige har historiskt en stark position inom säkerhetsarbete. Det ska sjukvården i högre utsträckning dra nytta av.

Satsa på forskning och utveckling för att öka patientsäkerheten

För en region som vill stå stark inom life science är forskningskompetens fundamentalt. Det faktum att antalet forskande läkare inom hälso- och sjukvården minskar utgör ett reellt hot mot utveckling och patientsäkerhet. Vid en hälsokris är det avgörande att det finns forskarkompetens inom hälso- och sjukvården för att kunna utföra tidiga studier och därmed snabbt öka kunskapen.

VGR behöver stärka forskningskompetensen inom vården så att vi kan öka vårdkvaliteten för våra medborgare och vara en än mer attraktiv samarbetspartner för både akademi och industrin nationellt och internationellt.

Bemanningen i hälso- och sjukvården har ingen buffert i normalläge. När det blir krisläge måste forskande personal in i rutinsjukvård, trots att dessa personer i högsta grad behövs som länk mellan forskning och vård när vi drabbas av nya virus eller andra hot. VGR ska stärka karriärvägarna för forskande personal inom hälso- och sjukvården.

VGR ska bedriva och medverka i klinisk forskning, vilket skapar tydliga och positiva incitament för hälso- och sjukvårdspersonal att arbeta med forskning, kommersialisering och kliniska studier. Genom att stärka karriärvägar för forskande personal inom hälso- och sjukvården, ökar satsningarna på fortbildning för vårdpersonal i sin planering och budget, informerar medborgarna om vilka kliniska studier som pågår och inför en funktion där patienterna kan anmäla sitt intresse för att delta i studier. Syftet är att öka jämlikheten i vården.

Utifrån ett nationellt perspektiv har VGR en välfungerande nivåstrukturerad av vård regionalt. Sahlgrenska Universitetssjukhus har inom ramen för nationellt högspecialiserad vård (NHV) erhållit tillstånd i de flesta fall då VGR ansökt om det. Då Sahlgrenska Universitetssjukhus är ett av de ledande universitetssjukhusen i landet bör ambitionen för VGR vara att fortsatt stödja ansökningar till NHV. Givna tillstånd har stor betydelse för möjligheten att bedriva forskning och annan närliggande högspecialiserad vård liksom nyttan med att även NHV kan erbjudas Västra Götalands invånare. Denna ambition kan i vissa fall medföra behov av omfördelning av vård inom VGR, men också riktade satsningar för att underbygga välmotiverade ansökningar där kompetens finns.

Ta tillvara på medarbetarnas kompetens

Kvaliteten i vården vilar på medarbetarnas kunskaper om patienterna, diagnoserna och behandlingarna. En ständig kvalitetsutveckling av vården kräver därför att ny kunskap tas fram, sprids och blir till nya behandlingar. Det innebär att det bästa sättet för att förbättra vården är att ge förutsättningar för medarbetare och organisationer att öka sin kunskap.

Omställningsarbetet påverkar alla medarbetare genom förändrade arbetssätt i en mer utbyggd nära vård med bas i primärvården, digitalisering, koncentration och med kvalitet som grundläggande strategi i allt arbete. För att medarbetarnas kompetens ska användas på bästa sätt, måste arbetet med förändrade arbetssätt, uppgiftsväxling och avlastning påskyndas. Det handlar till exempel om ett ökat samarbete över organisatoriska gränser där medarbetarna ses som en resurs mellan avdelningar och verksamheter. Seniora medarbetares kompetens och erfarenhet tas tillvara. Fler arbetsuppgifter kan överföras till servicemedarbetare inom städ och måltider samt materialhantering. Direkta insatser kopplade till arbetsmiljö och personalvård bör ha hög prioritet bland annat genom Hälsan och Arbetslivet för enskilda individer, arbetsgrupper och arbetsplatser.

Digitaliseringen kräver ett förändrat beteende hos alla medarbetare. Därför måste alla medarbetare tillförsäkras kompetensutveckling på området så att de digitala vårdtjänsterna kan nyttjas fullt ut både som stödsystem och utifrån utökad delaktighet samt tillgänglighet för patienter och vårdtagare. Hälsodata, dataanalys och artificiell intelligens ska användas för att förbättra beslutsstöd, ge stöd vid egenvård och, när det är möjligt, automatisera beslut om vård. Taligenkänning kommer att vara ett vanligt arbetssätt i hälso- och sjukvården i Västra Götaland, och kommer att effektivisera dokumentationen för medarbetare.

VGR måste också bli bättre på att ta till vara och sprida den kunskap och kompetens som finns samlad i regionens olika kompetenscentra. Genom ökat samarbete och bättre kommunikation mellan olika vårdgivare kan fler ta del av och utveckla bemötande, vård och behandling för invånarna oavsett var i regionen de söker vård.

BARNUPPDRAGET

Barnuppdraget är ett omställningsuppdrag med syfte att skapa en god och sammanhållen hälso- och sjukvård för barn och unga. Barn och unga har specifika behov och förutsättningar som behöver beaktas när vi utvecklar hälso- och sjukvården. I den förnyade strategin för omställningen av hälso- och sjukvården uttrycks att Barnuppdraget tillförsäkrar barnkompetens, barns delaktighet och barnrättsperspektiv i omställningens alla områden. Vården ska se till alla barns och ungdomars bästa möjliga hälsa och utveckling. Barn som visar på olika typer av utvecklingsrelaterade problem ska erbjudas tvärprofessionell bedömning och tidiga insatser utifrån behov. Barn och föräldrar riskerar annars att förlora tid i väntan på utredning, diagnos och adekvata insatser för barnet. Möjligheterna till vård och stöd för dessa barn varierar i VGR.

För att främja barns och ungas hälsa genom hela uppväxttiden, föreslår vi införandet av ett regionalt hälsovårdsprogram från 0 till 20 år. Sverige har redan ett av världens bästa system för mödravård och barnhälsovård, något vi vill utveckla vidare till att gälla hela uppväxten, där möjlighet finns till fler delar för de barn och familjer som är i behov av extra stöd och hjälp. Genom att utvidga programmet så att det omfattar hela uppväxttiden kan vi tydligt definiera vilka hälso- och stödtjänster som bör erbjudas barn och unga, tillsammans med deras föräldrar. Programmet skulle, utan att ändra huvudmannskapet, ge tydliga och gemensamma riktlinjer för kommunernas och regionens verksamheter. Detta är avgörande för att bryta den negativa trenden med ökad ohälsa både fysiskt och psykiskt. Vi behöver en kulturförändring där fokus skiftar från att det behövs en utredning och diagnos till att det behövs insatser utifrån de behov som finns.

Skolan måste vara en plats där varje elev får förutsättningar att nå sin fulla potential, men Elevhälsan varierar mellan olika kommuner, och med ett nationellt program skulle det bli tydligare vad som ingår i hälsouppdraget och vården som erbjuds, vilket skulle göra vården mer enhetlig. Genom primärvårdens närområdesansvar kan vårdcentraler få i uppdrag att etablera närmare band med skolorna i det geografiska området. Vårdcentraler och elevhälsan behöver knytas närmare varandra och likt BVC-läkare bör det finnas skolläkare kopplad till delar av programmet.

Ett hälsovårdsprogram upp till 20 år skulle säkerställa en jämlik tillgång till vård oavsett geografisk plats eller skolmiljö. En förbättrad samverkan mellan mödrahälsovården, barnhälsovården, vårdcentralen, förskolan, skolan (inklusive elevhälsan), ungdomsmottagningar, UPH-mottagningar, barn- och ungdomspsykiatri, tandvården och socialtjänsten är avgörande. Ny lagstiftning från 2023 ökar socialnämndens möjligheter att ge stöd till barn i ett tidigt skede, redan från 12 år, även om samtycke till insatsen saknas från barnets vårdnadshavare. Det är också angeläget med en sammanhållen journalföring för elevhälsan och sjukvården. Målet är att ingen ska lämnas utanför, och vi hoppas att detta initiativ kommer att lägga grunden för en mer inkluderande och effektiv vård för barn och unga över hela regionen, och i nästa skede, för hela landet. Insatser och kunskap finns, men samordnas inte tillräckligt idag.

Ett nationellt arbete pågår, men förväntas inte finnas på plats för våra barn och unga innan nuvarande högstadiel elever har avslutat gymnasieskolan. VGR behöver därför gå före och utveckla samarbetet med kommunerna omgående.

Kopplingen mellan social hållbarhet och folkhälsa ska synliggöras och ett särskilt fokus ska ligga på de faktorer som påverkar barn och ungas livsvillkor. Därför är tidiga och förebyggande insatser grundläggande. Individer från socioekonomiskt svaga grupper samt flyktingar och nyanlända har statistiskt sett en sämre hälsa än den genomsnittliga befolkningen. Därför ska insatserna i dessa grupper ha hög prioritet. De utökade hembesöken är ett sätt att arbeta som innebär att personal från barnhälsovården och den förebyggande socialtjänsten, tillsammans gör hembesök hos familjer som har fått sitt första barn, eller sitt första barn i Sverige. Modellen är utarbetad i Rinkeby och finns i delar av Göteborg sedan 2028. Det är ett arbetssätt som vi vill spridas till fler delar av Västra Götaland. Tidig upptäckt av eventuella behov, såsom logopediska insatser, är av avgörande betydelse för att säkerställa en jämlik vård och att barn, unga och deras föräldrar ska få hjälp med tidiga insatser.

HABILITERING OCH HÄLSA

En funktionsnedsättning ska inte få vara ett hinder för människors mål, drömmar, livskvalitet eller livspussel. Det innebär bra tillgång till hjälpmedel, inga krångliga regelverk, snabba beslutsvägar och en samordning mellan region och kommunerna. Personer med funktionsnedsättning är dock inte en homogen grupp i samhället så varje område måste arbeta med att öka individens möjlighet att interagera i sin vardag.

Regionens Habilitering och Hälsa erbjuder specialiserad vård och stöd till personer som har en varaktig funktionsnedsättning; som nedsatt förmåga att kommunicera, se, höra eller röra sig. En verksamhet med god tillgänglighet och som får goda omdömen jämfört med andra liknande verksamhetsområden i landet. Dock finns ständigt ett arbete att göra då det gäller att ge en jämlik vård över hela regionen.

För många människor med en funktionsnedsättning krävs kontinuerligt olika intyg för att möjliggöra tillgång till andra delar av samhällets funktioner. Sammantaget kan det bli stora kostnader då dessa ej ingår i högkostnadsskyddet. Därför bör en översyn göras. Som grund ska intyg och andra patientavgifter utgå från storlek på behov och inte på åldersgrupp. Den med stort behov av regionens insatser inom sjukvården, tandvården, habilitering etc. ska "premieras" och inte den som uppnått en viss ålder. Det är exempelvis skillnad att leva med en kronisk funktionsnedsättning eller en som kommer av naturligt åldrande. Det är dock i båda fall viktigt med en god delaktighet vid val av hjälpmedel så att de nyttjas på rätt sätt. För att öka valfriheten ska det vara möjligt för brukaren att kunna vara delaktig i valet av hjälpmedel och därmed även kunna medfinansiera kostnaden.

En fast läkarkontakt eller koordinator/vårdteam är centralt att personer med komplexa vårdbehov ska kunna erbjudas bättre kvalitet och tillgänglighet. En koordinator kan till exempel hjälpa föräldrar med att inhämta information, reda ut en ohållbar situation eller med att bygga upp ett fungerande nätverk runt individen.

TANDVÅRDEN

En god munhälsa bidrar till en god livskvalitet

Tandvården som träffar sina patienter kontinuerligt har ett stort hälsofrämjande och förebyggande uppdrag och arbetar med att motivera till egenvård för att bevara det friska friskt. Insatserna och den kunskap som finns ska utgå ifrån att lägga sitt fokus på de med störst behov och inte utgår ifrån en åldersgrupp. Oavsett om tandvårdskliniken är privat eller offentligt driven är det viktigt att det finns en tandvårdsklinik som tar emot barn, unga och gamla i varje kommun. Avgiftsfri tandvård för barn och unga bör gälla så länge föräldrarna är försörjningsskyldiga, det vill säga under den tid som skolgången pågår men som längst till barnet fyllt 21 år. För att framgent ge barn- och ungdomar och/eller deras vårdnadshavare möjlighet att välja tandläkare i sitt närområde/kommun med rätt utbildning/kompetens behöver ersättningssystemet ses över för att i större utsträckning ta hänsyn till barn och unga med omfattande tandvårdsbehov.

Tandvården ska ha fortsatt fokus på de grupper som inte fullt ut fått ta del av en generell utveckling mot en bättre tandhälsa samt ökat fokus på barn och ungas tandhälsa.

Det särskilda tandvårdsbidraget riktar sig till patienter med en sjukdom eller en funktionsnedsättning som ökar risken för försämrad tandhälsa. Bidraget används till förebyggande tandvård för att hjälpa patienterna att behålla en god tandhälsa. Bidraget bör dock utvecklas för att bättre omfatta utsatta grupper inom psykiatin.

Barn och ungas tandvård

I Sverige har alla barn och unga rätt till avgiftsfri tandvård enligt tandvårdslagen och kallas därför regelbundet till undersökning och behandling. Tandvården som möter barnen i tidig ålder fyller en viktig roll i hälsoarbetet. Genom arbetet med hälsoinsatser kan barn och familjer i riskgrupper få stöd och hjälp tidigt och förebygga kariesangrepp senare i livet. Det finns en stor vinst i att ge tandvården ett än större uppdrag vad gäller det hälsofrämjande arbetet med bland annat tobaks- och drogprevention och viktproblematik, men även med i att upptäcka när barn och unga vuxna far illa, är utsatta för våld, sexuella övergrepp eller hedersrelaterat förtryck. Det systematiska arbetet med att "våga fråga" rör all offentligt finansierad vård.

De förebyggande och behandlande insatser som görs tidigt i barns liv liksom FRAMM (Flour, Råd, Arena, Motivation och Mat) i alla grundskolor är betydelsefullt. Det handlar om regelbunden fluorlackning av tänder, råd om hur elever ska sköta sina tänder, att möta elever på en annan arena än kliniken, information om hur mat och dryck påverkar tänderna samt att motivera elever att sköta sina tänder. Barn som inte får regelbunden tandvård kan få problem med dålig munhälsa och det i sig kan leda till sämre livskvalitet och risk att utveckla andra sjukdomar. Om barnet efter upprepade kallelser uteblir görs därför en orosanmälan.

I Sverige är tandhälsoläget generellt gott bland barn, men varierar mellan geografiska områden och inom kommuner och olika stadsdelar. Därför finns det en stor vinst i att ge tandvården ett än större uppdrag vad gäller det hälsofrämjande arbetet.

Barn som inte får regelbunden tandvård kan ha stora och omfattande tandvårdsbehov. Dagens ersättningssystem tar inte hänsyn till dessa barn. För vårdgivare med många kliniker och många barn brukar ersättningssystem jämnas ut sig. Men vid kliniker med färre antal barn blir utjämning kopplat till barn med

mindre behov ej möjlig. Det här behöver ändras. Tandvården som erbjuds ska vara god och säker, och på lika villkor oavsett om tandvårdskliniken är privat eller offentligt driven.

Regional utveckling

REGIONAL UTVECKLINGSSTRATEGI

Det regionala utvecklingsarbetet i Västra Götaland sker inom näringsliv, forskning och utbildning, social hållbarhet, miljö samt infrastruktur. Lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar lägger grunden för VGR:s uppdrag inom regional utveckling och förordningen om regionalt tillväxtarbete fastställer den regionala utvecklingsstrategins roll för utvecklingsarbetet i Västra Götaland. Regionens roll bör vara strategisk och långsiktig för att ge förutsättningar för den regionala utvecklingen tillsammans med och i nära samverkan med offentlig sektor, näringsliv, akademi och det civila samhället.

Den regionala utvecklingsstrategin för Västra Götaland 2021–2030 (RUS:en) pekar ut riktningen för Västra Götalands utveckling. Strategin består av fyra långsiktiga prioriteringar som beskriver områden där aktörer i Västra Götaland behöver samverka och genomföra gemensamma insatser för att ställa om Västra Götaland till ett hållbart och konkurrenskraftigt samhälle:

- stärka innovationskraften
- bygga kompetens
- öka inkluderingen
- knyta samman Västra Götaland

Strategin pekar också ut fyra västsvenska kraftsamlingar inom områden som vi tillsammans i Västra Götaland behöver förstärka arbetet kring de närmaste åren. Dessa löper tvärs genom de fyra långsiktiga prioriteringarna:

- fullföljda studier
- digitalisering
- elektrifiering
- cirkulära affärsmodeller

För att nå effekt med kraftsamlingarna krävs en balansgång mellan uthållighet och tålmod gentemot att vara lyhörd för att anpassningarna kan vara på sin plats, de stora dragen bör dock fortsatt ligga fram till 2030.

PRIORITERADE MÅL OCH FOKUSOMRÅDEN KOPPLADE TILL STRATEGIN

Prioriterat mål:

Stärka innovationskraften – för ett konkurrenskraftigt näringsliv i framkant

Fokusområden:

- Kraftsamla för digitalisering
- Kraftsamla för elektrifiering
- Kraftsamla för cirkulära affärsmodeller
- Öka takten i Klimat 2030 – Västra Götaland ställer om

Mer grön energi för ett konkurrenskraftigt näringsliv

Västra Götaland är Sveriges industriella motor, en av världens mest innovativa regioner och därmed en bas för vårt lands ekonomi och innovationskraft. Samtidigt har Västra Götaland ett särskilt stort ansvar i den gröna omställningen då en stor andel av den tunga oljebaserade industrin finns här. Att gå från fossila bränslen till hållbara alternativ är inte bara det rätta att göra ur etisk synvinkel, det är också strategiskt bra ur ett konkurrensperspektiv för svenska företag. De stora företagsetableringar som väntar i Västsverige, batterifabrikerna i Göteborg, Mariestad och eventuellt även Svenljunga kommer med krav på elförsörjning. Genom att vara hållbara visar företagen inte bara sitt samhällsansvar utan öppnar också dörrar till marknader och investeringar. Det är både en moralisk plikt och en strategisk möjlighet.

Endast 30% av den el vi använder i Västsverige produceras lokalt, ett reellt problem då vi redan år 2030 förväntas fördubbla vår elanvändning. Detta samtidigt som den alltmer begränsade elförsörjningen från norra Sverige blir mer akut. Nu krävs all vår innovationskraft för att möta den elbrist vi står inför när industrin ska ställa om. Elbristen riskerar att skada jobben och näringslivet allvarligt, både i dag och i framtiden.

Världen ställer om, och som samhällsledare är det vår skyldighet att skapa rätt förutsättningar för företag att anpassa sig till den nya verkligheten. Annars riskerar vi att förlora företag och investeringar till länder som erbjuder mer gynnsamma förhållanden. Vi har redan hört från företag vars partners i Europa tvekar kring framtida affärer, då Sverige som ett grönt föredöme börjat ifrågasättas. Det går inte att vänta på framtida tekniska lösningar - åtgärder behöver vidtas nu.

VGR ska vara en part som bidrar till att driva på för politiska beslut i den riktningen, dels genom att fortsätta skapa samarbeten mellan akademi, företag och samhällsaktörer, dels för att få en bättre förståelse för företagens behov och förutsättningar för att klara omställningen. Därför är det lovande att samtliga 49 kommuner i Västra Götaland, tillsammans med regionen, nu har undertecknat en regional energioverenskommelse. Den nya överenskommelsen stärker initiativet Kraftsamling Elektrifiering i den regionala utvecklingsstrategin för Västra Götaland. Samarbetet i Västsverige mellan näringslivet, myndigheter och politiken genom ACCEL är också av avgörande vikt för att främja framsteg och hitta lösningar för att öka kapaciteten i elnätet. Detta markerar viktiga steg för att främja utvecklingen av lokal kraftproduktion och stärka elnätets kapacitet.

Vi ska alltid väga för och emot, men vi måste i högre grad säkerställa att nödvändiga projekt går framåt. Annars får inte industrin den kraft de behöver till 2030 och arbetstillfällena riskerar gå förlorade. Framtiden för Västsverige hänger på vår gemensamma förmåga – näringsliv, myndigheter och politiken - att övervinna utmaningarna och skapa möjlighet för tillväxt.

Utbyggnaden av elnätet måste accelereras. Staten behöver säkerställa att stamnätet i Västsverige förstärks för att lösa kapacitetsbristen. Satsningar på vindkraft, både på land och hav, samt förenklad installation av solceller är avgörande. Investeringar i energigemenskaper, smarta lösningar för lagring och ökad användning av småskalig vattenkraft behövs. Dessa åtgärder är centrala för att bygga en robust och hållbar energiinfrastruktur.

Regionen bör även verka för att främja en mångfald av energikällor för att bidra till ett robust energisystem i länet. Biogas är ett gott exempel där avfall och restprodukter kan användas för att producera drivmedel eller användas industriella processer och även nyttjas som avlastningen för elbehovet. Lagringsmöjligheter så som vätgas och batterier kommer även de spela en stor roll.

Ett klimatsmart Västra Götaland

Västra Götalands klimatmål är att utsläppen i territoriet ska minska med 80 procent till 2030 jämfört med 1990 års nivå, samt att utsläppen från konsumtion ska minska med 30 procent till 2030 jämfört med 2010 års nivå. Ska Västra Götaland nå dessa klimatmål, inklusive den minskningstakt som är preciserad i koldioxidbudgeten, behöver utsläppen minska kraftigt. För att uppnå målet om en fossiloberoende region behöver elektrifieringen påskyndas. Det handlar om att samordna näringslivet, myndigheter, politiken och andra intressenter för att skapa förutsättningar för att bygga ut mer lokal förnybar elproduktion och elnätskapacitet. De lokala förutsättningarna måste tas tillvara. VGR arbetar redan med att halvera energiförbrukningen i sina egna fastigheter från 2011 års nivå till år 2030, men arbetet med energieffektivisering och energiomställning behöver utvecklas ytterligare.

Alla VGRs offentliga fastigheter ska inventeras för att se om det går att sätta upp solceller och krav ska ställas på att alla nya offentliga byggnader förbereds för sol.

Idag står vi inför nya samhällsutmaningar där bristen på el, elnätskapacitet och effekt i systemet kan hindra klimatomställningen och äventyra framtida jobb. I dagsläget är det statliga stödet riktat till enskilda hushåll som kan få stöd till egen energiproduktion och lagring. Problemet är att inte alla hushåll har möjlighet att göra den stora investering som det innebär. EU har i olika direktiv uppmanat medlemsstaterna att skapa en särskild lagstiftning för att underlätta bildandet av så kallade energigemenskaper i ekonomiska föreningar. Dock går utvecklingen i Sverige trögt. Föreningar möter flera hinder. Regelverket är snårigt, lagstiftningen är inte harmoniserad och man möter svårigheter i kontakter med elnätsbolagen, är några av hindren för kooperativen. Energigemenskaper är ett sätt för människor att ta sig an en av vår tids stora utmaning. Det ger människor möjlighet att gemensamt producera el och dela mellan bostäder och lokaler, med nytta för energipriser och klimatet. Därför bör VGR utarbeta en strategi för att ge invånarna såväl kunskapsstöd som ekonomiskt stöd.

VGR ska gå i täten för elektrifierade transporter. Här är RUSens Stärkt Innovationskraft en viktig del ur innovationsperspektivet. Men det krävs också att man tar utökat ansvar för den egna verksamheten. Ett positivt exempel är att VGR har tre tunga ellastbilar som rullar på vägarna i Göteborg och även mellan Göteborg och Alingsås, bland annat med tvätt och med olika typer av material.

Inom många områden i Västra Götaland saknas det idag möjlighet att ladda sin elbil. För många besökare i Västsverige läggs mycket tid ner på att hitta en plats för att ladda sin bil och sedan köa tills det är ens tur. När allt fler väljer elbil måste också laddmöjligheterna öka längs vägarna. Det är viktigt att utbyggnaden av laddplatser prioriteras i regionens arbete så att såväl invånare som besökare kan välja att resa hållbart. Regionen behöver vara ledande för att bygga ut infrastrukturen i bostadsområden och på landsbygden där marknaden inte löser det på egen hand ännu.

Inom Västsveriges stora klimatsatsning KLIMAT2030 finns tolv arbetsgrupper inom fyra områden. Ett viktigt område är byggsektorn som står för en femtedel av koldioxidutsläppen i Sverige. Flera initiativ har tagits i Västra Götaland för att göra konkreta insatser, bland annat har tegel från en fastighet i Göteborg blivit en ny vägg på nybygget Högsbo sjukhus. Det är viktigt att VGR använder offentliga investeringar för att visa upp goda exempel på återbruk, för att skapa ringar på vattnet i samhället, samtidigt som VGR ska stötta och vara delaktig i projekt inom byggbranschen som syftar till att minska miljöbelastningen.

Många aktörer inklusive VGR har lyckats skapa cirkulära möbelflöden inom regionens verksamhet, men för att det ska bli ett än mer optimalt nyttjande behöver de gå över organisationsgränser. Därför bör privata aktörer och breda plattformar uppmuntras för att möbler lätt ska hitta nya hem.

Den globala textilindustrin är resurskrävande, orsakar stora växthusutsläpp, miljöförstöring och dålig arbetsmiljö. Konsumtionen av kläder anses bidra med upp till tio procent av de globala växthusgasutsläppen, framför allt genom nyproduktionen. Dessutom genererar den stora mängder avfall. Varje svensk slänger i genomsnitt 7,5 kg textil per år. Tjugofem procent av de kläder som tillverkas säljs inte utan blir svinn direkt. Därför satsar VGR på att främja hållbarhet inom textilindustrin och medfinansierar Science Park i Borås, en plattform där forskning samverkar med industrin för att främja innovation och skapa nya hållbara lösningar.

Det finns stor potential av tillväxt i den cirkulära ekonomin men det krävs en storskalig industriell modell. Entreprenörskap och innovationer som bygger på cirkulära ekonomier och bidrar till en positiv klimat- och miljöutveckling ska därför uppmuntras. Produktionen och konsumtionen av textil, möbler och plast måste bli mer ansvarsfull. Uttaget av naturresurser behöver minska, återvinning och återanvändning behöver öka. Textilindustrin i Borås har utvecklats till ett forskningscentrum för framtidens hållbara textilier. Här finns spetskompetens på internationell nivå. EU har ett tydligt mål och det diskuteras storskaliga investeringar i industriell infrastruktur, så kallade återvinningshubbar för avancerad återvinning. Minst en sådan hubb bör ligga i Västsverige då den kan skapa jobb i flera led.

Framtidens jobb skapas via innovationer

För att ställa om till ett hållbart Västra Götaland behöver vi möta ett antal samhällsutmaningar parallellt. Ingen kan lösa dessa utmaningar på egen hand, men tillsammans kan vi bidra till ett hållbart och konkurrenskraftigt samhälle. VGR ska tillsammans med kommuner, företag, akademi, ideella föreningar och myndigheter arbeta för att göra Västra Götaland till ett föredöme för omställning till ett hållbart och konkurrenskraftigt samhälle.

Västsveriges näringsliv samt lärosäten och forskningsinstitut samarbetar alltmer för att sätta Västra Götaland på kartan kring hållbara produktions- och konsumtionsmönster. Forskning, innovation och näringslivsutveckling är starkt sammankopplade och en viktig utvecklingsfaktor inte minst för att ställa om och för en grön tillväxt. Västra Götaland är Sveriges innovationsmotor, försvinner infrastrukturen för innovation kommer länet tappa sin konkurrenskraft inom Sverige och internationellt. De samarbetsklimat som uppstår mellan småföretagare, studenter, forskare, kommuner och myndigheter runt Science Parks i Borås, Trollhättan, Skövde och Göteborg och de öppna arenorna är avgörande och förbättrar konkurrenskraften för hela länet. Detta gör att företag och jobb stannar i Västsverige och nyetableringar söker sig hit, innovation och samarbete skapar ringar på vattnet där Västra Götaland kan utvecklas. Tillgången till nätverk är viktig, dels för företagets tillväxt, dels för att företagen ska stanna i Västra Götaland. Ett exempel på det är den förstudie som gjorts om att eventuellt etablera Green Innovation Park vid Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) i Skara. Det kan bli en mötesplats där man samlar akademi, näringsliv och organisationer som bildar ett västsvenskt kluster för gröna näringar. I Västra Götaland finns det flera stora företag som verkar på en global marknad. Företagen har en hög andel forsknings- och utvecklingsresurser, vilket skapar möjligheter för alla som bor och verkar här. Att medborgare får tillgång till spännande forskarmiljöer och kreativa företag bidrar till fler jobb och en framtidstro för nästa generation.

Skövde har blivit en hubb för spelindustrin i Västra Götaland genom Högskolans utbildningar och Skövde Science Parks olika satsningar ihop med regionen. Idag utgör branschen 4,1 procent av Sveriges tjänsteexport och man beräknar att det kommer behövas fler än 30 000 spelutvecklare till 2030 än vad som finns i Sverige idag. Utmaningen är dock att ge människor möjligheten att utöva denna sport, inte bara i sitt hem utan i tillgängliga och anpassade lokaler för exempelvis LAN och event, därför har man i Skövde öppnat en e-sporthall. Det finns starka synergier mellan dataspelsbranschen och andra teknikintensiva branscher vilket bidrar till företagsamhet för hela länet.

Det är viktigt att företag, industrier och lärosäten med stöd av VGR kan ta del av EU:s forskningsresurser och därmed vara föregångare inom exempelvis ny teknik och material och sätter Västra Götaland på kartan.

VGRs ansvar för hälso- och sjukvården innebär att regionen är en viktig part inom forskningsområdet. Samarbetet som sker inom Life Science ska ha en särställning. Med en globalt verksam läkemedelsindustri och tillgången till Europas största universitetssjukhus, Sahlgrenska, har Västra Götaland möjligheter att ta nya kliv i fråga om hälsa och läkemedel. En stark forskningsmiljö har stor betydelse för att locka kvalificerad arbetskraft samt skapa tillväxt och nya innovationer. Ett samarbete som förstärks och stadfästs genom "Sahlgrenska Life".

Främja de blå och gröna näringarna

De blå och gröna näringarna i Västra Götaland har en enorm potential som regionen behöver ta vara på. De är viktiga för att öka den lokala matproduktionen, minska miljöbelastningen, skapa fler jobb i våra kust- och landsbygdsområden, och för att få en attraktiv livsmiljö för boende och besökare.

Havet här i Västsverige är en enorm resurs, utmaningen är att nyttja havets resurser på ett hållbart sätt men också hitta nya användningsområden för det havet kan erbjuda till exempel initiativ där man odlar fisk på

land, i lokaler som exempelvis ladugårdar som annars skulle stå tomma. VGR ska stötta de blå näringarna för att förse med kompetens, för att stärka innovationsklimatet och för att uppmuntra till nya affärsmöjligheter. Detta bör vara det primära fokusområdet för den skärgårdssatsning som Miljö- och regionutvecklingsnämnden nu arbetar med.

Både hav, sjöar och vattendrag är ständigt utsatta för nedskräpning och andra föroreningar. Farliga ämnen kan förgifta vattenlevande djur, rubba hela ekosystem och hamna i maten vi äter. Det behövs fler insatser för att rena våra vatten från mikroplaster, läkemedelsrester och kemikalier efter tvätt av textilier. Insatser för att hantera skräp i marina miljöer ska främjas. Arbetet ska omfatta såväl åtgärder vid källan som att ta hand om skräpet i havet och på land. För att möta dessa utmaningar ska VGR fortsatt verka för ett nära internationellt samarbete, bland annat kring Skagerack och Nordsjön. Inte minst behövs ett kraftfullt arbete för att minska tillförseln av plast och mikroplaster i hav, sjöar och vattendrag.

För ett hållbart samhälle har landsbygden och dess gröna näringar en avgörande roll. Här växer skogarna som ger oss förnybara bränslen, klimatsmarta byggmaterial och naturupplevelser som stärker besöksnäringen. Västra Götaland behöver verka för en mer lokal och hållbar matproduktion, det gäller råvaror från såväl växtbaserade som animalisk matproduktion. Västra Götaland är Sveriges största livsmedelsproducerande län och har därför alla möjligheter att utveckla detta ytterligare. Den lokala livsmedelsproduktionen är viktigt. Både för att minska utsläpp och klara försörjningen i framtiden behöver Västsverige satsa på jordbruk och livsmedelsproduktion, inte minst som en del ur den civila beredskapen. Det viktigaste för en robust livsmedelsproduktion är en lönsamhet i alla delar av produktionskedjan. Här kan regionen bidra genom att stärka förutsättningarna för god lönsamhet. En väg mot det målet är genom att främja innovationer och bidra till implementeringen av nya lösningar. Därför vill Centerpartiet se en ny utlysning för innovationer och implementering av desamma inom jordbruket.

I arbetet med de gröna näringarna spelar VGRs naturbruksutbildningar en central roll. För att framtidssäkra och förse alla gröna näringar med kompetens behövs naturbruksutbildningarna. Här behöver VGR hitta lösningar så att skolor, oavsett huvudman, kan bidra för att inte elever och invånare ska hamna i kläm. Målet måste vara att elever och invånare erbjuds naturbruksutbildningar med god kvalitet och geografisk närhet i hela Västra Götaland. Förutom att driva naturbruksutbildningar på gymnasienivå med kvalitet bör regionen satsa på vuxenutbildning inom naturbruk med god kvalitet i hela länet.

Att stärka framtidens jord- och skogsbruk är att satsa på naturbruksskolorna så att ungdomar och vuxna som vill utbilda sig och jobba i de gröna näringarna ges den möjligheten. Regionens egna naturbruksskolor Uddetorp, Svenljunga, Sötåsen och Axevalla Hästcentrum har under de senaste åren sett en ökning av förstahandssökande. Därmed är det oerhört angeläget att få ett avtal på plats som tar hänsyn till rättvisa och jämlika villkor för studenterna inom de gröna näringarna för att andra huvudmän än regionen ska kunna bidra till kompetensförsörjningen. Den inriktning som föreslås i avtalet är lovande och det är viktigt att det arbetet fortskrider och kan bli klart inom denna mandatperiod för att säkra rättvisa förutsättningar för alla huvudmän. Det behövs generell en ökad samverkan mellan regionen och de andra naturbruksgymnasierna för att tillsammans stärka utbildningarna inom de gröna näringarna.

Stärk förutsättningarna för en hållbar och livskraftig besöksnäring

Västra Götalands rika natur och kultur välkomnar både nära och långväga besökare. Här finns hav och berg, stad och land med spännande kultur och hantverk och med en restaurangnäring som gynnas av att fler besöker Västra Götaland. I hela Västra Götaland finns det stora möjligheter att genom innovation skapa nya upplevelser och genom kreativt företagande. VGR ska verka för att utveckla och skapa en robusthet för den småskaliga och hållbara besöksnäringen i hela länet, bland annat genom att stärka samverkan mellan företag, kommuner och region. Branschen är viktig för utvecklingen och arbetstillfällen på landsbygden, kustbygden samt i de större städerna.

VGR gör stora satsningar för att främja friluftsliv och samtidigt gynna biologisk mångfald. Arbetet med biologisk mångfald sker främst genom Göteborgs botaniska trädgård, Västkuststiftelsen och naturbruksskolorna. Det finns många naturreservat och vandringsleder som är värda ett besök här i Västsverige. Intresset för vandring har ökat, inte minst bland de internationella besökarna. VGR behöver fortsatt utveckla samordningsarbetet för att göra vandringslederna mer lättillgängliga. Att vistas i naturen är positivt för folkhälsan. Det ger möjlighet till fysisk aktivitet, rekreation, vila och återhämtning, samtidigt stärker naturturismen besöksnäringen. Fler gästnätter och fler besök i butiker och matställen runt omkring i Västra Götaland skapar arbetstillfällen. I Botaniska trädgården i Göteborg pågår arbetet med att bygga nya växthus och besökscentrum som ska ge trädgårdens besökare en attraktiv upplevelse när som helst under året. De nya växthusen är viktiga för att ytterligare stärka trädgårdens starka nationella och internationella roll inom folkbildning, forskning och arbete med biologisk mångfald och artbevarande.

I Västra Götaland är det många producenter som länge väntat på möjligheten att sälja sitt egenproducerade öl eller vin. Det är bra för småföretagandet, utvecklingen av den lite mindre hantverksmässiga livsmedelsproduktionen - både på landsbygden och i våra stadskvarter. En reform inom området är både viktig och efterlängtat och den statliga utredningen (SOU 2021:95) visar att det är fullt möjligt att genomföra. Västsverige är en stark mat- och dryckesproducerande region och entreprenörandsandan är stor.

Gårdsförsäljning i samband med en guidad tur, föreläsning, provning eller övernattnin g kommer att stärka turism- och besöksnäringen än mer och bidra till en levande landsbygd.

BYGGA KOMPETENS

Prioriterat mål:

Bygga kompetens – för kompetensförsörjning och livslångt lärande

Fokusområden:

- Kraftsamla för fullföljda studier

Invånarna är Västra Götalands största tillgång

VGR har tillsammans med andra regioner i Sverige fått ett utökat uppdrag för att tillhandahålla bedömningar över länets kompetensbehov i Lagen om Regionalt utvecklingsansvar (2010:630). Företagen i Västsverige har behov av att kompetens och det nya uppdraget ger bättre förutsättningar att matcha yrkesutbildningar mot bristyrken. Idag är arbetsmarknaden tudelad. Företag har svårt att hitta arbetskraft med rätt kompetens samtidigt som många människor har svårt att ta sig in på arbetsmarknaden. Västra Götaland står inför en allvarlig brist på utbildad personal inom de flesta yrkeskategorier på arbetsmarknaden. En annan utmaning för Västsverige blir etableringar som sker utanför men nära länet, som exempelvis den i Fredrikstad i Norge, och som kan locka över kompetens. Därför är det extra viktigt att regionen arbetar aktivt med att behålla möjlig arbetskraft speciellt med stora företagsetableringar snart på plats.

Det behövs en fungerande arbetsmarknad med bättre matchning och kontinuerlig vidareutbildning för att klara omställning, bryta utanförskap och öka inkluderingen. Samarbeten mellan kommuner, regionen och branscherna för att utbilda rätt arbetskraft behöver förstärkas. Om man inte tar vara på människors varierande kompetens, hämmas Västra Götalands utveckling, tillväxt och arbetsmöjligheter. Det är invånarna som är regionens största tillgång. Att klara grundskolan med godkända betyg för gymnasiestudier är ofta en avgörande fråga för ungas framtid, utan gymnasiestudier begränsas den svenska arbetsmarknaden kraftigt. Cirka 16 procent lämnar årligen grundskolan i Västra Götaland utan behörighet till gymnasiet enligt den senaste regionrapporten 'Osvuret är bäst'. VGR behöver göra mesta möjliga för att fler barn och unga ska kunna fullfölja sina studier för att sedan få sitt första jobb, en lön och friheten som kommer med det. Fullföljda studier är en förutsättning för delaktighet och för att minska klyftorna mellan människor.

Att snabbt få ett jobb är det bästa sättet att förstå ett nytt samhälle och skapa sig ett liv i det nya landet. När fler människor har ett jobb att gå till kan Sverige också i framtiden ha en bra välfärd och ett starkt socialt skydd. Västra Götaland ska därför ta vara på den kunskap nya svenskar har, ingen tjänar på att någon lämnas utanför. Integration är viktigt, både för de individer som kommer till Sverige och för samhället i stort. Därför är det oroväckande när staten höjer arbetsgivaravgiften och försvårar rekryteringen av internationell kompetens, när vårdsektorn och näringslivet skriker efter personal. Kombinationsutbildningar inom Svenska för Invandrare (SFI) som utvecklats i Skövde med stöd från VGR och kommunalförbundet Skaraborg, bör prövas på fler platser och stå som modell för en snabbare integration samtidigt som personer utbildas inom bristyrken.

VGR behöver fortsatt satsa på lärlingsanställningar. Modellen Gymnasiala lärlingsanställningar (GLA) där den lärlingsanställda eleven blir anställd och får lön under sin studietid samt vuxenlärlingsanställningar bör utökas till fler kommuner i hela länet. Modellen bör också prövas i andra branscher där det råder brist på kompetens med mål om att underlätta kompetensförsörjningen inom den västsvenska industrin.

I rådande läge med en lågkonjunktur, risk för ökad arbetslöshet samt brist på yrkesutbildad arbetskraft inom viktiga sektorer, bör ytterligare resurser tillföras för att snabba på omställningen av arbetskraften. Det gäller att möta upp behoven inom bland annat elektrifiering, digitalisering, klimatomställning och cirkulära flöden.

Utöka det regionala utbildningsansvaret

Det behövs en regional arbetsmarknadsutbildning som ger möjlighet till bättre anpassning av insatser, fler jobb och bättre matchning på arbetsmarknaden. För att kunna möta de behov som Västra Götaland står inför vad gäller arbetskraft i näringsliv och offentlig verksamhet behövs utbildning som är anpassad till regional och lokal arbetsmarknad. Idag är inte gymnasieskolan och vuxenutbildningen dimensionerade utifrån regionala kompetensbehov. Därmed bör man utreda förutsättningar för att regionen tar över ansvaret för hela eller delar av gymnasieskolan och vuxenutbildningarna.

Ungdomar gör medvetna val till gymnasieskola, söker efter rätt utbildning och är beredda att resa för att gå på den utbildning som de efterfrågar. I några kommunalförbund är gymnasievalet helt fritt mellan kommunerna medan det i vissa inte är det. Detta bidrar till ett orättvist utbud och tillgång av gymnasieutbildningar för Västra Götalands ungdomar idag. Med ett fritt val mellan kommunerna skulle man ge förutsättningar för gymnasieskolorna att specialisera sig och satsa på hög kvalitet. Därför bör alla ungdomar i Västra Götaland ges samma möjlighet till fritt gymnasieval som finns inom vissa kommunalförbund, inom hela Västra Götaland, detta skulle framför allt underlätta för de ungdomar som bor i gränstrakten till ett annat kommunalförbund.

Folkhögskolorna skapar stora ekonomiska värden för samhället

Både det privata näringslivet och den offentliga sektorn i Västra Götaland står inför en betydande brist på kvalificerad personal inom många yrkeskategorier på arbetsmarknaden. Efterfrågan är särskilt hög för yrkesutbildade, ofta inom yrken på gymnasienivå, och här utgör Folkhögskolorna en viktig resurs som med högskoleförberedande utbildningar kan bidra med kompetensutveckling, folkbildning och det livslånga lärandet. Folkhögskolorna tillsammans med Naturbruksskolorna har en särskild förmåga att möta elever och deltagare som inte fullföljt sina studier. VGR utbildningsverksamheter tar ett särskilt ansvar för att möta dessa elever och deltagare, och ge dem en ny möjlighet i arbetslivet.

Folkhögskolorna har, genom sin särskilda pedagogik och arbetssätt, en betydelsefull roll att spela i utbildningssystemet. Man är unika i sin bredd med allt från allmän kurs som ger behörighet att studera vidare till yrkesutbildningar där man får behörighet att gå rakt in i ett yrke. Unga personer som går ut med ofullständiga betyg i skolan, ska få en andra chans vid folkhögskola eller vuxenutbildning.

Folkhögskolorna fungerar även som en integrationsmotor och ger människor som står utanför svenska samhället unika möjligheter att lära sig svenska språket och skaffa sig yrkeskompetens. För att fler utrikesfödda kvinnor ska etablera sig på arbetsmarknaden, särskilt inom bristyrken, och för att stödja demokratiuppdraget behöver Folkhögskolorna få mer resurser.

Infrastruktur- och kollektivtrafik

TRAFIKFÖRSÖRJNINGSPROGRAM FÖR VÄSTRA GÖTALAND

Trafikförsörjningsprogrammets långsiktiga mål innebär att andelen hållbara resor ska öka i hela Västra Götaland. Antalet kollektivtrafikresor och marknadsandelen jämfört med bil ska öka till minst de nivåer som rådde innan pandemin (2019). Tre målområden beskriver ambitionerna kring geografisk tillgänglighet, enkel, trygg och inkluderande kollektivtrafik samt minskad miljöpåverkan från kollektivtrafiken.

Enligt kollektivtrafiklagen ska VGR, i rollen som regional kollektivtrafikmyndighet, ta fram ett trafikförsörjningsprogram. Nuvarande trafikförsörjningsprogram 2021–2025, beslutades av regionfullmäktige i maj 2021. Trafikförsörjningsprogrammet är tillsammans med regionfullmäktiges budget det övergripande styrdokumentet för kollektivtrafikens utveckling i länet. Revidering av nu gällande program pågår just nu. Det nya trafikförsörjningsprogrammet bör vara ett verktyg för regional tillväxt där starka stråk tillåter en effektiv studie- och arbetspendling i hela Västra Götaland. Det bör även präglas av ett hållbarhetsfokus med en klimateffektiv trafikering.

I det regionala utvecklingsuppdraget ingår att VGR, på uppdrag av regeringen, upprättar en plan för den regionala transportinfrastrukturen. Utifrån de regionala förutsättningarna prioriteras här vilka åtgärder och insatser som är aktuella att genomföra. Nuvarande regionala plan antogs i regionfullmäktige 2022.

VGR samordnar tillsammans med kommunalförbunden också regionens prioriteringar och synpunkter på den nationella infrastrukturplanen.

PRIORITERADE MÅL OCH FOKUSOMRÅDEN KOPPLADE TILL STRATEGIN

Prioriterat mål:

Knyta samman Västra Götaland – för hållbar och förbättrad tillgänglighet

Fokusområden:

- Uthållig samverkan kring infrastrukturutvecklingen
- Arbete- och studiependling i fokus

En infrastruktur för framtidens jobb

Nu väntar stora företagsetableringar runt på flera orter i länet och genom en bra kollektivtrafik sänks tröskeln för pendling och arbetsmarknaden kan växa för människor. För att förbättra dagens kollektivtrafik och för att Västtrafik ska kunna utveckla linjer där det finns potential att öka resandet framöver behöver den politiska dialogen med kommunerna i Västra Götaland intensifieras, både från regionen och från Västtrafik. En bra infrastruktur och möjligheter till pendling är avgörande för att locka företag och kompetens vilket gör det extra viktigt med en större samverkan mellan kommunerna och regionen.

Det behövs en effektiv och kundanpassad kollektivtrafik som möter resenärernas krav på komfort, snabbhet och tillgänglighet. Innan pandemin var marknadsandelen i kollektivtrafiken 33 procent mot dagens 29 procent, därmed finns det fortsatta utmaningar att komma upp i samma nivå som innan pandemin. För att kollektivtrafiken ska kunna byggas ut i hela länet krävs nu att arbetet påbörjas med att öka självfinansieringsgraden i kollektivtrafiken. Kollektivtrafiken bör till minst hälften betalas av de som använder trafiken och resterande av skattekollektivet i kommun och region.

Pandemin skapade även nya mönster vad gäller arbete och arbetspendling. Fler arbetar på distans vilket möjliggör för människor att flytta dit man helst vill bo, vilket får landsbygden och mindre städer att växa. Det

är likaså fler som studerar på distans. Därför förespråkar vi införandet av studentrabatter för enkelbiljetter för att underlätta för vuxna studenter att resa mellan hemmet och utbildningsinstitutionerna. Denna rabatt skulle likna Västtrafiks studentrabatt för periodbiljetter.

En utbyggd kollektivtrafik i hela länet är avgörande för fortsatt tillväxt. Fler resenärer ska våga ställa bilen och få en snabb och punktlig kollektivtrafiken. Kollektivtrafiken ska ge god service på stråken mellan de stora arbetsplatserna, högskolorna och de större orterna i Västra Götaland. Det ska vara enkelt att resa mellan exempelvis Skövde och Göteborg eller Uddevalla och Trollhättan, bättre trafik i de större stråken ökar också underlaget för landsbygdstrafiken. Det behöver kompletteras med närtrafik och andra mobilitetslösningar. Detta stärker inte bara Västra Götalands interna arbetsmarknad utan minskar köer, buller och utsläpp från trafiken.

Västtrafik ska fortsätta sitt framgångsrika arbete med att minska sina koldioxidutsläpp. För att uppnå det krävs en snabb elektrifiering. Västtrafik har redan elektrifierat en stor del av sina bussar. År 2030 ska både de och färjorna vara helt elektrifierade i stadstrafik. Men det krävs ett fortsatt ambitiöst arbete framåt för att ytterligare sänka utsläppen.

Spårvagnstrafiken är allt för långsam genom centrala Göteborg. På mer än trettio ställen i Göteborg är det mindre än fyrahundra meter mellan spårvagnshållplatserna, vilket saktar ner färden. Trafiken bör snabbas upp, hållplatserna glesas ut, satsningar för en effektivare och snabbare kollektivtrafik måste fortsätta. Arbetet med att glesa ut spårvagnshållplatserna bör ha prioritet. Samarbetet med Göteborgs stad är väsentligt. Driften av spårvägen i Göteborg kan med fördel upphandlas för ökad kvalitet och effektivitet.

VGR ska prioritera hög kvalitet i kollektivtrafiken framför lågt pris.

Regionen och Västtrafik behöver arbeta målmedvetet för att stärka relationerna och skapa förtroende med kommunerna. Tyvärr upplever många kommuner att det brister idag. När region, Västtrafik och kommuner arbetar tillsammans skapar vi bäst nytta för medborgarna. Ett konkret exempel är när kommuner tar över skoltrafik då de upplever att de kan styra det bättre, men då försvinner en stor del av trafikeringen för vanliga medborgare på landsbygd och mindre orter.

En utbyggd infrastruktur är en förutsättning för fortsatt tillväxt

Det finns en stark företagsamhet och en industri i världsklass i Västsverige. Fordon, läkemedel, livsmedel, trävaror, plastprodukter och mycket annat produceras och exporteras över hela världen. Skandinavien största hamn ligger i Göteborg och är knutpunkt för 30 procent av all export i Sverige. Idag får godstågen på järnvägar stå åt sidan och vänta in regionalståg som ska fram. Transporttiderna blir längre än nödvändigt och medför stora kostnader för företagen. Behovet av en fungerande infrastruktur är avgörande för hela Sveriges ekonomi. Dagens brister i transportinfrastrukturen, främst i järnvägssystemet, innebär begränsningar för omställning och utveckling av länets möjligheter, exempelvis utbyggnad av en effektiv och attraktiv tågtrafik och överflyttning av gods från väg till järnväg. En robust infrastruktur är en förutsättning för fortsatt tillväxt. Det är avgörande för näringslivets möjligheter att växa och skapa nya jobb. Fler vill resa med tåg och Västra Götaland är det län i landet med störst kapacitetsbrist på järnvägarna. Hindret för en fortsatt expansion av pendeltågstrafiken är bristen på upprustning och underhåll av järnvägen. Därför är det västsvenska paketet samt nybyggnad av slussar i Göta Älv av stor betydelse för hela Sverige

Västsveriges näringsliv och invånare väntar på ny stambana från Göteborg, via Borås vidare till Jönköping och Stockholm. Genom att bygga ihop infrastrukturen i Västsverige gynnas hela Sverige. Göteborg-Borås är idag Sveriges tredje mest trafikerade pendlingsstråk, det är också överlägset det största stråket utan fungerande spårbunden kollektivtrafik. De nya stambanorna med dubbelspår som planeras mellan Göteborg och Borås beräknas halvera restiden, från 60 minuter till 35 minuter. Tidsbesparingen sänker tröskeln för pendling och bygger broar till en större arbetsmarknad. Med en ny tågstation på Landvetter flygplats kopplar vi ihop kollektivtrafiken på marken med den i luften – den internationella med den nationella. En fungerande infrastruktur ökar individens frihet och förbättrar den framtida välfärden. Detta ger även förutsättningar för satsningar på Västra Stambanan med fyrspår mellan Göteborg och Alingsås, till exempel med dragnings via Aspen, vilket också är prioriterat för att utöka kapaciteten i en starkt underdimensionerad del av järnvägssystemet.

Geografiskt ligger Västra Götaland mitt emellan två av Sveriges viktigaste handelspartners, Norge och Tyskland. Varje dag passerar 2700 lastbilar Svinesund, men 70 procent av lastbilarna från Norge kör tomma in i Sverige. Förutom att vi minskar köer, buller och utsläpp från trafiken med en järnväg, blir vår region starkare om arbetsmarknaden växer och fler kan pendla till och från Norge. Dubbelspår på sträckan Oslo-Hamburg, via Göteborg – Öxnared behövs för att föra över gods från väg till järnväg. Den är också utpekad som sträcka inom det transeuropeiska transportnätet (TEN-T) i Europa och därmed utlovad europeiska delfinansiering. Här behöver staten ta sitt ansvar och möte upp med det svenska åtagandet.

VGR behöver fortsatt prioritera upprustning av länsjärnvägarna Viskadalsbanan, Älvsborgsbanan, Bohusbanan och Kinnekullebanan. Stora satsningar görs för närvarande på Södra Bohusbanan och Älvsborgsbanan. Sjöfarten i Väner hotas eftersom nuvarande slussled i Göta Älv och Trollhätte kanal

kommer vara utjänta senast år 2030. En fungerande sjöfart är mycket viktig för näringslivet kring Vänern, därför är investeringar i leden nödvändiga.

För att finansiera investeringar i infrastrukturen bör trängselavgiften i Göteborg behållas. Vägavgifter bör överlag övervägas som ett finansieringsverktyg vid investeringar för att klara av de stora investeringsbehov som finns framöver utan att överbelasta skattekollektivet.

Cykel och kollektivtrafik går hand i hand

Det behöver skapas förutsättningar för människor att ersätta korta bilresor med att gå eller cykla, vilket kan ha stor betydelse för både miljö och folkhälsa. Men då behöver cykelvägnätet byggas ut och bindas samman i länet. Cykeln måste få en prioriterad plats i planeringen av både kommun och region. Det ska ses som en del av kollektivtrafiken med cykelparkeringar vid viktiga knutpunkter och tågstationer där man på ett säkert och tryggt sätt kan ställa sin cykel. Idag är det möjligt att ta med sig cykeln på tåg, här behöver man se på möjliga lösningar även att ta med cykel på buss på landsbygden.

Cykelstråk med trygga och säkra cykelbanor till skolor och arbetsplatser samt kollektivtrafiknoder behöver utvecklas. Det ska vara enkelt att ställa bilen eller kliva av bussen för att i stället hyra en cykel sista biten till jobbet eller skolan. En form av hyrcykelsystem i anslutning till resecentrum och andra mötesplatser bör införas. Här behöver Västtrafik utreda möjligheten till ett koncept där man kan hyra cykel direkt via Västtrafiks App To Go samt samordnas genom avtal med de kommuner som redan har ett hyrcykelsystem.

Säkra den digitala infrastrukturen

VGRs aktiva stöd till bredbandföreningar har gjort att Västra Götalands landsbygd har den bästa täckningen i landet, dock återstår mycket jobb. Fortfarande är inte målen uppnådda med de krav på täckning som finns. Samlingslokaler, inte minst på landsbygden, ska anslutas till snabbt bredband och fler samhällsmaster ska byggas. För att förenkla en längre pendling och arbete under resan krävs god täckning för mobiltelefoni och mobila bredband längs regionala pendlingsstråk. Det behöver fortsatt ges förutsättningar för utbyggnaden av bredband och ökad digitalisering. Även hälso- och sjukvårdens omställning till nära vård kräver en god täckning för att möjliggöra digitala vårdmöten och hemmonitorering i alla delar av Västra Götaland.

Kultur

Kulturstrategi för Västra Götaland

Västra Götalands femte kulturstrategi och kulturplan 2024- 2027, för att bygga fler och starkare broar för ett fritt, rikt och starkt kulturliv, antogs i november 2023.

VGRs arbete inom kultur sker i nära samarbete med akademi, näringsliv, offentliga aktörer och det civila samhället. Samverkan sker lokalt, regionalt, nationellt och internationellt. Utgångspunkten för arbetet är den regionala kulturstrategin som dels lyfter prioriteringar inom de olika konst- och kulturområdena, dels pekar ut fem strategiska områden för samverkan: vidgat deltagande, gynna nyskapande, utveckla kapaciteter, nyttja tekniken och öka internationalisering.

Kulturplanen visar VGRs prioriteringar för att uppnå de nationella kulturpolitiska målen. Den är ett verktyg för dialog och samverkan med myndigheter, kommuner och kommunalförbund samt aktörer inom de konst- och kulturområden som ska utvecklas. Den fungerar också som grunden för VGRs förhandlingar om statliga medel via kultursamverkansmodellen.

Återstarten efter pandemin har för kulturlivet tagit längre tid än väntat, kompetensbristen inom kulturen, exempelvis inom teknik och kulturskola, har även visat sig vara ett faktum.

Kultursamverkansmodellen, som är en viktig del i samverkan mellan stat, regioner, kommuner, det civila samhället och de professionella kulturskaparna, håller på att utredas. Genom kultursamverkansmodellen fördelas statliga medel via Kulturrådet till regionerna som i sin tur fördelar dessa vidare till regionala kulturverksamheter i sina län. Medlen fördelas med utgångspunkt i regionala kulturplaner och i samråd med andra kulturmyndigheter och organisationer. Utöver statens medel i modellen bidrar regioner och kommuner med en väsentlig del av den totala finansieringen av verksamheterna i modellen. Det är viktigt att den nuvarande samverkansmodellen modell bevaras och utvecklas, att frångå den hade enbart gynnat de stora kommunerna i bekostnad på kulturutbudet i de mindre och mer geografiskt perifera.

VGRs ansvar inom kulturområdet regleras av lag och förordning. ”Lagen (2010:1919) om fördelning av vissa statsbidrag till regionala kulturverksamheter” ger regionerna uppdraget att fördela statliga medel i enlighet med den regionala kulturstrategin. Strategins innehåll regleras i sin tur delvis av förordningen (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet där det fastslås att det statliga stödet ska fördelas till sju olika konst- och kulturområden.

PRIORITERADE MÅL OCH FOKUSOMRÅDEN KOPPLADE TILL STRATEGIN

Prioriterat mål:

Kultur och ökad inkludering – för ett demokratiskt kulturliv som når och berör invånarna i Västra Götaland

Fokusområden:

- Främja ett levande kulturarv för en stärkt demokrati
- Stärk kulturutbudet för barn och unga, och stimulera fler digitala och fysiska mötesplatser mellan generationer över hela Västra Götaland.
- Kulturens roll som värdeskapare – i hela Västra Götaland

Kultur stärker hälsan och är en viktig faktor för Västra Götalands attraktivitet

Kultur skapar glädje och stärker hälsan, genom hela livet. Kultur är källa till stolthet, men också något som vi vill bygga vidare på för framtida generationer. Kulturen har en betydande roll för regional utveckling och bidrar väsentligt till Västsveriges attraktivitet. Ett rikt kulturliv är tecken på en hög livskvalitet för dem som redan är bosatta i länet, men lockar också till sig besökare och nyinflyttade. Investeringar inom kultursektorn genererar hotellövernattningar, restaurangbesök och ökad konsumtion.

Kulturdriven platsutveckling är en modell att jobba vidare med. All platsutveckling utgår från platsens unika kultur men på vissa platser med många kulturaktörer fungerar de som katalysator för utveckling och laddar om platsen med ny mening och identitet. Kulturlivet är en livsnerv för hela Västra Götaland, och kan genom dess olika delar bygga broar, genom samverkan och kommunikation. De världshändelser vi upplever, visar att demokratin är sårbar och inte kan tas för given. För att hålla demokratin stärkt är kulturen samt fri press och media mycket viktiga delar.

Kulturen ska vara oberoende och skapas på egna villkor, med politiker på avstånd. Armlängds avstånd, en princip som oftast definieras som att politikerna ska skapa förutsättningar för konsten men inte styra innehållet. Principen är viktigare än någonsin nu när det finns krafter och aktörer i samhället som vill både villkora och bestämma vilken konst som ska visas, vilken musik som ska spelas och vilka pjäser som sätts upp och på så sätt använda kulturuttryck för att förtrycka och skapa splittring snarare än att inkludera och bygga broar. Den konstnärliga friheten får fortsatt inte begränsas.

Det finns en dualism och stora motsättningar mellan olika delar i samhället - så också i kulturlivet. För att motverka detta är det viktigt att se helheten i den kulturella infrastrukturen och förstå de olika delarnas olika roller och funktioner. En fungerande samverkan mellan stat, region och kommun, mellan stora kulturinstitutioner, det fria professionella kulturlivet, studieförbunden, folkhögskolor och det ideella kulturlivet kan skapa mervärde för alla inblandade och vara ett effektivt sätt att göra olika typer av kultur tillgängligt för alla – genom hela livet.

I kultur- och föreningslivet, studieförbunden och folkrörelserna finns viljan och förmågan att ge människor grogrund att växa, bygga broar till ökad förståelse och skapa gemenskap. Dans, teater, musik, slöjd och andra idrott- och kulturytringar berikar våra liv och stärker sammanhållningen i ett samhälle. Det ger i sin tur människor bättre beredskap att möta den psykiska ohälsan, utanförskap och sociala problem. Att ha något meningsfullt att göra och uppleva, och umgås med andra i en trivsamt miljö bryter ensamheten. I en tid av segregation och utanförskap behövs motkrafter genom en medveten och engagerad kulturpolitik. Vi vill främja bred delaktighet, särskilt för barn, unga och det ideella kulturlivet. VGR ska bidra till att stimulera fler mötesplatser mellan generationer, och mellan människor från olika kulturer, så att fler människor kan ta del av kultur, oavsett var man bor i Västra Götaland. Dagens Västra Götaland är en mångkulturell region, något som också ska avspeglas i regionens kulturella liv.

För att stärka Västra Götalands kulturliv behöver VGRs större kulturinstitutioner som Göteborgsoperan och Göteborgssymfoniker få långsiktiga och stabila resurser för att kunna planera tryggt och långsiktigt. Göteborgsoperan, Göteborgssymfoniker, Folkteatern med flera bör samtidigt sträva efter högre självfinansieringsgrad samt, när det är lämpligt, i större utsträckning söka medfinansiering från externa medarrangörer. De har ett ansvar att nå ut till en bred publik, såväl invånare som besökare, och att arbeta mer regionövergripande. Men kulturen når inte ut till alla på lika villkor, det brister i tillgänglighet för vissa grupper med svagare ekonomi och/eller utbildning, samt bristande geografisk spridning. VGR behöver se till att stärka utbudet – över hela Västra Götaland.

Pandemin drabbade på flera sätt kulturlivet och kulturutövare hårt, samtidigt som den öppnade för möjligheter till förnyelse i arbetssätt och uttrycksformer. Digitaliseringen av kulturen har bidragit till möjlighet för större spridning till nya målgrupper. Regionens kulturpolitik ska ta tillvara de lärdomar och möjligheter som skapades under pandemin för att tillgängliggöra kultur för fler.

Samtidigt som de större kulturinstitutioner behöver långsiktiga förutsättningar behöver VGR förbättra förutsättningarna för arrangörer i hela Västra Götaland. Det måste bli enklare och mer lättillgängligt för nya aktörer att få finansiering. Det är annars lätt att den offentligt finansierade kulturen fastnar i gamla hjulspår och bara stöttar redan etablerade kulturaktörer. Nyskapande, kreativitet och innovation måste tillåtas blomstra.

För att få fram en riktig spets inom olika konstformer behövs kvalitativa spetsutbildningar på högskolor och universitet, men också den unika bryggan mellan gymnasiet och högskolan som folkhögskolorna utgör. Folkhögskolorna, oavsett huvudman, utgör en resurs för kompetensutveckling och behöver resurser för att utveckla sina konstnärliga utbildningar. Kulturen är för många en väg till meningsfull sysselsättning och livskvalitet. Dialogen mellan folkhögskolorna i Västra Götaland och konstnärliga institutioner kan förbättras för att främja utbildning och utveckling. VGR ska subventionera grundskoleelevers resor till kulturinstitutioner. VGR har också ett viktigt läsfrämjande uppdrag för att locka till läsning, intresse för litteratur och skrivande. De senaste åren är det färre och färre barn och unga som läser, samtidigt som forskning visar att den fria läsningen har goda effekter på språkutvecklingen och barns läsförmåga, som påverkar både hälsa och karriär senare i livet. VGR är en betydelsefull aktör i kraftsamlingen kring fullföljda studiers arbete med läsning- och språkutveckling.

Tillsammans berikar de stora institutionerna, amatörer och professionella konstnärer, andra fria kulturutövare, eldsjälar och ideella föreningar kulturlivet på olika nivåer. Ett levande kulturarv innebär att vi värnar det kulturarv vi fått arva, att förvalta till nästa generation, samtidigt som vi har siktet inställt på framtiden.

3. Västra Götalandsregionens ledningsfunktioner

För att bedriva ändamålsenlig verksamhet inom regionens huvudsakliga ansvarsområden finns ett antal stöd- och ledningsfunktioner. Dessa ska bistå organisationen att uppnå ambitionerna inom dessa områden på ett kostnadseffektivt sätt, i linje med vad kommunallagen stipulerar.

Regionstyrelsen

Regionstyrelsen är VGRs ledande politiska förvaltningsorgan. Den ska vara väl informerad om och ha ansvaret för hela organisationens utveckling samt följa de frågor som kan inverka på dess utveckling. Regionstyrelsen vakar över att nämnder och styrelser fullgör sina uppgifter inom olika verksamhetsområden utifrån regionfullmäktiges beslut och vad som enligt lag och andra författningar vilar på VGR.

Fastighet, stöd och service

Styrelsen för fastighet, stöd och service ansvarar för fastighetsförvaltning och lokalförsörjning samt att utveckla och säkerställa effektivt lokalutnyttjande inom VGR. Styrelsen ansvarar också för leverans av stöd- och servicetjänster åt nämnder och styrelser samt åt de aktiebolag där VGR äger mer än hälften av aktierna. I ansvaret ligger att utveckla och effektivt utnyttja de synergier och skalfördelar som finns inom och mellan de ingående verksamhetsområdena i fastighet, stöd och service.

Vårdutbud och lokalförsörjning behöver gå hand i hand

VGR är en av Sveriges största fastighetsägare. Lokalförsörjningsprocesser sker över lång tid och är mycket resursintensiva. VGR behöver bli bättre på att effektivisera sitt lokalbehov. Verksamhetens behov av lokaler förändras över tid och regionen behöver anpassa sig för att maximera nyttoeffekten av sina lokalkostnader. Särskilt inom hälso- och sjukvården genomgår verksamheten stora förändringar och det är därför viktigt att regionen granskar och anpassar sitt lokalinnehav för att använda medlen på bästa möjliga sätt. Lokaler ska användas optimalt och skapa en effektiv miljö som uppfyller behoven hos både medarbetare och patienter. Om VGRs totala lokaleffektivitet ökar med tre procent minskar regionens hyreskostnader med 100 miljoner kronor (inhyrda och egenägda). För att möta framtidens lokalbehov är det viktigt med långsiktiga strategiska planer. Det handlar om (1) kapacitet - nyttja befintliga lokaler, förändrade arbetssätt talar för ett minskat framtida lokalbehov, (2) lokalisering, bygg ut den nära vården vilket kan betyda såväl geografiskt som digitalt, (3) funktion och gestaltning, stötta effektiva arbetssätt, genom att anpassa lokaler till patient- och arbetsflöden, (4) tekniska krav, säkerställ att byggnadstekniska krav inte tränger undan andra behov, bidra till att kraven ligger i linje med hälso- och sjukvårdens behov i fråga om exempelvis patientsäkerhet.

En klimatsmart region

Den gröna omställningen som sker är ett omfattande arbete och kräver ansträngningar för att genomföras i praktiken, och där måste VGR driva på och ta sitt ansvar för att påskynda elektrifieringen i Västra Götaland. VGR arbetar med att minska sin energiförbrukning, men arbetet med energieffektivisering och energiomställning behöver utvecklas ytterligare. Alla VGRs offentliga fastigheter ska inventeras för att se om det går att sätta upp solceller och krav ska ställas på att alla nya offentliga byggnader ska förberedas för solex. Arbetet med att installera solpaneler på VGRs fastigheter intensifieras. Hittills har installationer gjorts i syfte att den producerade elen ska användas i den fastighet där installationen gjorts, men en ny utredning visar att det inte finns några juridiska hinder att installera solpaneler i syfte att sälja på marknaden. För att öka den lokala elproduktionen ska VGR även samverka med kommunerna för planering av vindkraftverk på regionens fastigheter.

VGR ska fortsätta att bygga ut laddinfrastrukturen vid regionens fastigheter och verksamheter i den takt som krävs, för såväl verksamhetens egna fordon som för publika ändamål. Publik laddning ska möjliggöras på marknadsmässiga villkor.

Regionen i egenskap av fastighetsägare bör i större utsträckning använda nya tekniker och nya material vid nybyggnation och renovering. Detta för att snabbare generera ekonomisk hållbarhet. Produkterna och lösningarna finns, men allt för sällan kompetensen av att kravställa. Det handlar till exempel om att ställa krav på klimatsmart betong och cement, vilka har stor effekt på koldioxidutsläppen. Det är samtidigt viktigt att VGRs verksamheter följer fattade beslut om återvinning och återbruk. Åter i bruk bidrar både till bättre ekonomi och minskad klimatpåverkan.

Resurseffektiv logistik

Inom området service ansvarar styrelsen för logistik för enhetlig, sammanhållen, hållbar och resurseffektiv logistik och försörjning av varor och tjänster inom VGR och enligt särskilda överenskommelser till länets kommuner.

Styrelsen har ett långsiktigt strategiskt uppdrag att utveckla logistik- och varuförsörjning med tillhörande tjänster till stöd för VGRs utförarverksamheter. Styrelsen ansvarar för att ta fram förslag till och genomföra strategiska planer inom logistik- och försörjning. Styrelsen ansvarar också för utvecklingen av ett regionalt optimerat sortiment i samråd med utförarstyrelser och regionstyrelsen. I arbetet med sortimentsfrågor får styrelsen stöd av regionstyrelsens i upphandlings- och andra kommersiella frågor.

Uppgiftsväxling för att tillvarata kompetenser

Genom sina serviceverksamheter har VGR goda möjligheter att skapa en kostnadseffektiv organisation så att hela sjukvårdskedjan fungerar på ett bra sätt. Service- och fastighetsverksamheten får i huvudsak sina intäkter via avtal och betalning från olika utförare inom regionen för de tjänster som tillhandahålls.

I serviceuppdraget ingår att avlasta vården. Tillsammans med sjukhusen kan detta uppfyllas genom att utveckla den vårdnära servicen så att vårdens resurser i högre grad kan användas till vårdproduktion. Kompetensen ska användas på ett klokt sätt och vilka arbetsuppgifter som vård- respektive servicepersonal utför behöver renodas. Genom dialog med kunder, lyhörddhet, kontinuerligt förbättrings- och uppföljningsarbete skapas förutsättningar att leverera de tjänster och produkter som efterfrågas av kunder och ytterst invånare och patienter. Uppgiftsväxling av vårdnära serviceuppgifter är en strategi för att använda kompetensen på ett effektivt sätt som behöver utvecklas för att klara kompetensförsörjningen inom hälso- och sjukvården.

Serviceverksamheten utförs till största delen i egen regi men också genom upphandling och i samarbete med kommuner. Strategiskt viktiga verksamheter ska utföras i egen regi, men tjänster som bedöms kunna utföras av annan bör upphandlas. God kvalitet och kostnadseffektivitet ska alltid prioriteras.

Snabbare genomförande av materialförsörjning i vården (MiV 2.0)

En viktig del i servicearbetet är en tillförlitlig logistik- och försörjningsstrategi. Som grund för arbetet ligger en strategi- och handlingsplan för logistik och försörjning som är fastställd i VGR. Införande av en vidareutvecklad modell för materialförsörjning (MiV 2.0) för mottagningar och vårdavdelningar är en prioriterad del av handlingsplanen. Arbete med att breddinföra konceptet ”material i vården (MiV)” pågår och genomförandet av MiV 2.0 sker under de kommande åren.

Inköp

VGR är en av Sveriges största inköpare, vilket skapar möjligheter att koncentrera sig på kvalitet, hållbarhet och kostnadseffektivitet. Det samlade ansvaret för inköp ligger på koncernkontoret för att skapa ett starkare och mer strategiskt fokus på inköpsfrågor. Det är viktigt att det finns en servicenivå, ett kvalitetsmedvetande och ett miljöansvar inom inköp som motsvarar högt ställda ambitioner i inköspolicyn och tillhörande riktlinjer. Det är angeläget att det finns ett användarvänligt inköpssystem så att alla som avropar varor och tjänster kan arbeta smidigt. Det är också angeläget att spårbarheten i fakturahantering kan öka samt att fokus fortsatt är starkt på avtalstrohet.

VGR är en stor upphandlare av livsmedel och bör därför ta ett särskilt stort ansvar för de varor som upphandlas. VGR ska verka för mer lokal och hållbar matproduktion, det gäller råvaror från såväl växtbaserad som animalisk matproduktion. Det gör vi genom tydliga mål för svenskproducerade råvaror de offentliga köken. Vi vill att upphandlingar av mat ska delas upp och göras mindre för att ge möjlighet till mindre aktörer att leverera till regionens kök.

I hela produktions-, försäljnings- och konsumtionskedjan för livsmedel förekommer matsvinn. VGR behöver minska mängderna mat som slängs i onödan och öka medvetenheten om matsvinnets betydelse för miljön och klimatet. Hushållsavfall och matsvinnet från offentliga kök behöver tas om hand så att vi ökar tillgången på råvara för biogasproduktion.

Säkerhet och beredskap

Lag (2006:544) föreskriver kommuner och landsting att upprätthålla beredskap för extraordinära händelser. VGR bedriver samhällsviktig verksamhet och måste förbereda sig på att hantera inre och yttre påfrestningar på verksamheten. Regionen behöver kunna hantera en mängd olika hot samtidigt vad gäller strömavbrott,

cyberhot, terrorattacker, klimatrelaterade händelser och väpnad konflikt. Då behöver sjukhus, ambulanser och primärvård fortsatt kunna fungera då det skulle få allvarliga konsekvenser för samhället och enskilda människor om den sattes ur funktion. Försvarsansvaret ser idag annorlunda ut då Försvarsmakten idag bara har sjukvårdsresurser genom några få fältsjukhus, detta ställer högre krav på den civila sjukvården vilket i sin tur kräver ny form av planering. Det är även viktigt att vid krisläge kunna ta in forskande personal i rutinsjukvård då bemanningen i hälso- och sjukvården inte har någon buffert ens i normalläge. Genom en tilläggsöverenskommelse mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) finns det nu en försörjningsberedskap för läkemedel. Målet är att regionen genom lagerhållning ska säkerställa tillgången till läkemedel för minst en månads förbrukning, i händelse av kris. Det föreligger även ett utökat behov av inköp och lagerhållning av andra förmödenheter för att upprätthålla god beredskap. Ett arbete pågår för att utreda den framtida lokaliseringen och dimensioneringen av VGRs försörjnings- och logistikfunktioner.

De senaste årens omvärldsutveckling har gjort att säkerhet- och beredskapsfrågorna vuxit i omfattning och betydelse. Covid-19-pandemin och kriget i Ukraina men också sårbarheter som ställts på sin spets, till exempel elförsörjning, har bidragit till en ökad statlig ambitionsnivå inom området. Detta ställer krav på beredskapsutveckling inom VGRs samtliga verksamhetsområden. Sveriges totalförsvarsförmåga ska öka och ett eventuellt medlemskap i Nato kommer också att ställa högre krav på civil beredskap, vilket påverkar VGR:s verksamheter.

Lagstiftning inom området har de senaste åren skärpts, exempelvis säkerhetsskyddslagstiftningen, GDPR (Dataskyddsförordningen) och Lag om informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster och är på väg att ytterligare skärpas. Investeringar inom såväl fastigheter som digital infrastruktur och system kommer framöver att på ett annat sätt än tidigare behöva beakta säkerhet och beredskapsaspekter.

Sverige har länge levt i fred och har då endast planerat för att kunna hantera fredstida kriser. Regionen behöver tillsammans med kommuner, skapa bättre relationer med Länsstyrelsen och Försvarsmakten för att skapa en ”totalförsvarskultur” där man har förtroende för varandra och där alla vet vart de ska vända sig för att få information, ställa frågor eller kunna genomföra gemensam planering. Det saknas idag vana att samarbeta eller samtala med Försvarsmakten, här behöver regionen se och lära av Gotlands arbete med sitt totalförsvar. För att lyckas skapa en robust organisation även i kristid krävs det en decentralisering där man får med sig civilbefolkningen och frivilligorganisationerna, som spelar en viktig roll vid kristider. Här kan studieförbunden spela en roll i att utbilda civilbefolkningen i händelse av väpnad konflikt för att skapa en medvetenhet hos medborgarna.

Under budgetperioden finns flertalet utmaningar i VGR:s arbete med att stärka sin beredskap, säkerhetsskyddet och arbetet med informationssäkerhet och dataskydd. Under många år av fred har Sveriges beredskap demonterats och minskat. VGR måste i hög takt bygga upp sin förmåga att kunna fullgöra sitt uppdrag kring sjukvård och transporter inom det civila försvaret. Ett flertal projekt pågår respektive har avslutats under 2023 för att kartlägga VGR:s befintliga beredskapsförmåga och behov av utvecklingsinsatser. Det kommer även genomföras konkreta projekt för uppbyggnad och förstärkning av beredskapen i regionen.

Ett svensk NATO-medlemskap kommer ytterligare öka dessa krav. Exempel på sådana satsningar är stärkt förmåga till fortsatt drift av sjukvård vid bortfall av elförsörjning, utbyggd förmåga till ledning och samordning av viss sjukvårdsverksamhet, beredskapslagring av läkemedel, livsmedel, förbrukningsmaterial och medicinteknisk utrustning samt återtagande av skyddsrumskapacitet. Detta kommer innebära såväl engångsinvesteringar som långsiktiga drifts- och förvaltningskostnader.

Det är i dagsläget mycket osäkert vilken statlig finansiering som kommer finnas. Säkerhetsläget i samhället har succesivt försämrats och det finns ett stort behov av att stärka arbetet med att förebygga och hantera säkerhetshot mot VGR. Terrorhot, spionage och gängkriminalitet medför ökade risker och en ökad hotbild. Exempel på behov inom området är stärkt fysiskt skydd för regionens verksamheter och utökad kapacitet för att säkra kontinuerlig drift av verksamheter vid olika former av störningar. Hoten från den organiserade brottsligheten ökar och inom vården blir välfärdsbrottlighet mer och mer märkbart. VGR behöver stärka och utveckla arbetet med att förebygga och hantera oegentligheter och välfärdsbrott. Exempel på åtgärder är kompetenshöjande insatser, genomlysning av arbetsprocesser, utvecklad kontroll och uppföljning samt att utveckla stödjande strukturer för de verksamheter som handhar olika former av ekonomiska transaktioner med externa parter. Insatser inom området torde kunna ge positiva ekonomiska effekter genom att felaktiga utbetalningar samt oseriösa och kriminella aktörer stoppas.

Den omfattande och snabba digitaliseringen av VGR:s verksamheter medför snabbt växande krav på VGR att kunna hantera ansvaret för informationssäkerhet och dataskydd. Riskerna som cyberangrepp medför och andra hot mot VGR:s IT-miljö är idag mycket allvarliga, och ett utvecklat arbete med informationssäkerhet och dataskydd är den grundläggande förutsättningen för att förebygga och hantera dessa risker. Därutöver ställer nya och utvecklade regelverk inom området krav på mer omfattande analyser och riskbedömningar av VGR:s informationstillgångar och en utvecklad incidenthantering. Arbetet med att kartlägga verksamhetens av informationstillgångar samt åtgärder för skydda och kontinuitetssäkra dessa blir också alltmer viktigt i takt med en ökad digitalisering. För att möta de risker, cyberangrepp och andra hot mot VGR:s informationsmiljö medför samt säkerställa efterlevnaden av gällande regelverk behöver resurser till informationssäkerhets och

dataskyddsarbetet prioriteras och utvecklas i samma takt som övriga ambitionsökningar inom digitaliseringsområdet.

4. Västra Götalandsregionens medarbetare

VGR har 53 000 medarbetare och är en av Sveriges största arbetsgivare. För att kunna rekrytera och behålla medarbetare långsiktigt behöver VGR vara en attraktiv arbetsgivare. Arbetsgivaren VGR har satt ett högt mål som uttrycks i ambitionen att uppfattas som Sveriges bästa offentliga arbetsgivare 2027 och är gemensamt för hela koncernen.

Bilden av VGR som en bra arbetsgivare spelar en avgörande roll för att kunna rekrytera den kompetens som krävs samt för att skapa engagemang och få medarbetare att vilja stanna kvar inom organisationen. Det är också avgörande för om medarbetare eller andra externa intressenter väljer att rekommendera VGR som arbetsgivare till vänner eller kollegor.

VGR har generellt sett inte problem med att rekrytera personal, utan utmaningen är främst att medarbetare väljer att sluta på grund av brister i den organisatoriska arbetsmiljön. VGR behöver därför arbeta ännu mer fokuserat med att behålla medarbetare.

Mätningar visar på att VGR idag har mycket arbete kvar att göra för att nå målet att bli Sveriges bästa offentliga arbetsgivare. Analyserna från avgångsenkäten visar dessutom att den organisatoriska arbetsmiljön är den mest genomgående orsaken till avgångarna bland medarbetare i VGR. Två tredjedelar av yrkesgrupperna rankar den organisatoriska arbetsmiljön som det främsta skälet till att de väljer att avsluta sin anställning.

Prioriterade mål och fokusområden kopplade till strategin

Prioriterat mål:

Skapa attraktiva arbetsplatser och förbättra möjligheten till karriär- och kompetensutveckling

Fokusområden:

- Förbättring av chefers och medarbetares organisatoriska förutsättningar
- Nya och förändrade arbetssätt behöver utvecklas
- Erfarenhet och kompetens ska avspeglas i löneutveckling och lönespridning
- Säkra behovet av återhämtning och avlastning samtidigt som köer betas av
- Kompetensutveckling krävs för att kunna nyttja digitaliseringens möjligheter

Bättre arbetsmiljö och ett engagerat ledarskap

En god och nära vård förutsätter utbildad och engagerad personal. Liksom många andra branscher står hälso- och sjukvården inför stora utmaningar när det gäller att tillgodose kompetensbehovet. För att kunna rekrytera och behålla medarbetare långsiktigt behöver VGR skapa attraktiva arbetsplatser och förbättra möjligheterna till karriär- och kompetensutveckling. Uppgiftsväxling är ett måste för ta tillvara alla medarbetares potential och kompetens.

Professionen och ledarskapet är avgörande länkar i omställningsarbetet inom hälso- och sjukvården. Det behövs närvarande chefer och första linjens chefer måste tillhandahållas resurser. Det är viktigt att utveckla ett engagerat ledarskap i vården och ge vårdens medarbetare möjlighet till fler karriärvägar. Detaljstyrningen av vården behöver minska till förmån för en tillitsbaserad styrning, där chefer och medarbetare får möjlighet att påverka den egna och enhetens arbetsituation. Medarbetare på alla nivåer inom VGR behöver krav som är hanterbara och att det finns möjlighet att påverka den egna och enhetens arbetsituation.

Under de år som präglades av covid-19-pandemi, har verksamheterna och medarbetarna visat på en stor utvecklingskraft och förmåga till omställning avseende organisation, arbetssätt och samarbeten. Denna tillit och frihet är viktigt att upprätthålla och utveckla för att ta tillvara medarbetarnas engagemang och idéer, förbättra arbetsmiljön och få medarbetare att vilja söka sig till, stanna kvar och utvecklas i VGR och således bidra till en stärkt robusthet.

VGR ska arbeta systematiskt med chefsförsörjning, sträva efter att identifiera och rekrytera kompetenta chefer bland medarbetarna. Chefer ska erbjudas kontinuerlig ledarskapsutveckling samt stöd i lönesättningen. Särskilt fokus bör ligga på att stärka rollen som ledare, inte minst för första linjens chefer genom att bland annat tydliggöra befogenheter och ansvar. Det finns tydliga forskningsresultat som visar på att högst 20 till 25 medarbetare per arbetsledande chef skapar förutsättningar för en bra arbetsmiljö.

Omöjliga krav och alltför höga ambitioner skapar etisk stress och en ohållbar organisation. Onödig byråkrati och administration måste därför bort. I arbetet med den nya politiska organisationen har det varit tydligt att den icke patientnära administrationen bör minska och en neddragning på koncernkontoret har skett. På så sätt frigörs mer tid för patienterna samtidigt som personalen känner större engagemang i sitt yrke och kan ge invånarna i Västra Götaland en ännu bättre vård.

Kunskapen om förebyggande hälsofrämjande insatser och hur arbetsmiljön påverkar medarbetarnas hälsa måste öka. Det systematiska arbetsmiljöarbetet och arbetsmiljösatsningen behöver baseras på forskning och ges ökat stöd i verksamheten kring den organisatoriska arbetsmiljön. Sjukskrivna medarbetare har rätt till att tidigt få stöd och rehabilitering.

Fler karriärmöjligheter och attraktiva löner

För VGRs verksamheter är det avgörande att behålla och rekrytera de yrkesgrupper som regionen har störst brist på samtidigt som erfarenhet och kontinuitet premieras. Erfarenhet, ansvar och kompetens måste därför avspeglas i löneutveckling och lönespridning. En bra lön, goda arbetsvillkor och fler karriärvägar för vårdens medarbetare är en förutsättning för att personalen ska känna större engagemang i sitt yrke. VGR gjorde flera insatser under förra mandatperioden för att både rekrytera och behålla personal, satsningar som måste fullföljas. Inför budgetperioden 2022 – 2024 tillförde regionfullmäktige 700 miljoner kronor i en särskild satsning för konkurrenskraftiga och jämställda löner. Sammanställd lönestatistik för 2022 visar nu att inom tolv av de femton yrkesgrupperna ligger medellönen högre än riksgenomsnittet.

Moderna anställningar som fungerar och uppfattas som attraktiva för medarbetare i olika faser av livet, ska utvecklas. Exempelvis kombinations- och/eller rotationstjänster där medarbetaren kan arbeta inom öppen- och slutenvård, rotera och byta mellan olika arbetsplatser internt och externt, kan ge goda synergier. Fler karriärstegar för undersköterskor, sjuksköterskor, specialistsjuksköterskor, fysioterapeuter etc. så att fler kan utvecklas och stanna kvar inom yrket. Även insatser för att locka äldre, erfarna medarbetare att arbeta kvar inom sjukvården ska uppmuntras. Verksamheterna ska ha friheten att på olika sätt till exempel uppmuntra seniora medarbetare att arbeta kvar, axla handledarroller eller göra tillfälliga insatser för att råda bot på bristkompetenser.

Karriärutvecklingsmodellen som finns i VGR, med utbildningstjänster för undersköterskor, sjuksköterskor, fysioterapeuter, läkare etc är av stort värde av flera anledningar. Dels för att kompetensutveckling en viktig fråga och en investering i en god och säker verksamhet och i ett hållbart arbetsliv. Dels för att det möjliggör för VGR att fullgöra sina olika uppdrag. Bemanningläget är på vissa håll bekymmersamt, bland annat avseende arbetsterapeuter, barnmorskor, biomedicinska analytiker, fysioterapeuter, erfarna specialisläkare, medicinska sekreterare, psykologer, röntgensjuksköterskor, sjuksköterskor, operationssjuksköterskor, specialistsjuksköterskor, röntgensjuksköterskor, tandläkare, tandhygienister och tandsköterskor. Fortsatt utveckling av utbildningstjänster där sjuksköterskor på deltid vidareutbildar sig till specialistsjuksköterska med bibehållen lön är därför av stor vikt.

Det föreligger också ett utökat behov av inköp och lagerhållning av förnödenheter för att upprätthålla god beredskap. Ett arbete pågår för att utreda den framtida lokaliseringen och dimensioneringen av VGRs försörjnings- och logistikfunktioner.

Att säkerställa återhämtningen för medarbetarna ska ha hög prioritet samtidigt som uppskjutna planerade ingrepp behöver omhändertas. För att avlasta och ge medarbetarna tid för återhämtning måste alla aktörer tillåtas bidra i arbetet. I VGR är andelen inhyrd personal en av landets lägsta och det pågår ett arbete för att minska beroendet av bemanningsföretag. Det handlar om att skapa en god kontinuitet för såväl patient som arbetslag. Samtidigt är VGR i behov av att personal kan hyras in för att kunna upprätthålla vårdproduktionen inom primärvården och på sjukhusen. Medarbetarpooler, som erbjuder fasta anställningar, fungerar som alternativ till inhyrd personal och som en intern lösning för att avlasta medarbetare vid arbetstoppar eller sjukdom. Det är samtidigt en flexibel anställningsform för kunniga medarbetare som vill ha omväxling och utmaningar.

Fler utbildningsplatser

En växande befolkning, stora pensionsavgångar och omställningen inom sjukvården, kommer innebära större och delvis förändrade kompetens- och rekryteringsbehov. Det är därför nödvändigt med kraftsamling kring utbildningsuppdraget för att locka dagens unga att bli framtidens medarbetare i VGR. Att tillförsäkra tillräckligt med utbildningsplatser av hög kvalitet är prioriterat. VGRs kapacitet att ta emot studerande för utbildning, praktik eller motsvarande, måste vara tillräcklig, nyttjas optimalt och av hög kvalitet. Under de kommande åren förändras läkarutbildningen successivt. För att klara kompetensförsörjningen av specialisläkare inom identifierade bristspecialiteter behövs ett tydligare ansvar för styrning och prioritering, dimensionering och finansiering av allmäntjänstgöring (AT), specialiseringstjänstgöring (ST) och bastjänstgöring (BT).

Åtgärder måste även vidtas för att tillse en tillräcklig kapacitet avseende till exempel handledarskap för BT (bastjänstgöring) och ett ökat antal STA (specialisttjänstgöring allmänmedicin). Nyttjande av digitala verktyg och att randingsplatser utgår i större utsträckning från kvalitet oavsett vårdgivare är ett steg på vägen.

En dialog med såväl primärvården, sjukhusen, som kommunerna och privata vårdgivare, ska initieras för att finna möjliga samverkansmöjligheter gällande VFU (verksamhetsförlagd utbildning). Digitaliseringens möjligheter ska nyttjas för ett effektivare resursutnyttjande till exempel avseende handledarskap och inom PLUS, med syftet att möta behovet av utbildningsplatser. Kontinuerlig dialog med utbildningsväsendet om

närhet till högre utbildning är avgörande för att fler ska kunna vidareutbilda sig till bristyrken, oavsett var man bor inom Västra Götaland.

5. Hållbarhet

Regionens hållbarhetsmål fastställer att VGR främjar god hälsa och välbefinnande, arbetar för jämlikhet och lika rättigheter, skapar tillit, trygghet och delaktighet, arbetar resurseffektivt och giftfritt, ställer om till låg klimatpåverkan samt främjar biologisk mångfald och ekosystem. Som en av landets största arbetsgivare och samhällsaktör ska VGR vara en föregångare och agera för en hållbar utveckling. I VGR har strukturer inrättats för tydligare styrning inom området hållbarhet bland regionens förvaltningar och bolag. Att tydligare integrera VGRs hållbarhetsmål i regionens styr- och ledningsprocesser behöver prioriteras framåt för att få ytterligare genomslagskraft inom området. Det krävs ett samordnat genomförande inom samtliga förvaltningar och bolag om regionen ska nå målen. Den ekonomiska hållbarheten möjliggör för VGR att skapa förutsättningar för ekonomisk utveckling som inte medför negativa konsekvenser för den ekologiska eller sociala hållbarheten. Det ekonomiska ses som medel och möjliggöra för de två dimensionerna inom hållbarhet.

Prioriteringar i arbetet med de interna miljömålen

Miljömål 2030 är prioriterade utifrån VGRs uppdrag, rådighet och miljöpåverkan och sätter ambitionen för den egna verksamheten i det ekologiska perspektivet av hållbar utveckling. Genom att koppla samman uppdrag inom hälso- och sjukvården med regional utveckling, kultur och kollektivtrafik och dra nytta av VGRs storlek och samlade kompetens kan regionen i samverkan med andra aktörer i samhället utveckla lösningar och påvisa att en omställning till ett hållbart välfärdssamhälle är möjlig.

Prioriteringar i arbetet med mål för social hållbarhet

I VGR ska alla åtnjuta lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, etnicitet, religion, sexuell läggning, könsidentitet, funktionsnedsättning, ålder, socioekonomisk status eller bostadsort. För att öka den sociala hållbarheten och möjliggöra ett robust samhälle, ska VGR fortsätta arbetet med att stärka sammanhållningen i samhället. Arbetet för att minska skillnader i livsvillkor och hälsa ska fortsätta. För att möjliggöra ett kraftfullt genomförande inom social hållbarhet behöver arbetet inriktas på att identifiera, analysera och åtgärda orättfärdiga skillnader i hälsa och livsvillkor för såväl invånare som medarbetare. Särskilt viktigt är att undersöka förutsättningarna för utveckling av jämlikhetsdata, fortsatt arbete med tillgängliga miljöer samt fortsatt arbete med aktiva åtgärder enligt diskrimineringslagen. Hållbarhetsarbetet behöver kopplas till arbetet med omställningen av hälso- och sjukvården genom ett mer hälsofrämjande och förebyggande arbetssätt för att klara det framtida vårdbehovet.

6. Västra Götalandsregionens ekonomi

Ekonomisk utblick

Den höga inflationen under de senaste åren har medfört betydande öknings av VGR:s kostnader, inklusive pensionskostnader, vilket har resulterat i stora underskott. Trots förväntad nedgång i inflationen från 2024, förblir prisläget stabilt högt, vilket fortsätter att underminera köpkraften. Återställande av underskotten 2023 och 2024 tillsammans med stora ekonomiska utmaningar innebär ett tufft ekonomiskt läge för VGR även kommande år. Samtidigt står VGR inför betydande investeringsbehov och behov av IT-satsningar. Nya och dyra läkemedel och behandlingsmetoder utvecklas, vilket ytterligare pressar budgeten. Samtidigt finns positiva trender, inklusive längre arbetsliv och potentialen i nya arbetsmetoder och teknik.

Den låga konjunkturen, hög inflation och gradvis höjda styrräntor påverkar svensk export och konsumtion negativt. Svag BNP-uppgång under 2024 väntas men Sverige befinner sig fortfarande i en lågkonjunktur. Under år 2025 och 2026 förväntas återhämtningen bli större. Under 2025 förväntas pensionskostnaderna återgå till en mer normal nivå, och tillsammans med en förbättring av ekonomin, förväntas situationen förbättras. Dock är detta beroende av att inflationen minskar och att sektorn lyckas kontrollera kostnaderna.

Inbromsning av kostnadsutvecklingen som sker beror främst på att antalet nettoårsarbetare fortsätter att minska, koncernens kostnader för inhyrd personal fortsätter att sjunka, ligger totalt under SKRs riktvärde på två procent. Det är viktigt att fortsätta med beslutade åtgärder.

För att uppnå en balanserad ekonomi och positiva resultat från år 2025 måste vi öka användningen av digitala lösningar och överföra en större del av vården till primärvården. Det kräver också samarbete över förvaltningsgränserna för att nå våra mål. Prioriteringsarbetet inom hälso- och sjukvården är avgörande för att effektivt och rättvist använda resurserna för att möta medborgarnas behov. Det innebär svåra val och avgöranden om vilka behandlingar och insatser som ska prioriteras baserat på flera faktorer, inklusive evidens, kostnadseffektivitet, patientbehov och samhällets resurser.

För att VGR ska kunna återgå till positiva ekonomiska resultat från 2025, måste vi använda våra resurser klokt för att fortsätta leverera högkvalitativ vård och service till medborgarna. Tydliga riktlinjer om prioriteringar och samordning är avgörande för att säkerställa att vården ges efter behov.

Det kommer ske skattehöjningar i några regioner i Sverige. VGR har genom åren haft en god ekonomisk hushållning med en kvalitativ verksamhet till gagn för patienter, resenärer och skattebetalare. Dessutom är antalet arbetade timmar, tack vare att företagen genom tillväxt och utveckling är livskraftiga och expansiva. Den goda tillväxten i Västra Götaland och den goda ekonomiska hushållningen i VGR har regionen fördel av i ekonomiskt kärvare tider. I västra Götaland har däremot kommunerna utsatt ekonomiskt läge med relativt höga kommunala skattesatser. Vilket är till nackdel för kommunernas attraktivitet och dess invånare. Vi föreslår regionfullmäktige i VGR att fastställa en oförändrad skattesatsen för 2025 till 11:48 öre per skattekrona.

Integrering av finansiella mål från riktlinjen för god ekonomisk hushållning i regionfullmäktiges budget är avgörande för att koppla samman de ekonomiska och verksamhetsmässiga perspektiven.

Skatteintäkter och generella statsbidrag

De senaste tio åren har skatteunderlaget i reala termer ökat med 1,7 procent per år i genomsnitt. Under 2023–2027 syns nu istället en real uppgång om 1,0 procent per år i genomsnitt.

Intäkter från skatter och kommunalekonomisk utjämning utvecklas normalt men kostnadsökningarna medför låga reala tillskott under hela planperioden.

Sammantaget för perioden beräknas skatteunderlaget inte räcka till att finansiera en växande kommunal verksamhetsvolym i linje med den senaste tioårsperioden. Samtidigt är den demografiska utmaningen framöver större än tidigare, de i arbetsför ålder behöver försörja allt fler (yngre och äldre). Särskilt de ökade behoven av vård av äldre kommer kräva allt större resurser.

Utöver generella statsbidrag och kommunalekonomiskt utjämningsbidrag beslutar staten om riktade statsbidrag. I budgetpropositionen för 2024 förstärktes det generella statsbidraget liksom vissa riktade satsningar till hälso- och sjukvårdssektorn.

De riktade statsbidragen kräver ofta en omfattande administration både av mottagande verksamhet och av Koncernkontoret för att uppfylla villkor och återredovisa de krav som ställs i överenskommelserna. Både regioner och SKR har lämnat önskemål till staten om färre riktade statsbidrag, långsiktighet och förenklad administration. De riktade statsbidragen är samtidigt en viktig del av regionens finansiering.

Det krävs omfattande insatser för att effektivisera och öka produktiviteten för att både klara ekonomin i stort och förbättra tillgängligheten för patienterna. Fallande produktion i VGR innebär att vi riskerar att missa delar av den sk "kömiljarden". VGR behöver öka potten tillgänglighetsmedel för att korta vårdköerna och därmed i högre grad kan säkra medel från kömiljarden.

Fördelning regionbidrag och satsningar under året

Under 2025 förväntas pensionskostnaderna falla tillbaka till en mer normal nivå. Återställande av tidiga års underskott tillsammans med stora ekonomiska utmaningar innebär ett tufft ekonomiskt läge för VGR även kommande år. Det ekonomiska läget kräver prioriteringar, tydlig styrning och kontroll över kostnadsutvecklingen. Verksamheterna måste klara att anpassa sina verksamheter till planerade budgetar. För hälso- och sjukvården är fokus att prioritera patientnära aktiviteter och öka tillgängligheten till hälso- och sjukvården. Inom regional utveckling är den regionala utvecklingsstrategin vägledande. Den gröna omställningen och att arbeta med kompetensförsörjning är avgörande för framtiden. Indexuppräknigen och satsningarna är ramhöjande, förutom Västrafiks långtidsprognos som följer plan.

HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

För att balansera sjukhusens verksamhet och ekonomi utan att göra nedskärningar inom viktiga områden såsom ambulanser, barn- och ungdomspsykiatri och barnoncervård, är det av nödvändighet att sjukhusen prioriterar och skyndar på arbetet med att minska byråkrati och administration. Vi måste använda våra resurser på bästa sätt, med mer tid till patienterna. Arbetet med att följa upp fattade beslut och mål för att säkerställa genomförandekraft behöver intensifieras. Det finns konkreta aktiviteter som behöver tas itu med och tidplaneras. Kloka kliniska val behöver göras för att avgöra vilka behandlingar och insatser som ska ingå i det offentliga åtagandet baserat på faktorer såsom evidens, kostnadseffektivitet, patientens behov och samhällets resurser. Tydliga riktlinjer och öppen redovisning av våra gemensamma regionprioriteringar är avgörande för att säkerställa att vården ges efter behov.

- 998,8 miljoner i en tvåprocentig indexuppräkning till hälso- och sjukvården
- 290 miljoner kronor till den operativa hälso- och sjukvårdsnämnden (OSN) för att täcka upp för den ökade befolkningstillväxten
- Minst en fjärdedel av världens samlade resurser ska tillföras vårdval vårdcentral, vårdval rehab samt till de delar inom Regionhälsan som är primärvård för att trygga rätten till fast läkarkontakt och säkerställa tillgängligheten av vård där den behövs som mest
- 500 miljoner kronor till OSN för att korta vårdköerna och upphandla mer vårdkapacitet
- 500 miljoner kronor till OSN i omställningsmedel för att få mer genomförandekraft i strategin för omställningen av hälso- och sjukvården
- 10 miljoner kronor till OSN i en implementeringsfond för att öka användningen av AI-teknik till gagn för patienten
- 53,054 miljoner kronor överförs från OSN till SSN för flytt av ansvaret för FoU-medel
- 50 miljoner kronor till OSN för att utöka samverkande sjukvård och koordinera all mobil vård för snabbare inställetid för ambulansen
- 20 miljoner kronor till OSN för att införa ett heltäckande hälsovårdsprogram för åldersgruppen 0–20 år.
- 5 miljoner kronor till OSN för att införa vårdval inom den öppna specialiserade barn- och ungdomspsykiatri (BUP).
- 15 miljoner kronor flyttas från miljö- och regionutvecklingsnämnden till de delregionala nämnderna för att stärka förutsättningarna för fullföljda studier. Dessa medel ska användas för att stötta barn och unga genom samverkan med det lokala föreningslivet.
- 250 miljoner kronor till OSN för läkemedelsförmåner
- 20 miljoner kronor till OSN läkemedelsleveranser
- 25 miljoner kronor till OSN för att stärka förlossningsvården
- 45 miljoner kronor till OSN för att förbättra vården för patienter med icke malign smärta
- 5 miljoner kronor till OSN för att införa organiserad prostatatestning
- 5 miljoner till OSN för att stärka satsningarna på barn och unga med stora tandvårdsbehov
- Höj avkastningskravet på Folk tandvården från en till två procent motsvarande 50 miljoner kronor
- 96 miljoner kronor i minskat tandvårdsstöd med anledning av regeringens beslut om neddragning av kostnadsfri tandvård efter 19 år.
- Återinför avkastningskravet på Närhälsan om 25 miljoner kronor. VGRs egna vårdcentraler ska inte ha konkurrensfördel jämfört med övriga vårdgivare inom Vårdval vårdcentral.

REGIONAL UTVECKLING

- Miljö- och regionutvecklingsnämnden (MRU) får en indexuppräkning om två procent motsvarande en uppräkning om 19,5 miljoner kronor.
- 20 miljoner kronor till MRU i en implementeringsfond för att VGR aktivt ska bidra till att stärka livsmedelsproduktionen i Västra Götaland. Fondens skall stötta implementering av den senaste forskningen och åtgärder för klimatanpassning och minskade utsläpp inom primärproduktionen på

gårdsnivå. Exempel på insatser kan vara rådgivning, nya tekniska lösningar och omställning av brukningsmetoder

- Stärk folkhögskolorna och ge skolorna långsiktiga förutsättningar för att främja utbildning och kompetensutveckling. För att fler utrikesfödda kvinnor ska etablera sig på arbetsmarknaden vill ge folkhögskolorna medel och uppdrag för att rusta och stärka målgruppen. Vi avsätter därför 1 miljon i ett förstärkningsbidrag till MRU. Stärk förutsättningarna för kulturutbildningar inom folkhögskolorna och inför ett särskilt förstärkningsuppdrag på 7 miljoner till MRU, varav 5 miljoner redan täcks inom MRUs budget efter ramväxling från KUN.
- Stärk regionens naturbruksskolors arbete med att erbjuda studiemöjligheter för elever utan gymnasiebehörighet. Vi avsätter 2 miljoner kronor till MRU för denna satsning.
- Utökat regionbidrag till MRU för Botaniska nya växthus och besökscentrum motsvarande 12,5 miljoner kronor år 2026, och ytterligare 1,9 miljoner kronor för 2027.
- 15 miljoner kronor flyttas från miljö- och regionutvecklingsnämnden till de delregionala nämnderna för att stärka förutsättningarna för fullföljda studier. Dessa medel ska användas för att stötta barn och unga genom samverkan med det lokala föreningslivet.

INFRASTRUKTUR- OCH KOLLEKTIVTRAFIK

- Infrastruktur- och kollektivtrafiknämnden (IKN) får en indexuppräkningsökning om två procent motsvarande en uppräkningsökning om 127,1 miljoner kronor.
- Regionbidrag baserat på Västtrafiks långtidsprognos innebär en ökning om 163,4 miljoner kronor
- Det ekonomiska ansvaret och motsvarande ekonomiska medel för färjan som trafikerar till Dyrön och Åstol övergår från regionstyrelsen till IKN. För detta överförs 3,6 miljoner kronor till IKN.
- Taxorna ska justeras med sikte på ökad självfinansieringsgrad i syfte att bygga ut och förbättra kollektivtrafiken. Kollektivtrafiken bör till minst hälften betalas av de som använder trafiken och resterande av skattekollektivet. Infrastruktur- och kollektivtrafiknämnden har påbörjat arbetet med att öka självfinansieringsgraden och ska följas under året. Olika finansieringsalternativ bör övervägas för att påskynda utvecklingen av infrastrukturen och säkerställa en stabil ekonomi på lång sikt. VGR bör delta med samfinansiering i infrastrukturprojekt för att bidra till detta mål.

KULTUR

- Kulturnämnden (KUN) får en indexuppräkningsökning om två procent motsvarande en uppräkningsökning om 23,3 miljoner kronor.

VÄSTRA GÖTALANDSREGIONENS LEDNINGSFUNKTIONER

- VGRs ledningsfunktioner får en uppräkningsökning om 174 miljoner kronor.
- Inrätta gemensam information- och datastruktur för att förenkla administrationen
- I syfte att prioritera patientnära aktiviteter och regional utveckling under 2025 bör ytterligare administrativa arbeten uppdrag, projekt etc, pausas ett par år, eller avslutas helt, om de inte är nödvändiga för att Västra Götaland och VGR ska stå starka. Det ska göras utan att riskera långsiktigt utvecklingsarbeten som höjer effektiviteten inom hälso- och sjukvården och stärker VGRs roll i Sverige. Kostnaden för administrationen uppgår idag till ca 15% av personalkostnader. Under mandatperioden ska denna andel minska till 10%. Samtliga nämnder, styrelser och bolag ska genomföra verksamhetsförändringar som effektiviserar verksamheten så att medel kan frigöras från administration och byråkrati till hälso- och sjukvården.
- Verksamhetens behov av lokaler förändras över tid och regionen behöver anpassa sig för att maximera nyttoeffekten av sina lokalkostnader. Särskilt inom hälso- och sjukvården genomgår verksamheten stora förändringar och det är därför viktigt att regionen granskar och anpassar sitt lokal innehav för att använda medlen på bästa möjliga sätt. Om VGRs totala lokaleffektivitet ökar med tre procent minskar regionens hyreskostnader med 100 miljoner kronor (inhyrda och egenägda).
- Regionstyrelsens regionbidrag minskas med 378 miljoner kronor för flytt av ansvaret för sjukresor till Styrelsen för fastighet, stöd och service. Styrelsen för fastighet, stöd och service får totalt 423 miljoner kronor för övertagandet av ansvaret för sjukresor.
- Det ekonomiska ansvaret och motsvarande ekonomiska medel för färjan som trafikerar till Dyrön och Åstol övergår från regionstyrelsen till IKN. För detta minskas regionstyrelsens regionbidrag med 3,6 miljoner kronor.

Personal

- 10 miljoner kronor till personalutskottet för att utbilda förstärkningssjuksköterskor och förstärkningsundersköterskor i förstärkt IVA-vård
- 60 miljoner kronor till personalutskottet för att fortsätta arbetet med konkurrenskraftiga löner

Tabellverk Regionbidrag

	Budget 2024	Budget 2025	Plan 2026	Plan 2027
	Regionbidrag	Regionbidrag	Regionbidrag	Regionbidrag
Hälso- & sjukvård	49 941,6	52 509,5	53 559,7	54 630,9
Strategisk SN	75,0	129,6	132,2	134,8
Operativ SN	49 727,7	52 223,2	53 267,6	54 333,0
Delregionala nämnderna	138,9	156,7	159,8	163,0
DRN N:a	25,7	28,8	29,3	29,9
DRN S:a	20,6	23,5	24,0	24,5
DRN Ö:a	17,2	20,0	20,4	20,8
DRN V:a	21,5	24,4	24,9	25,4
DRN Gbg	53,9	60,0	61,2	62,4
Regional utveckling	8 499,1	8 646,1	9 047,7	9 722,5
Miljö- och regionutvecklingsnämnden	977,2	1 006,7	1 039,4	1 062,1
Kulturnämnden	1 165,4	1 188,7	1 212,4	1 236,7
Infrastruktur- och kollektivtrafiknämnden	6 356,6	6 450,7	6 795,9	7 423,8
Serviceverksamheter	741,3	1 147,2	1 074,6	1 093,0
Styrelsen för fastighet, stöd och service	661,2	1 065,5	991,2	1 007,9
Styrelsen för logistik	58,7	59,9	61,1	62,3
Nämnd Hälsan & stressmedicin	21,4	21,9	22,3	22,7
Regiongemensamt	11 173,2	7 142,9	6 242,2	6 978,5
Regionfullmäktige	96,2	97,2	99,1	101,1
Regionstyrelsen	4 488,4	4 026,6	4 107,1	4 189,2
Regionstyrelsen	3 138,3	2 579,6	2 631,2	2 683,8
Personalutskottet	1 335,3	1 432,0	1 460,7	1 489,9
Hållbarhetsutskottet	14,8	15,0	15,3	15,6
Revisorskollegiet	27,4	28,2	28,8	29,4
Patientnämnderna	27,9	28,1	28,7	29,3
Arkivnämnden				
Koncernbanken	-302,1	-302,1	-302,1	-302,1
Moderförvaltningen	6 835,4	3 264,8	2 280,5	2 931,6
Summa	70 355,3	69 445,6	69 924,1	72 424,9

Fördelning av riktade statsbidrag

De riktade statsbidrag som regionen mottar ska i huvudsak hanteras av de nämnder som äger att fördela dem till regionens verksamheter.

Investeringar

VGR står alltså inför stora reinvesteringsbehov. Prisutvecklingen på vissa byggnadsmaterial har ökat kraftigt, men samtidigt gör det försämrade konjunkturläget att nya upphandlingar kan bli mer fördelaktiga. Detta påverkar budgeten för större fastighetsinvesteringar som beslutades i ett lägre kostnadsläge och projekt som är under pågående planering. Investeringsbudgeten i sig är en årlig utgiftsrestriktion. Därför beror det faktiska utfallet gentemot budget på om investeringarna håller tidplan och kan genomföras i tid. Under de senaste åren har förskjutningar i större projekt gjort att budgeten inte uppnåtts vilket ger en förskjutning på den bedömda ökningen av avskrivningskostnaderna.

För perioden 2025–2034 bygger bedömningen om det långsiktiga investeringsbehovet på förvaltningar och bolags inskickade investeringsbehov, inklusive en utblick från Fastighet, stöd och service om kommande behov av reinvesteringar i VGR:s samlade fastighetsbestånd. Investeringsbehovet i VGR summerar till cirka 100 miljarder kronor. Behovet överstiger vida det utrymme som är ekonomiskt hållbart. Enligt Koncernkontorets beräkningar är en ekonomiskt hållbar investeringsbudget, i

enlighet med Riktlinje för god ekonomisk hushållning, 54 miljarder kronor för perioden 2025–2034.

Pensionsåtagandet

Pensionskostnaderna, framför allt avsättningen till den förmånsbestämda avtalspensionen, påverkas till stor del av inflationen och därav följer att det är stora svängningar mellan åren och att prognoserna är mycket osäkra. Ett nytt pensionsavtal började gälla från och med 1 januari 2023. Avtalets konstruktion innebär att pensionsavsättningen i balansräkningen på sikt kommer fasas ut, i stället kommer ett helt premiebaserat avtal införas successivt och gälla både för nuvarande anställda som väljer att gå över till det nya avtalet och för alla nyanställda medarbetare. Avgifterna kommer bli högre men avtalet kommer innebära mer förutsägbara kostnader och lägre kostnader för inflationsskydd av pensionsskulden.

Genom PO-pålägget på anställdas löner (personalomkostnadspålägg) ska verksamheterna finansiera regionens kostnader för pensionsavgifter och förmånsbestämd avtalspension. Den finansiella kostnaden och kostnaden för ansvarsförbindelsen (pension intjänad före 1998) finansieras av moderförvaltningen. För att undvika ryckighet för utförarstyrelserna och inte höja PO-pålägget så mycket som egentligen skulle krävas för att täcka de höga kostnaderna för den förmånsbestämda avtalspensionen, har regionfullmäktige beslutat att finansiera en större del av pensionskostnaderna centralt 2023 och 2024, och kommer också fortsatt att göra så 2025 om behovet finns.

LIKVIDITET

Likviditeten är fortsatt hög i VGR och låg 2023 på 23 120 miljoner kronor. Det är en ökning med 1 027 miljoner kronor jämfört med 2022. Tillgångarna är placerade i enlighet med den av regionfullmäktige beslutade finanspolicyn och består av finansiella tillgångar bokförda till marknadsvärde samt likvida medel på bankkonton. Från och med 2019 redovisas de finansiella tillgångarna till marknadsvärde. Detta innebär att upp- och nedgångar på börsen får effekt på resultaträkningen.

EGET KAPITAL

VGR har ett eget kapital som uppgår till närmare 14 034 miljoner kronor i bokslutet för 2023. Detta är en trygghet inför framtiden. Tidigare har regionfullmäktige gjort avsättningar för kommande pensionskostnader och för framtidens vårdinformationsmiljö.

God ekonomisk hushållning

Regionfullmäktige antog i maj 2020 riktlinjer för god ekonomisk hushållning (Dnr RS 2019-06176). De delar som refereras till här kommer ur detta ärende. Där finns också djupare förklaring till de finansiella målen.

HÅLLBAR EKONOMISK UTVECKLING

Enligt kommunallagen ska en regions budget upprättas så att intäkterna överstiger kostnaderna. För att uppnå god ekonomisk hushållning på lång sikt räcker dock inte ett resultat på eller precis över noll. Ett överskott behövs exempelvis för att inflationsskydda det egna kapitalet och för att finansiera investeringar och pensionsutbetalningar.

Ekonomiska marginaler behövs också för att möta konjunkturer, klara oväntade kostnader och genomföra utvecklingsinsatser. En viktig förutsättning för god ekonomisk hushållning är att bygga upp ekonomiska

resurser under gynnsamma år (exempelvis genom avsättning till resultatutjämningsreserven) för att klara år med vikande ekonomi.

För en hållbar ekonomisk utveckling krävs en långsiktigt hanterbar nettokostnadsutveckling. I praktiken innebär det att takten för nettokostnaderna inte ska överstiga prognoserna för intäkter från skatter, generella statsbidrag och kommunalekonomisk utjämning.

EKONOMISK INRIKTNING FÖR VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN

Den övergripande ekonomiska inriktningen är att VGR ska ha en god resultatutveckling och finansiell kapacitet samt präglas av god ekonomisk riskhantering och kontroll. Dessa är tätt sammankopplade områden.

Ekonomiska överskott är nödvändiga för att bygga upp den finansiella kapaciteten inför kommande år, och för att säkra en god resultatutveckling krävs en effektiv hantering av uppkomna risker och kontroll över den ekonomiska utvecklingen.

Här är budgetföljsamhet och en ändamålsenlig ekonomistyrning viktiga komponenter. Den finansiella kapaciteten är bland annat betydelsefull för att VGR ska kunna betala medarbetarnas framtida pensioner och ett visst överskott i den löpande driften krävs för att investeringsutgifter inte ska leda till en allt för kraftig skuldsättning.

FINANSIELLA MÅL

- Kassalikviditeten ska överstiga 100 procent
- Förvaltat pensionskapital ska på sikt täcka det totala pensionsåtagandet
- Avskrivningskostnaderna som årlig andel av intäkter från skatt, generella statsbidrag och kommunalekonomisk utjämning ska inte överstiga 6 procent under en rullande tioårsperiod
- Budgetavvikelsen ska understiga en procent

7. Ekonomitabeller

Resultaträkning

Resultaträkning (mnkr)	2025	2026	2027
Verksamhetens intäkter, inkl riktade statsbidrag	16 295	16 784	17 288
varav riktade statsbidrag	3 000	3 000	3 000
Verksamhetens kostnader, exkl av- och nedskrivningar	-80 470	-81 868	-84 227
Avskrivningar och nedskrivningar	-3 600	-4 000	-4 300
Verksamhetens nettokostnad	-67 774	-69 084	-71 239
Skatteintäkter	57 095	59 542	62 002
Kommunalekonomisk utjämning inkl generella statsbidrag	13 960	14 201	14 434
varav generella statsbidrag	6 524	6 720	6 921
Finansiella intäkter	90	90	90
Finansiella kostnader	-1 761	-930	-1 276
ÅRETS RESULTAT	1 610	3 819	4 011

Balansräkning

Balansräkning (mnkr)	2025	2026	2027
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
Immateriella anläggningstillgångar	1 325	1 339	1 359
Byggnader och Mark	26 414	27 925	30 114
Maskiner och inventarier	13 321	15 696	18 687
Finansiella anläggningstillgångar	1 100	1 100	1 120
Summa anläggningstillgångar	42 160	46 060	51 280
Bidrag till infrastruktur	313	268	223
Omsättningstillgångar			
Förråd	600	600	600
Kortfristiga fordringar	7 600	7 700	7 900
Kortfristiga placeringar	26 401	25 623	26 768
Kassa och bank	500	500	500
Summa omsättningstillgångar	35 101	34 423	35 768
SUMMA TILLGÅNGAR	77 574	80 751	87 271
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER			
Eget kapital			
Årets resultat	1 610	3 819	4 011
Övrigt eget kapital	14 788	16 398	20 217
varav resultatutjämningsreserv	165	165	165
Summa eget kapital	16 398	20 217	24 228
Avsättningar			
Avsättning pensioner	39 945	40 560	41 574
Övriga avsättningar	4 700	4 800	4 900
Summa avsättningar	44 645	45 360	46 474
Skulder			
Långfristiga skulder	4 945	4 945	4 945
Kortfristiga skulder	11 586	10 229	11 624
Summa skulder	16 531	15 174	16 569
SUMMA EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER	77 574	80 751	87 271

8. Beslutspunkter

Regionfullmäktige föreslås besluta följande:

1. Regionfullmäktige fastställer regionbidrag till styrelser, nämnder och verksamheter för 2025 i enlighet med föreliggande förslag till budget.
2. Regionfullmäktige fastställer den ekonomiska flerårsplanen för åren 2026 och 2027.
3. Regionfullmäktige fastställer i budgeten angivna prioriterade mål, fokusområden med uppdrag samt finansiella mål.
4. Regionfullmäktige fastställer skattesatsen för 2025 till 11:48 öre per skattekrona.
5. Regionfullmäktige fastställer investeringsramen för perioden 2025 – 2034 till 54 miljarder kronor.
6. Regionstyrelsen bemyndigas att utifrån investeringsramen fastställa investeringsplan.
7. Regionstyrelsen bemyndigas att fatta beslut om tekniska justeringar av regionbidrag till nämnder och styrelser under förutsättning att ärendena inte är av principiell art.
8. Regionstyrelsen bemyndigas att vid behov fastställa andra tidpunkter för uppdrag och detaljbudget.
9. Regionstyrelsen bemyndigas att disponera medel inom koncernbanken och moderförvaltningen i syfte att kunna fullfölja samordningsansvaret och uppgiften om övergripande ansvar för verksamheter i egen regi.
10. Regionstyrelsen bemyndigas att fastställa fastighetsindex.
11. Regionstyrelsen får i uppdrag att besluta om tekniska planeringsanvisningar till nämnder och styrelser för 2025, 2026 och 2027 med den av regionfullmäktige fastställda budgeten och flerårsplan som grund.
12. Operativa hälso- och sjukvårdsnämnden ska senast 30 september fatta beslut om uppdrag, finansiering med mera till vårdens utförare för budgetåret 2025 samt för 2026 och 2027.
13. Miljö- och regionutvecklingsnämnden, Infrastruktur- och kollektivtrafiknämnden, och kulturnämnden ska senast 30 september 2024 fatta beslut om uppdrag, finansiering med mera till respektive verksamheter för åren 2025, 2026 och 2027. Andra ekonomiska frågor som påverkar annan förvaltning ska vara hanterade senast 31 augusti.
14. Nämnder och styrelser ska senast 30 november fastställa budget och verksamhetsplan för 2025 i enlighet med de uppdrag, inriktning och den finansiering som fastställts.
15. Nämnder och styrelser ska senast 30 november fastställa ekonomiska flerårsplaner och verksamhetsplaner för åren 2026 och 2027 i enlighet med de uppdrag, inriktning och den finansiering som fastställts.
16. Styrelsen för fastighet stöd och service och styrelsen för logistik ska senast den 30 september 2024 teckna serviceöverenskommelser med berörda verksamheter.
17. Regionstyrelsen får i uppdrag att, inom ramen för sin uppsiktspflicht, följa och granska hur styrelser och nämnder genomför sin budget för 2025 och planer för 2026 och 2027.
18. Regionfullmäktige uppdrar åt regionstyrelsen att påbörja ett utvecklingsarbete för att få mer långsiktighet i planeringen med inriktningen att fasa ut den ettåriga budgeten för utförarstyrelserna. Uppdrag och ekonomiska förutsättningar ska istället utgå från flerårsplaneringen.
19. Regionfullmäktige fastställer i övrigt i budgeten angivna mål och fokusområden samt inriktningar för 2025 samt plan för 2026–2027.